

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti
a hospodaření
za rok 2023

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti a hospodaření
za rok 2023

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

IČ: 67985963

Sídlo: Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

Dozorčí radou pracoviště schválena dne: 23. 5. 2024

Radou pracoviště projednána dne: 4. 6. 2024

Auditorem ověřena dne: 19. 4. 2024

Obsah

I. Věda a výzkum	5
Hlavní rámec činnosti HÚ AV ČR, v. v. i.	5
Informace o činnosti orgánů pracoviště	7
Hlavní pilíře výzkumné činnosti	12
Činnost výzkumných oddělení	16
Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice	32
Činnost výzkumných center	33
Český historický ústav v Římě	51
Grantové projekty	54
Strategie AV21	64
Konference, semináře, kolokvia, workshopy	66
Oddělení biobibliografických studií a knihovna	73
Rozhovor s Mgr. Jitkou Močíčkovou, Ph.D.	82
II. Mezinárodní spolupráce	87
Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte	88
Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich	88
Digitální edice, metodika a pilotní realizace	88
Dokumentation lebensgechichtlicher Aufzeichnungen	89
Historický atlas měst České republiky	90
ICARUS	91
Knižní kultura ve střední Evropě v 15.–18. století	91
Mezinárodní ediční projekt Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské	92
Mezinárodní spolupráce při výzkumu dvorů a rezidencí	92
Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí	93
Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten k dějinám církevních řádů	94
Spolupráce s Japonskem	94
Spolupráce s Comenius Academic Club a vydávání časopisu Comenius: Journal of Euro-American Civilization	95
Mezinárodní spolupráce v rámci projektu EXPRO Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy	96
III. Publikace	99
Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí	99
Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)	102
Časopisy vydané HÚ	107
Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)	108

IV. Výuka a popularizace	111
Pedagogická činnost a spolupráce s univerzitami a vysokými školami / školami nižších vzdělávacích stupňů	111
Popularizační činnost a transfer poznatků do středoškolské výuky	112
V. Hospodaření pracoviště	115
Zpráva auditora	115
Výkaz hospodaření	124
VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2023	135
Ocenění pracovníků	135
Genderová rovnost na pracovišti	140
VII. Orgány pracoviště	143
Vedení pracoviště	143
Rada pracoviště	143
Dozorčí rada	144
VIII. Další informace	145
Seznam vysvětlivek uvedených v textu	147

I. Věda a výzkum

■ Hlavní rámec činnosti Historického ústavu AV ČR, v. v. i.

Historický ústav AV ČR, v. v. i., (dále jen HÚ) navazuje na tradici Československého státního historického ústavu vydavatelského založeného československým státem nedlouho po vzniku republiky, a to v roce 1921 s primárním cílem zpřístupňovat pramenné bohatství k české i evropské minulosti. V roce 1952 se stal HÚ součástí Akademie věd, respektive tehdy Československé akademie věd. V letech 1970–1990 fungoval jako Ústav československých a světových dějin, po roce 1990 pak znovu pod názvem Historický ústav.

V současné době je HÚ takzvanou veřejnou výzkumnou institucí (od 1. ledna 2007). Základní výzkum uskutečňuje v oboru českých, československých a obecných dějin. Patří k předním výzkumným pracovištím, která se systematicky zabývají minulostí českého, respektive československého státu v celém rozsahu jeho historické existence, a to od raného středověku po moderní a soudobé dějiny. Původní orientace na období do roku 1945, respektive 1948, se postupem doby stále více posouvá do oblasti dějin komunistického Československa.

HÚ nerealizuje výzkum pouze na pracovišti v Praze, ale také na pobočkách v Brně a v Českých Budějovicích. Jeho součástí je zároveň Český historický ústav v Římě (Istituto Storico Ceco di Roma, dále jen ČHÚŘ) patřící k síti mezinárodních výzkumných institucí, archeologických, historických i uměnovědných, přítomných v Římě namnoze již od 19. století. Tradičním předním úkolem ČHÚŘ je především výzkum pramenů ve vatikánských a italských knihovnách a archivech a jejich moderní ediční zpřístupňování (*Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia, Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem*; zároveň vydáváno periodikum *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma* a samostatné knižní řady ad.).

Na všech svých pracovištích soustřeďuje HÚ řadu vynikajících oborových specialistů, kteří nejen výrazně posouvají hranice poznání ve svých specializacích, ale zároveň pedagogickým působením na řadě veřejných vysokých škol i v HÚ (školení Ph.D. studentů, z nichž mnozí jsou v ústavu přímo zaměstnání) přispívají k formování dalších generací historiků i odborníků z dalších oborů. Organizací různých akcí v mezinárodním výzkumném prostoru, stejně jako i působením v řadě grémií se podílejí také na internacionalizaci české vědy a přenášení jejích poznatků do zahraničí. HÚ se stal od roku 1990 nejvýznamnějším reprezentantem české vědy na prestižních mezinárodních kongresech historických věd (organizace specializovaných zasedání: Madrid 1990, Sydney 2005, Jinan 2015, Poznaň 2022, přípravy na Jeruzalém 2026), významným způsobem se podílí i na organizaci vědecké spolupráce v rámci řady mezinárodních komisí.

Klíčovou úlohu pak plní HÚ a jeho pracovníci v oblasti popularizace. Odborná reflexe minulosti a role historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury v nejširším, multikulturním smyslu, tvoří nepostradatelnou součást civilizované společnosti, přispívá k rozvíjení jejích pozitivních hodnotových norem a prostřednictvím analytických a kritických diskursů poskytuje odborné i širší veřejnosti potřebnou zpětnou vazbu. Podstatné jsou však rovněž další úlohy HÚ, vedle různých forem přenosu poznatků do praxe jde zejména o zajišťování infrastruktury oboru nezastupitelnou formou – vydáváním celé série pramenných edic a souvislých edič-

ních řad od středověku po moderní dějiny (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Acta Unitatis Fratrum, Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia, Dokumenty československé zahraniční politiky, Programy politických stran, Dějiny všedního dne* ad.) využívaných širokým spektrem badatelů, dále specializovaných časopisů pro dějiny středověku, raného novověku, moderní dějiny, historickou geografii a areálová studia střední, jihovýchodní a východní Evropy, a především pak zpracováváním kontinuální bibliografie oboru v podobě unikátní komplexní databáze (HÚ tuto roli dlouhodobě plní jako jediné pracoviště v České republice). Zásadní je pak také role HÚ v uchování, moderním zpracování i zpřístupnění cenných sbírek (sbírka Augusta Sedláčka, mapová sbírka, fotosbírka, sbírka plakátů ad.) odborné i laické veřejnosti či rozvojem knihoven na jednotlivých pracovištích, které jsou veřejně přístupné a hojně využívané (dohromady téměř 300 000 svazků).

■ Informace o činnosti orgánů pracoviště

Ředitel

Prof. Martin Holý v roce 2023 plánoval, řídil, koordinoval a kontroloval činnost všech složek ústavu. Soustředil se nejen na část výzkumnou (plnění interních výzkumných programů a *Strategie AV21*, dohled nad grantovými projekty různých poskytovatelů, koncepční příprava a formulování podílu ústavu na nových programech *Strategie AV21*, kontrola výsledků výzkumu), ale také vědecko-organizační (konference různého druhu, kooperace s partnerskými institucemi z České republiky i ze zahraničí), administrativní, servisní (Oddělení biobibliografických studií a knihovna, cenné ústavní sbírky), ediční (nakladatelství Historický ústav) a technickou (koncepční a organizační zabezpečení provozu ústavu na všech jeho pracovištích, tj.

v Praze, Brně, Českých Budějovicích a Římě; péče o řádné technické vybavení, průběžnou obnovu hardwarového i softwarového vybavení, kvalitní technickou a počítačovou podporu, provoz i další rozvoj databází HÚ). K těmto úkolům patřila rovněž správa a modernizace školicího a rekreačního zařízení v Jáchymově. V souladu s pravidly BOZP byla zajištěna požární a úrazová bezpečnost pracovišť pravidelnými školeními a součinností s kontrolními mechanismy, stejně jako dodržování pravidel GDPR a dalších národních či evropských norem.

V průběhu roku 2023, který byl poznamenán ekonomickou a energetickou krizí zesílenou ruskou agresí na Ukrajině (jako velmi tíživá se ukázala především mimořádně vysoká míra inflace), věnoval prof. Martin Holý pozornost rovněž dílčímu zpřesňování interních výzkumných programů v souladu s aktuálními mezinárodními vědeckými diskursy, společenskou poptávkou a se *Strategií AV21* s mottem *Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*. Návrhy těchto výzkumných cílů vycházely z dlouhodobé koncepce rozvoje HÚ, která klade důraz na excelenci výzkumu mezi tradicí, kontinuitou a inovacemi, včetně jeho výstupů, založení a rozvoj některých nových přesahových modulů bádání, proaktivní grantovou politiku, zintenzivnění zahraniční spolupráce, výrazné uplatnění HÚ na poli organizace vědy v České republice, rozvoj kooperace s vysokými školami, popularizačních aktivit apod.

Hlavní prioritní osy výzkumu byly průběžně aktualizovány, včetně stanovení výstupů na další léta, a to i v návaznosti na změnu organizační struktury HÚ, k níž došlo v závěru roku 2022 (transformace oddělení dějin 19. a 20. století do dvou nových týmů, sloučení knihovny, historické bibliografie a oddělení biografických studií do společného oddělení). Pokračovalo také zpřesňování témat začleňujících HÚ do *Strategie AV21* v programech *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita; Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace* a *Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život*. Ústav se rovněž zapojil do formulace nového projektu *Strategie AV21* a společně s dalšími institucemi připravil také k podání dva velké projekty OP JAK *Společenské a humanitní vědy: člověk a lidstvo v globálních výzvách současnosti*.

Institucionální výzkum doplňovaly řešené granty různých poskytovatelů (viz dále) s navazující a rozšiřující tematikou. Výzkum byl realizován přesahově mezi jednotlivými odděleními HÚ, mezi akademickými ústavu III. vědní oblasti (v některých případech též mimo ni, např. s Ústavem experimentální botaniky AV ČR, v. v. i., či Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.)

a rovněž mezi HÚ a dalšími institucemi, zejména vysokými školami. Vybraná témata reflektovala rovněž potřebu aplikovaného výzkumu v humanitních vědách. Výrazná pozornost byla věnována digitalizačním záměrům pracoviště, stejně jako elektronickým databázím, mapovým i dalším portálům.¹

Ředitel se dále účastnil jednání se zástupci domácích i zahraničních institucí, s nimiž HÚ udržoval nebo navazoval vědecké a pracovní styky, dbal na plnění a obnovování mezinárodních vědeckých smluv, popřípadě byly určité úkoly delegovány na příslušné pracovníky. Rovněž se podílel na prezentačních aktivitách výzkumné činnosti HÚ. Pravidelně vedl porady s užším i širším vedením ústavu (ústavní rada), na nichž byla konzultována a přijímána nejrůznější opatření související s řízením ústavu a jeho vědeckou činností a úrovní. Ústavní rada je poradní orgán ředitele, složený z užšího vedení ústavu, z vedoucích pracovníků brněnské a českobudějovické pobočky a všech oddělení ústavu, výzkumných i nevýzkumných; účastní se jí rovněž předseda odborové organizace.

Ředitel HÚ dále průběžně sledoval čerpání rozpočtových položek a hospodaření ústavu a činil v tomto smyslu příslušná rozhodnutí, ve spolupráci s Radou HÚ a Dozorčí radou HÚ řídil rozpočtovou politiku ústavu. V koordinaci s Atestační komisí HÚ se zabýval personální politikou zaměřenou na zvýraznění výkonnostních kritérií, zajištění kontinuity výzkumných úkolů a na obměnu pracovníků s ohledem na genderovou, kvalifikační i věkovou strukturu, oborovou skladbu a plnění svěřených povinností. Podrobně sledoval výkonnost jednotlivých pracovníků včetně plnění edičního plánu nakladatelství Historický ústav a seznamoval s výsledky vedoucí příslušných útvarů, účastnil se jednání jednotlivých výzkumných týmů.

Z výsledků uvedené činnosti, stejně jako z řady pohovorů vedených s jednotlivci byla v průběhu roku 2023 vyvozena rovněž některá personální opatření. Prof. Martin Holý podporoval také zvyšování kvalifikace výzkumných pracovníků, ať již v rámci doktorského studia, či v habilitačních a jmenovacích řízeních, případně obhajob titulu DSc. Nevýzkumní pracovníci měli možnost absolvovat řadu školení, zejména jazykových, IT, knihovnických, ekonomických a dalších k nejnovější problematice z různých oblastí.

Ředitel dále dbal o vyváženou koordinaci aktivit všech pracovišť HÚ v Praze, Brně, Českých Budějovicích a v Římě. Konzultoval a řešil administrativní a finanční otázky vedení Českého historického ústavu v Římě s jeho ředitelem prof. Jaroslavem Pánkem a účastnil se zasedání Římské komise. Pokračovala koncepční, prostorová a personální opatření vedoucí k optimalizaci činností nakladatelství Historický ústav. Významná rozhodnutí ohledně chodu ústavu, plnění výzkumných úkolů, grantové, personální a majetkové politiky a další zásadní návrhy a kroky byly konzultovány s Radou HÚ i Dozorčí radou HÚ, včetně detailních informací o hospodaření ústavu.

Součástí práce ředitele jednajícího v roce 2023 opakovaně s vedením Akademie věd ČR o financování a implementaci doporučení mezinárodní evaluační komise, které napomohly rovněž konzultace se členy Mezinárodního poradního sboru HÚ, byla též účast na schůzích odborové organizace ústavu a pravidelné kontakty s jejím předsedou k problematice pracovněprávních vztahů a dalších odborových záležitostí (půjčky, školení a rekreace pracujících, kolektivní smlouva, personální otázky). Ředitel rovněž reprezentoval ústav navenek, zejména na mezinárodních konferencích a jiných významných vědeckých akcích, a také v médiích. Zároveň dbal o zvýraznění prezentace vědeckých výsledků pracoviště a hledání jejích nových forem v souladu s celosvětovými trendy.

Rada pracoviště

Rada HÚ zasedala v roce 2023 ve dvou termínech, a to 2. května a 26. října. Jednání Rady HÚ řídil její předseda doc. Jan Němeček.

Na zasedání dne 2. května byly projednávány tyto body:

- schválení *Výroční zprávy o činnosti a hospodaření Historického ústavu AV ČR, v. v. i., za rok 2022*, včetně účetní uzávěrky a způsobu rozdělení zisku;
- schválení rozpočtu na rok 2023 a střednědobého výhledu;
- informace o činnosti HÚ od posledního zasedání Rady HÚ;
- informace o novele zákona o veřejných výzkumných institucích;
- seznámení s novým *Etickým kodexem pracovníků/pracovníků HÚ*;
- informace o aktuálních grantových záměrech v soutěžích GA ČR, TA ČR ad.

Na zasedání dne 26. října byly projednávány tyto body:

- projednání rozpočtu a jeho výhledů;
- schválení rozpočtu a střednědobého výhledu;
- informace o nárůstu výdajů a o celkové hospodářské situaci instituce;
- informace o přípravě mezinárodní evaluace;
- informace o činnosti HÚ od posledního zasedání Rady HÚ;
- informace o nových normách a nařízeních pro oblast vědy a výzkumu;
- informace o podstatných bodech činnosti ústavu, zejména o publikační činnosti, konferenčních setkáních a mezinárodní spolupráci.

Hlasování Rady HÚ formou per rollam proběhlo v roce 2023 celkem osmkrát:

- 25.–30. 1. 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu na udělení *Čestné medaile Za zásluhy o Akademii věd ČR* paní prof. Evě Semotanové;
- 12. ledna 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu na udělení *Čestné oborové medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách* panu doc. Janu Němečkovi;
- 10.–13. 3. 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu na udělení *Prémie Otto Wichterleho*;
- 3.–10. dubna 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci vyjádření Rady HÚ k jarnímu kolu *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – postdoktorandů 2023*;
- 1.–11. září 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci vyjádření Rady HÚ k podzimnímu kolu *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – postdoktorandů 2023*;
- 19.–26. září 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu na udělení *Čestné oborové medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách* panu prof. Christianu Lübkeemu;
- 6.–10. listopadu 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu dvou zahraničních uchazečů o *Fellowship Josefa Dobrovského*;
- 20.–23. listopadu 2023: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu zahraničního uchazeče o *Fellowship Josefa Dobrovského*.

Dozorčí rada

Dozorčí rada HÚ zasedala v roce 2023 ve dvou termínech, a to 23. května a 5. prosince. Jednání Dozorčí rady HÚ řídil její předseda dr. Pavel Baran.

Na zasedání dne 23. května 2023 Dozorčí rada HÚ:

- projednala a schválila *Výroční zprávu o činnosti Dozorčí rady HÚ za rok 2022*;
- projednala a schválila znění zápisů o hlasování per rollam (5. prosince 2022; 16. března 2023);
- projednala *Výroční zprávu o činnosti a hospodaření Historického ústavu AV ČR, v. v. i., za rok 2022* spolu se zprávou auditora o ověření účetní uzávěrky za rok 2022;

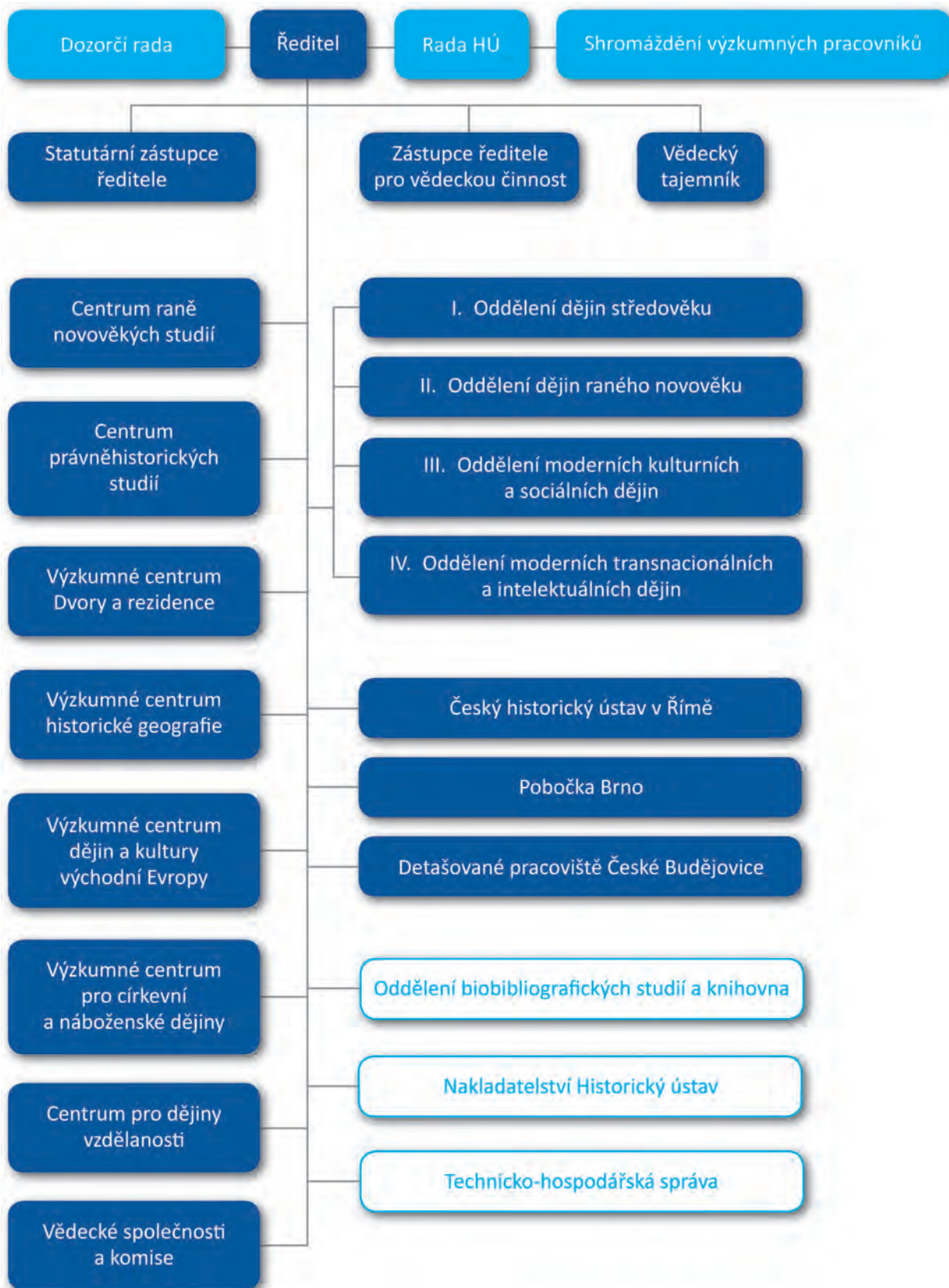
- vzala na vědomí informace o rozpočtu ústavu na rok 2023;
- vzala na vědomí informace o výsledcích kontroly pracoviště ze strany Kontrolního odboru Kanceláře AV ČR;
- vzala na vědomí informace o aktuální situaci ve věci Ekonomického informačního systému;
- vzala na vědomí informace o připravované nové nájemní smlouvě na prostory brněnské pobočky HÚ;
- vzala na vědomí informace o smlouvě o zřízení Centra pro dějiny vzdělanosti jakožto společného pracoviště HÚ a Univerzity Karlovy;
- zhodnotila manažerskou činnost ředitele HÚ za rok 2022.

Na zasedání dne 5. prosince 2023 Dozorčí rada HÚ:

- vzala na vědomí informace o hlavních položkách čerpání rozpočtu v roce 2023;
- vzala na vědomí informace o předpokládaných nákladech v rozpočtu na rok 2024;
- vzala na vědomí informace o aktuální situaci ve věci Ekonomického informačního systému;
- vzala na vědomí informace o zapojení ústavu do Operačního programu Jan Amos Komenský (OP JAK);
- vzala na vědomí informace o pozici doktorandů v HÚ;
- určila auditora HÚ na rok 2024 (tj. auditora účetní uzávěrky za rok 2023).

V roce 2023 proběhlo jedno hlasování Dozorčí rady HÚ formou per rollam:

- 16. března 2023: hlasování per rollam Dozorčí rady HÚ týkající se vydání předchozího souhlasu se *Smlouvou o dodávce a implementaci ekonomického informačního systému* a *Smlouvou o poskytování provozní podpory, údržby a rozvoje* (tj. servisní smlouvou k EIS); zápis o hlasování per rollam a jeho znění schválila Dozorčí rada HÚ (23. května 2023) bez připomínek.

■ Hlavní pilíře výzkumné činnosti

Mezi prioritní směry výzkumného programu HÚ patří ediční projekty (podrobněji viz dále) jako výraz kontinuity výzkumu od založení Československého státního historického ústavu vydavatelského (1921), dále projekty celospolečenského významu ve smyslu podpory historického vědomí a edukační činnosti (nejen na vysokých školách, ale i nižších stupních škol: učebnice, přednášky, intenzivní zapojení do projektu *Otevřená věda*, YouTube kanál HÚ apod.) a samotný výzkum v podobě syntetických a analytických prací z českých, československých a obecných dějin, jež přispívají k posunu poznání v rámci historických věd i příbuzných disciplín. Podstatná je pak rovněž role HÚ v udržování a rozvíjení infrastruktury oboru, stejně jako ochrana, digitalizace a databázové i jiné zpřístupňování (open access) cenných knihovních fondů a sbírkových dokumentů pro další vědecké využití i pro širokou veřejnost.

Významným přínosem HÚ v mezinárodním vědeckém prostoru z hlediska vědeckého je pak jak rozvoj tradičních oblastí výzkumu, u nichž je potřebná kontinuita, tak také identifikace inovativních a perspektivních směrů středoevropského bádání, nové pohledy na řadu dosud málo probádaných témat v podobě individuálních i kolektivních monografií a dalších typů výstupů, rozvoj metodologie historických věd i poznání jejich vlastních dějin (dějiny historiografie), vše uvedené v široké kooperaci s univerzitními i mimouniverzitními výzkumnými institucemi v České republice i v zahraničí.

Výzkumné programy HÚ jsou rozvíjeny v širokém spektru humanitních věd se zdůrazněním mezioborových přístupů. Jsou strukturovány jednak podél chronologické osy (dějiny středověku, raného novověku, moderní a soudobé dějiny), jednak z hlediska přesahových tematických okruhů, které procházejí napříč chronologickými rámci: encyklopedické, lexikografické a historickogeografické či historickokartografické práce, syntetizující témata, trendy současné historiografie – teorie a metodologie, dějiny historiografie, církevní a náboženské dějiny, dějiny některých vybraných kulturních fenoménů (dětství, festivity a rituály, komunikace, násilí ve společnosti, různé symboly charakteristické pro určitou dobu apod.). Vedením ústavu za spolupráce vedoucích jednotlivých týmů jsou kontinuálně promýšleny, diskutovány a precizovány základní výzkumné programy tvořící hlavní osu bádání v HÚ. Postupně tak v souladu mezi tradicí i aplikací nových badatelských trendů v oblasti historických věd i dalších příbuzných disciplín, programem *Strategie AV21*, stejně jako i některými aktuálními evropskými i národními výzvami účelového financování vykrytalizovaly především níže uvedené okruhy, které jsou dále rozvíjeny v celé sérii grantových projektů domácích i zahraničních poskytovatelů (viz samostatný bod dále).

Zmíněné základní výzkumné programy reflektují současné teoreticko-metodologické postupy a mezinárodní historiografické diskursy s důrazem na roli historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury. Zároveň otevírají nové problémy a otázky českých a československých dějin v mezinárodních souvislostech, a to pro období od 9. století do druhé poloviny 20. století (především pak do roku 1948, s narůstajícími přesahy k roku 1968). Jsou zároveň vhodnou platformou pro diseminaci dosažených poznatků nejen v rámci odborné veřejnosti, ale také směrem ke studentům základních, středních či vysokých škol, stejně jako ke sféře neakademické, včetně státní správy.

Uvedenými základními výzkumnými programy řešenými v HÚ jsou především:

- A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum**
- B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum**
- C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum**

Mezi programy kontinuální povahy (A) patří encyklopedické a lexikografické práce a databáze, které jsou v HÚ realizovány jako přínos pracoviště k širším společenským potřebám, avšak splňují standardy základního výzkumu. Jsou to zejména *Akademická encyklopedie českých dějin* (roku 2023 byl vydán devátý svazek, v současné době je připravován svazek desátý, zároveň ale probíhá i revize hesláře a modernizace digitální publikace již vydaných svazků) a *Biografický slovník českých zemí* (vytištěn byl 26. svazek, v přípravě je i svazek následující). Dále se jedná o databázový projekt historické retrospektivní bibliografie – *Bibliografie dějin českých zemí*² (součástí je i elektronický modul *Akademické encyklopedie českých dějin*, který je s touto databází propojen) a dále o biografickou databázi osobností českých zemí,³ stejně jako o některé další databázové projekty (databáze řeholníků⁴ či *Databáze dějin všedního dne*⁵).

Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum (B). Jedná se zejména o následující témata: krajina jako prostor středoevropských dějinných procesů; církevní a náboženské dějiny ve světle soudobých výkladových diskursů; vliv dvorských elit na hodnoty a kulturu středověké i raně novověké civilizace; komunikace, kultury vědění a vzdělávání v předmoderní době; proměny raně novověké společnosti: etatizace, sekularizace, byrokratizace, racionalizace; sociokulturní aspekty vývoje české a evropské společnosti v kontextu modernizačních procesů 19. a 20. století; paměťová studia; národnostní otázka a interetnické vztahy v moderní době; politické myšlení a ideologie 19. a 20. století; postavení československého státu v Evropě a jeho zahraniční politika (1918–1968); kolektivní identita a interetnické vztahy ve středoevropském a balkánském prostoru a trendy současné historiografie i teorie a metodologie.

Řešena byla rovněž řada dalších časově průřezových a teritoriálně komparativních témat napříč jednotlivými útvary. Jmenovat je možné například: vznik a rozvoj státu, kulturní dědictví, komparativní dějiny měst, paměťová studia a dějiny každodennosti, intelektuální dějiny, respektive dějiny vzdělanosti či soužití židů a křesťanů. Pokračoval také klíčový výzkum dějin východní a jihovýchodní Evropy, stejně jako historie českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven.

Tradiční a významnou součástí výzkumného programu HÚ jsou ediční práce, k nimž patří rovněž elektronické zpřístupnění edic v open accessové podobě či v rámci elektronických edic (C). Plynule pokračují práce na vydávání posledních svazků ediční řady *Regesta Bohemiae et Moraviae: Diplomatica nec non epistolaria* (roky 1370–1378). Pokračují práce na vydávání svazků *Historického atlasu měst České republiky* (rozpracováno je několik lokalit, jejichž vytištění by mělo následovat v příštích třech letech). V tisku je další svazek *Pramenů k dějinám náboženského myšlení (Petr Chelčický, Postila II, ed. Jaroslav Boubín)*. Ediční práce pokračovaly také na dalších svazcích edic: *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum* (příprava svazků nunciatury C. Carraffy; v tisku je *Die Schlacht am Weißen Berg als Schlüsselmoment in der Interpretation päpstlichen Diplomatie nach 1621. Prolegomena zur Edition der Nuntiaturberichte Carlo Caraffas*) a v rámci ediční řady politických programů byl vytištěn svazek *Politické programy českých národních stran 1891–1914* (ed. Pavel Cibulka). Úspěšně byl dokončen další díl edice *Cirkulární telegramy československého ministerstva zahraničních věcí z let komunistického režimu (1956–1989). Cirkulární telegramy MZV 1981–1985, svazek III* (ed. Jindřich Dejmek).

V rámci ochrany a zpřístupňování cenných pramenných sbírek HÚ byly dále zpracovávány některé části fondu pozůstalosti Augusta Sedláčka a *Mapové sbírky HÚ*. Od srpna 2021, kdy byla zpří-

stupněna sbírka pamětí všedního dne k badatelským účelům a spuštěna databáze projektu, je tato sbírka dále rozšiřována a jsou připravovány tematické výstupy, a to jak v podobě drobných textů pro sociální sítě, tak i vědeckých pojednání ve formě studií či monografií. Výsledky digitalizace jsou postupně zpřístupňovány široké odborné veřejnosti na webových stránkách (viz C.3 *Další sbírky*).

Zpřístupňování cenných knihovních fondů a ústavních sbírek jako mimořádných dokladů národní i světové paměti a kultury zároveň poskytuje výraznou podporu základnímu i aplikovanému výzkumu českých a zahraničních badatelů. Významný podíl na řešení výzkumných programů tvoří zajišťování profesní infrastruktury oboru, realizované prostřednictvím vydávání oborových periodik: *Český časopis historický*, *Slovanský přehled*, *Mediaevalia Historica Bohemica*, *Folia Historica Bohemica*, *Moderní dějiny*, *Historická geografie* a *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*.

Výčtem lze zjednodušeně naznačit uvedené okruhy následovně:

A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum

1. Akademická encyklopedie českých dějin; garant: prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.
2. Biografická studia; garant: PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.
  - 2.1 Biografický slovník českých zemí
  - 2.2 Vybrané analytické a syntetizující biografické studie
3. Bibliografie dějin českých zemí (analogové a digitální výstupy, specializovaná bibliografická databáze); garantky: PhDr. Václava Horčáková a Mgr. Věra Hanelová

B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum

1. Dějiny středověku; garantka: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.
  - 1.1 Církevní a náboženské dějiny
  - 1.2 Český stát v době knížecí v mezinárodních souvislostech
  - 1.3 Dvory a rezidence
  - 1.4 Soužití židů a křesťanů
2. Dějiny raného novověku; garantka: Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.
  - 2.1 Církevní a náboženské dějiny
  - 2.2 Vzdělávání, kultury vědění a komunikace
  - 2.3 Politická kultura, panovnická moc a šlechta
  - 2.4 Srovnávací dějiny měst
3. Moderní kulturní a sociální dějiny; garant: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.
  - 3.1 Kolektivní identity, modernizace a homogenizace společnosti
  - 3.2 Sociální vztahy a sociální otázka, gender history, labor history
  - 3.3 Kulturní dědictví, náboženství a místa paměti
  - 3.4 Dějiny etnických a kulturních menšin v českých zemích a ve střední Evropě
4. Moderní transnacionální a intelektuální dějiny; garant: PhDr. Jan Květina, Ph.D.
  - 4.1 Československá zahraniční politika v kontextu vývoje mezinárodního systému
  - 4.2 Politické myšlení a ideologie střední Evropy
  - 4.3 Střední Evropa mezi demokracií a totalitou: modernita, gender, násilí a paměť
  - 4.4 Kolektivní identita a interetnické vztahy ve středoevropském a balkánském prostoru
5. Vybraná průřezová témata
  - 5.1 Dějepisectví, teorie a metodologie historických věd

- 5.2 Digital humanities
- 5.3 Migrace, jejich typy, příčiny i důsledky
- 5.4 Příčiny, formy a funkce násilí ve společnosti
- 5.5 Stát, jeho formování, vývoj a funkce
- 5.6 Symboly, slavnosti a rituály
- 5.7 Dějiny Židů ve střední Evropě
- 5.8 Historická krajina a sídelní struktury
- 5.9 Dějiny českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven

C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

C.1 Edice jako nástroj zpřístupňování historických pramenů, metodika ediční práce

1. Edice středověkých pramenů

- 1.1 Regesta Bohemiae et Moraviae diplomatica nec non epistolaria (období vlády Karla IV.)
- 1.2 Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.
- 1.3 Prameny k dějinám Židů

2. Edice raně novověkých pramenů

- 2.1 Epistulae et acta nunciorum apostolicorum apud imperatorem (A. Caetani, 1607–1611, C. Carraffa, 1621–1628)
- 2.2 Acta Unitatis Fratrum (konec 15. století – 16. století)
- 2.3 Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia
- 2.4 Theatrum neolatinum
- 2.5 Ostatní edice (zejména prameny k církevním a vzdělanostním dějinám)

3. Edice novověkých pramenů (19. a 20. století)

- 3.1 Programy politických stran
- 3.2 Dokumenty československé zahraniční politiky
- 3.3 Edice k dějinám všedního dne
- 3.4 Další edice

C.2 Cenné knihovní fondy HÚ

Téměř 300 000 svazků, revize a zpracování sbírky starých tisků, digitalizace, retrospektivní konverze lístkového katalogu specifického knižního fondu; garantka: PhDr. Jaroslava Škudrnová

C.3 Další sbírky

- 1. Fond Augusta Sedláčka⁶ – mimořádně rozsáhlá sbírka významného českého historika ke středověkým i raně novověkým dějinám, zpracování digitalizace; kurátorka: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.
- 2. Sběrka map, plánů, atlasů⁷ – katalogizace, digitalizace; kurátorka: Mgr. Jitka Močičková, Ph.D.
- 3. Fotosběrka⁸ – kurátoři: PhDr. Lenka Blechová, Ph.D., a PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.
- 4. Sběrka ego dokumentů k dějinám všedního dne⁹ – kurátor: PhDr. Vojtěch Kessler, Ph.D.
- 5. Sběrka plakátů k moderním dějinám – kurátor: doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

■ Činnost výzkumných oddělení

H

I. Oddělení
dějin středověku

Český historický ústav
v Římě

II. Oddělení
dějin raného novověku

Centrum právně-
historických studií

III. Oddělení
moderních kulturních
a sociálních dějin

Výzkumné centrum
historické geografie

IV. Oddělení
moderních transnacionálních
a intelektuálních dějin

Centrum raně
novověkých studií

Výzkumné centrum
Dvory a rezidence

Výzkumné centrum dějin
a kultury východní Evropy

Centrum pro dějiny
vzdělanosti

Výzkumné centrum pro církevní
a náboženské dějiny

Oddělení dějin středověku (I.)

Odborné zaměření Oddělení dějin středověku se obecně dělí do dvou základních tematických skupin, a to na: dějiny středověku s akcentem na vývoj českých a středoevropských dějin (cca 10.–16. stol.) a historickou geografii se zaměřením na vývoj krajiny od historických počátků a vznik a vývoj měst ve středověku. Mezi základní badatelské úkoly oddělení patří v dlouhodobé perspektivě vydávání pramenů ke středověkým českým dějinám. Jedná se přitom zejména o ucelené řady edic panovnických listin a vydávání textů k církevním a náboženským dějinám.

Druhou prioritou oddělení je transdisciplinární výzkum témat v obecnějším evropském kontextu, jako jsou např. dějiny elit, společenské interakce, dvory a rezidence či židovské osídlení, dále pak proměna historické krajiny i urbánní sítě. Výzkum těchto dílčích témat je podpořen mj. i grantovými projekty. V roce 2023 tak byl do tisku odevzdán druhý svazek *Postily* Petra Chelčického, který edičně připravil dr. Jaroslav Boubín a který vychází v rámci obecné tematické ediční řady *Sbírka pramenů k náboženským dějinám*. Cílem této práce je postupně završit ediční vydávání díla tohoto významného českého církevního reformátora. Práce na ediční řadě *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (vydávání diplomatického materiálu doby vlády českého krále Karla IV.) je pro závěrečné dva svazky (IX. a X.) z let 1370–1378 soustředěna na detailní sběr dokumentů a jejich ověřování s výhledem kratší periodicity vydávání jednotlivých dílů obou svazků od roku 2025.

V roce 2023 byly publikovány výstupy dvou tematických výzkumů v zahraničních nakladatelstvích, a to *Räume höfischen Lebens* (eds. Dana Dvořáčková-Malá, Jan Hirschbiegel, Robert Šimůnek, Sven Rabeler, Jan Zelenka) v nakladatelství Thorbecke a *Historical Geography in Czechia. The*

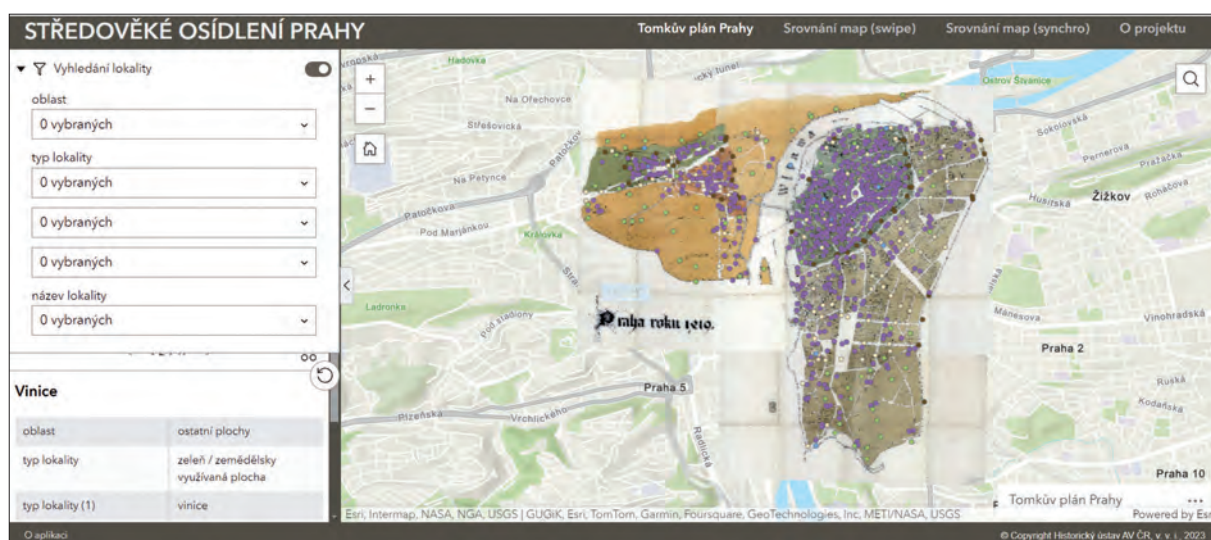
Na konci listopadu 2023 se v Praze konala mezinárodní konference *Domácnost a dvorská společnost / Household and Court Society*, již se účastnili odborníci z více než desítky předních vědeckých pracovišť a sedmi zemí. Na snímku Prof. Ana Maria S. A. Rodrigues (University of Lisbon).

mes and Concepts (eds. Eva Semotanová, Pavel Chromý, Zdeněk Kučera) v nakladatelství LIT Verlag. Dvorské bádání bylo na konci roku 2023 prezentováno také výroční publikací shrnující aktuální stav bádání *Dvory a rezidence v proměnách času*, kterou k vydání připravili Dana Dvořáčková-Malá – Jan Zelenka – František Záruba a kol.

Pracovníci Oddělení dějin středověku organizovali či spoluorganizovali několik mezinárodních vědeckých konferencí. Jednalo se o již tradiční, tentokrát 19. ročník historickogeografické konference s názvem *Krajina jako zdroj obživy a výdělků*, spolupořádaný Výzkumným centrem historické geografie a Sekcí historické geografie a environmentálních dějin České geografické společnosti dne 17. května 2023 (hlavní svolavatelkou za HÚ byla prof. Eva Semotanová), a dále pak zejména o konference *Religion and Change: Religious Impulses for Societal Change and Societal Impulses for Religious Reform*, výroční konferenci Commission internationale d'histoire et d'études du christianisme (CIHEC), kterou uspořádalo Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny ve spolupráci s Evangelickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy ve dnech 12.–14. června 2023 (za HÚ byli organizátory dr. Eva Doležalová a Mgr. Vojtěch Večeře), a *Domácnost a dvorská společnost*, uspořádanou Výzkumným centrem Dvory a rezidence; Oddělením dějin středověku; Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v. v. i., ve spolupráci s Department of Medieval Studies, Central European University Vienna; Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk; Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied; Ústavem historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě a Katedrou archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové ve dnech 29.–30. listopadu 2023 (za HÚ byla hlavní organizátorkou doc. Dana Dvořáčková-Malá).

Vedle těchto významných mezinárodních konferencí byly uspořádány také dílny a semináře zaměřené na užší odborná témata. Tak tomu bylo např. dne 13. dubna 2023, na který byl svolán workshop *Role exempl v literatuře českých zemí mezi středověkem a raným novověkem* (hlavní organizátorkou byla doc. Dana Dvořáčková-Malá), a 20. dubna 2023, kdy se konal seminář *Historická kartografie v základním a aplikovaném výzkumu*, organizovaný HÚ ve spolupráci s Národním technickým muzeem a Národním archivem (hlavními organizátorkami byly prof. Eva Semotanová a dr. Jitka Močičková z Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin).

I v roce 2023 se rozvíjelo další zpracování sbírkových fondů spravovaných na oddělení – fondu pozůstalosti českého historika Augusta Sedláčka a fotosbírkou, jejichž výsledky jsou systematicky zpřístupňovány.¹⁰ Byl modifikován upgrade uživatelského rozhraní navržený v roce 2022, a to s ohle-

Plán Prahy k roku 1419 Václava Vladivoje Tomka je v centru zájmu historiků už desítky let. Od roku 2023 je předmětem projektu spojeného pracovního týmu historické geografie a medivistiky.

dem na potřeby dalších odborných projektů HÚ i badatelské veřejnosti. Nové nástroje budou funkční i pro sbírku kreseb Karla Brantla, která je součástí pozůstalosti Augusta Sedláčka.

Pracovníci oddělení pokračovali v rozšiřování mapových listů (v digitální podobě) v portálu *Českého historického atlasu*,¹¹ který vznikl v rámci dlouhodobé spolupráce s Fakultou stavební Českého vysokého učení technického v Praze. I v roce 2023 byla veřejnosti zpřístupněna celá řada historických i dějepisných map s kritickým komentářem, které poslouží mj. i pro výuku společenských věd na všech stupních škol. Jednalo se zejména o mapy k politickým, národnostním a sociálním dějinám.

V roce 2023 byly na Oddělení dějin středověku řešeny tři grantové projekty Ministerstva kultury ČR NAKI III. V pozici hlavního řešitele to byl projekt *Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace*, vedený za HÚ prof. Evou Semotanovou. V pozici spoluřešitelů projekty *Historická lázeňská sídla jako kulturní, urbanistický a krajinnotvorný fenomén* (vedený za HÚ dr. Robertem Šimůnkem, hlavním příjemcem grantu je Muzeum východních Čech v Hradci Králové, druhým spolupříjemcem pak vedle HÚ Univerzita Hradec Králové) a *Mapa českých hradů. Hrady jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti* (vedený za HÚ dr. Evou Doležalovou, hlavním příjemcem je Západočeská univerzita v Plzni, vedle HÚ jsou dalšími spolupříjemci Národní památkový ústav a Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.). Na dalším projektu *prémie Lumina quaeruntur – Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku* (2019–2024, vedeném dr. Marií Buňatovou z Oddělení dějin raného novověku) spolupracují po celou dobu jeho řešení dvě pracovnice oddělení.

V rámci programu Akademie věd ČR *Strategie AV21: Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita* byla na oddělení řešena další čtyři témata: *Evropská krajina jako interakce mezi přírodou a společností* (dr. Eva Doležalová, dr. Robert Šimůnek); *Rodová pohřebiště v Čechách v pozdním středověku a raném novověku. Regionalismus, interregionalismus a internacionalismus* (dr. Robert Šimůnek, společně s Ústavem dějin umění AV ČR, v. v. i.); *Udržitelná společnost na cestě k pokroku* (doc. Dana Dvořáčková-Malá) a *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu Prahy* (prof. Eva Semotanová). Poslední z těchto projektů vyústil v prvním roce svého řešení ve spuštění první verze webu a interaktivní mapové aplikace,¹² zachycující Prahu a její vývoj na základě jedinečného plánu středověkého pražského osídlení předhusitské doby zpracovaného historikem Václavem Vladivojem Tomkem (1892). Díky spolupráci s dr. Jitkou Močíčkovou (Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin) a Mgr. Petrou Justovou (Katedra geomatiky Fakulty stavební Českého vysokého učení technického v Praze) vzniklo propojení s dalšími mladšími kartografickými časovými horizonty (jako např. Hergetův plán Prahy, 1790/1791; či Jüttnerův plán Prahy, 1815). Projekt bude v dalších letech rozvíjet zejména propojování informačních zdrojů k jednotlivým historickým objektům na původní Tomkově mapě.

Pracovníci Oddělení dějin středověku se významně podíleli na popularizačních aktivitách pořádaných HÚ i Akademií věd ČR. Jednalo se především o *Veletrh vědy* (8.–10. června 2023), v jehož rámci byla návštěvníkům prezentována středověká dílna, a *Den otevřených dveří*, pro něž byla mj. připravena posterová výstava *Experimentální pěstování obilovin 2022–2023*, která je dostupná také ve verzi ke stažení pro další vystavení, event. další pedagogickou práci. V rámci *Týdne Akademie věd ČR* byla prezentována nová audiovizuální nahrávka pro YouTube kanál HÚ *Bechyně v pozdním středověku a raném novověku. Příklad šlechtické nekropole v rezidenčním městě* připravená dr. Robertem Šimůnkem ve spolupráci s dr. Janem Chlípem z Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i.

Oddělení dějin raného novověku (II.)

Oddělení se ve svých vědeckých aktivitách koncentruje na čtyři základní okruhy výzkumu dějin raného novověku a podílí se na činnosti celého ústavu zapojením do průřezových projektů a aktivit tří výzkumných center.

Výzkum církevních a náboženských dějin prezentoval výsledky monasteriologického bádání dvěma mezinárodními konferencemi. První z nich byla již sedmým pokračování řady *Monastica historia* a jejím tématem byla možnost pojmání řeholního života jako specifického druhu kariéry. Čtyřsté výročí založení české provincie Tovaryšstva Ježíšova poskytlo příležitost pro mezioborovou konferenci hodnotící působení řádu ve střední Evropě do roku 1773. Spolupořádání konference se ujala nejen Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, ale také zahraniční partneři včetně římského jezuitského archivu.

NEBENEINANDER UND MITEINANDER
Konfessionelle Minderheiten
und Mehrheitsgesellschaften
in den Böhmisches Ländern,
in Brandenburg-Preußen
und in Polen-Litauen
vom 15. bis zum 17. Jahrhundert

Konferenz in Mladá Boleslav
im Ausbildungszentrum am Karmel
(29. 6. - 1. 7. 2023)

Organisation:
Prof. Dr. MATTHIAS ASCHE (Universität Potsdam)
Dr. JIŘÍ JUST (Historický ústav AV ČR – Historisches Institut
der Tschechischen Akademie der Wissenschaften)
Prof. Dr. KLAUS NEITMANN (Brandenburgische Historische Kommission,
Potsdam)
Dr. JAN ZDICHYNEC (Univerzita Karlova v Praze – Karlsuniversität Prag)

Výzkum fungování nekatolických církví v předbělohorských českých zemích pokračoval pracemi na dalším svazku edice *Acta Unitatis Fratrum* a vydávání poslední části materiálů z archivu Matouše Konečného. Zajímavý workshop byl věnován osobnosti Jana Blahoslava. Otázku soužití a konfrontace příslušníků různých vyznání reflektovala konference *Vedle sebe i spolu. Konfesní menšiny a většinové společnosti v českých zemích, Braniborsku-Prusku a Polsku-Litvě v 15. až 17. století*, pořádaná s hojnou zahraniční účastí v Mladé Boleslavi HÚ ve spolupráci s Universitát Potsdam, Brandenburgische Historische Kommission v Postupimi a Univerzitou Karlovou.

Druhým klíčovým badatelským tématem Oddělení dějin raného novověku jsou dějiny vzdělávání a kultury. Klíčovou oblastí výzkumu zůstávají dějiny vzdělávacích institucí a také výzkum knižní kultury. Těchto témat se dotýkaly jak řešené grantové projekty GA ČR *Univerzita v Basileji a české země (1460–1630)*, (hlavní řešitel prof. Martin Holý) a *Konfesní pluralita a knižní kultura v prostřední jednoty bratrské na počátku 17. století* (dr. Markéta Růčková, dr. Jiří Just), tak mezinárodní konference *University and School Libraries in East Central Europe in the Pre-Modern Period. Forms of Appearance – Development – Usage*, která ukázala mj. důležitost průzkumu dochovaných historických knižních fondů a nutnost mezinárodní spolupráce při jeho vyhodnocení.

INTERNATIONAL SEMINAR

In the Footsteps of Decision Making: Group Interests and Sociability in Pre-Modern Politics

21st and 22nd of April, 2023

Academy of Sciences, hall 205,
(Národní 1009, Prague 1)

To attend online, contact
seminardecisionmaking@gmail.com

Životu dětí a mládeže v době krizí či v jinak znevýhodňujících podmínkách se věnovala mezinárodní konference *Dítě v časech nouze a naděje. Překonávání válečných útrap, epidemií a sociálních, psychických i tělesných handicapů dětí a mládeže* (Praha). Dalšího aktuálního až módního tématu emocí se v perspektivě jejich úlohy ve vzdělávacím procesu dotkla konference *Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung* (Karlsruhe, spoluorganizátor Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte a Pedagogische Hochschule Karlsruhe).

Třetím výzkumným tématem oddělení je politická kultura, panovnická moc a role elit ve střední Evropě v raném novověku. V roce 2023 byly pořádány dvě mezinárodní workshopy akcentované zejména otázky týkající se praxe diplomatických jednání. Spolu s Universidad Autónoma de Madrid bylo připraveno kolokvium nazvané *In the Footsteps of Decision Making: Group Interests and Sociability in Pre-Modern Politics*, druhý workshop byl zaměřen na diplomaty u dvora Rudolfa II. a také sledování časoprostorové dimenze diplomatických jednání. Hospodářských otázek souvisejících s fungováním centrální moci se dotýká grantový projekt GA ČR *Zadlužení panovníka a státní bankrot roku 1615 v Království českém (Hospodářské souvislosti zahájení „české války“ roku 1618)*, do něhož se jako spoluřešitelka zapojila dr. Marie Buňatová.

V rámci výzkumu městských dějin se pracovníci oddělení podíleli na monografických publikacích o dějinách našich měst (Brno, Tábor). Mezinárodní konference *Zwischen Ancien Régime und Moderne. Transformationen der Stadt im „langen“ 18. Jahrhundert*, pořádaná v Ústí nad Labem spolu s Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a Technische Universität Dresden, otevřela téma proměny podoby měst během dlouhého 18. století a podílu změn odehrávajících se v tomto období na dalších perspektivách nejen středoevropských měst. HÚ se podílel spolu s Archivem hlavního města Prahy, Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy a Filozofickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem na pořádání mezinárodní konference *Vino jako kulturní fenomén ve městech od středověku do 19. století*.

Publikace *Profesoři pražské utrakvistické univerzity v pozdním středověku a raném novověku (1457/1458–1622)*, které byla 18. září 2023 udělena *Cena Nakladatelství Academia* v kategorii *slovník nebo encyklopedická publikace*.

Oddělení je také aktivně zapojeno do projektů *Strategie AV21: Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život*, v jejichž rámci se v součinnosti s kolegy z jiných ústavů Akademie věd ČR zabývá otázkou vlivu živelních katastrof na městské aglomerace. Částečně se dějin měst dotýká i řešení projektu *Lumina quaeruntur* dr. Marie Buňatové, zaměřeného na migraci pražských Židů na přechodu od středověku k ranému novověku, který je cenným příspěvkem k dějinám Židů v Čechách a na Moravě.

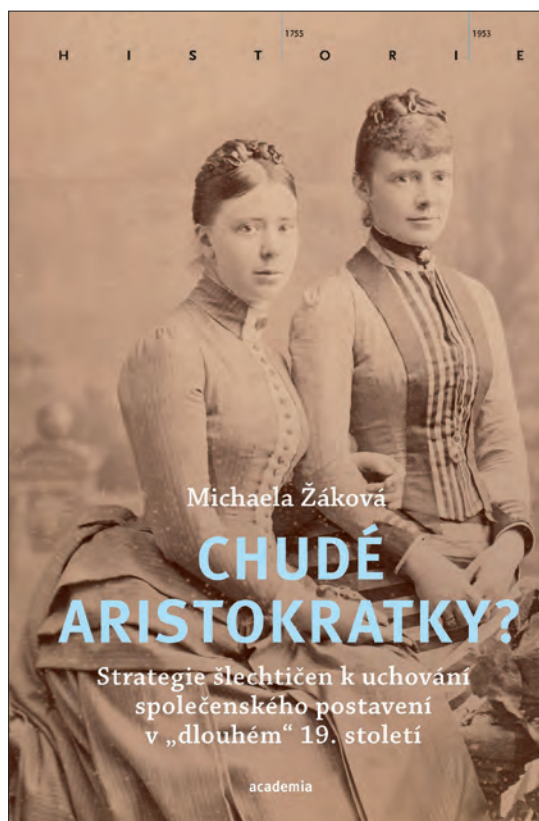
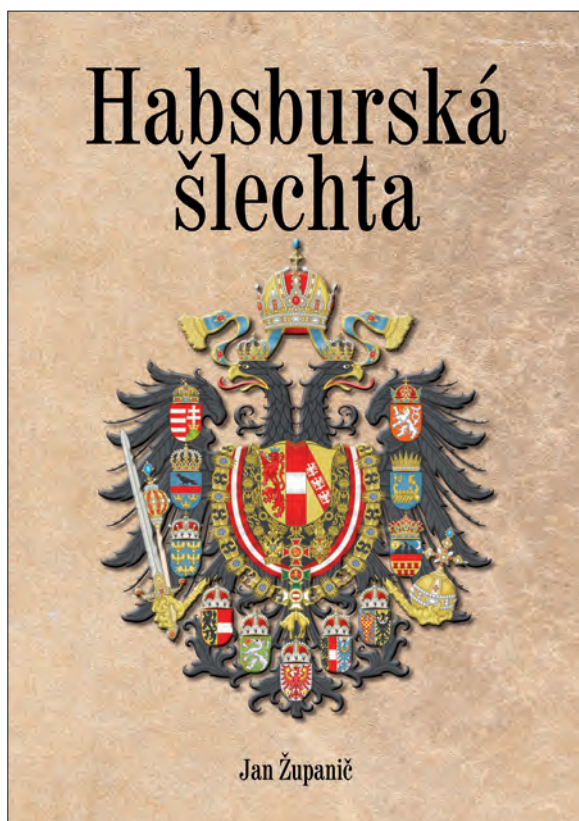
Pracovníci oddělení se také výrazně podílejí na aktivitách metodicky nebo tematicky přesahujících Oddělení dějin raného novověku. Pokračovaly práce na dlouhodobých edičních projektech (nunciatury, *Historica Třeboň*, *Theatrum Neolatinum*) a zejména pak na registrové edici *Acta Unitatis Fratrum. Dokumente zur Geschichte der Böhmischen Brüder im 15. und 16. Jahrhundert*. Uplatnění digital humanities v historické vědě se oddělení věnuje jednak v oblasti elektronických edic, jednak v rámci práce s prosopografickými daty. V této oblasti pokračovalo plnění databáze daty a zejména hledání nových technologických řešení pro *Bio-bibliografickou databázi řeholníků*. Výrazné je také zapojení členů oddělení ve výzkumu historické geografie.

Oddělení dějin raného novověku se v roce 2023 aktivně podílelo na plnění celoustavních úkolů, zejména přípravě *Akademické encyklopedie českých dějin* a vydávání časopisu *Folia Historica Bohemica*. Členové oddělení se věnovali také popularizačním aktivitám, a to jak přispíváním do popularizačních periodik a příruček, vystupováním v rozhlase a televizi či přednáškami pro středoškolské a vysokoškolské studenty i širokou veřejnost, tak přípravou metodických příruček pro učitele dějepisu na základních a středních školách (v rámci programu *Strategie AV21: Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*). Zároveň působí dlouhodobě na řadě vysokých škol, a to jak v rámci své pedagogické činnosti, tak jako členové vědeckých a odborných rad (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Masarykova univerzita, Univerzita Karlova, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem).

Oddělení moderních kulturních a sociálních dějin (III.)

V roce 2023 pokračovalo oddělení v plnění základních výzkumných segmentů tak, jak byly definovány při jeho vzniku v roce 2022: 1. Paměťová studia a dějiny každodennosti; 2. Sociální dějiny a 3. Multikulturní dějiny. Segment paměťových studií a dějin každodennosti průběžně provádí sběr a digitalizaci paměťových textů a představuje místo setkávání badatelů a výzkumných institucí, které se v interdisciplinární perspektivě věnují tématům z dějin každodennosti, místům paměti a studiu kolektivní paměti a identity. V sociálních dějinách pokračuje výzkum dějin šlechty, podnikatelů, dělnictva, vězeňství, lokálních dějin, dějin životního prostředí a genderu. V dějinách multikulturních se oddělení zabývá výzkumem německé a židovské menšiny v českých zemích. Téma sociálních dějin je v oddělení pojímáno v nejširším smyslu slova jako klíčová disciplína zabývající se vývojem společnosti v moderní době a v dialogu se sociologií, historickou statistikou a historickou antropologií.

Řada pracovníků publikovala články v zahraničních časopisech s impakt faktorem (např. *Historisches Jahrbuch*, *Imago Mundi*, *Historický časopis*) nebo v recenzovaných časopisech domácích. Třem kolegům vyšly původní vědecké monografie. Dr. Michaela Žáková publikovala práci *Chudé aristokratky? Strategie šlechtičen k uchování společenského postavení v „dlouhém“ 19. století* (Praha 2023, 448 s.), prof. Jan Županič vydal rozsáhlou monografii *Habsburská šlechta. Proměna elit podunajské monarchie v dlouhém 19. století*. (Praha 2023, 896 s.) a dr. Daniel Baránek publikoval práci *Překračování hranic ghetta: proměna židovských sídelních struktur a akulturační strategie židů* (Praha 2023, 168 s.). Z dalších počinů je nutno zmínit edici pamětí Eduarda Baziky (ed. Milan Hlavačka, Praha 2023, 487 s.) a edici programů českých národních stran 1891–1914 (ed. Pavel Cibulka, Praha 2023, 460 s.).

V rámci oddělení byla plněna řada grantů. Úspěšně dokončen byl projekt NAKI *Prameny Krkonoš. Vývoj systému evidence, zpracování a prezentace pramenů k historii a kultuře Krkonoš a jeho využití ve výzkumu a edukaci* (hlavní řešitel dr. Jan Slaviček), který byl zařazen do kategorie „vynikající výsledky projektu“, přičemž takto byly hodnoceny jen čtyři projekty z celkem 29 podpořených. Dokončen byl projekt doc. Stanislava Holubce *Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: modernita, turistika, nacionalismus* (GA ČR). Pokračovaly projekty GA ČR *Politika a podoby kolektivní identity Němců v Čechách (1848–1914)*, (dr. Milan Řepa, dr. Pavel Cibulka) a *Trestat nebo napravovat?*

International Conference Prague, June 7th - 10th 2023

175 Years Congress of the Slavs (1848–2023). History - Ideas - Commemoration

175 Jahre Slavenkongress (1848–2023). Geschichte - Ideen - Gedenken

Vila Lanna, V Sadech 1/1, 160 00 Praha 6-Bubeneč

The international conference is held under the auspices of Eva Zažímalová,
President of the Czech Academy of Sciences

Organized and Sponsored by:

Historický ústav Akademie věd České republiky (Praha),
Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky (Praha),
Archeologický ústav Akademie věd České republiky (Praha),
Filosofický ústav Akademie věd České republiky (Praha),
Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa CWZO (Leipzig),
Collegium Carolinum (München),
Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft (Marburg),
Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie (Schleswig),
Commission Internationale des Études Historiques Slaves (CIEHS)

INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

MÚA MASARYK INSTITUTE
AND ARCHIVES OF THE CAS, v.v.i.

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE CAS PRAGUE

F Filozofický ústav AV ČR
Institute of Philosophy

ÓWZO Leibniz-Institut für
Geschichte und Kultur
des östlichen Europa

COLLEGIUM CAROLINUM

HERDER-INSTITUT
für historische Ostmitteleuropaforschung
INSTITUT DER LEIBNIZ-GEMEINSCHAFT

ZBSA

CIEHS

Gender, práce a disciplinace v donucovací pracovně v českých zemích (1918–1950), (dr. Pavel Baloun, Mgr. Jiří Smlsal).

Pokračovala řešení projektů NAKI *Komplexní přístupy k identifikaci, ochraně a údržbě historických systémů retence a distribuce vody v horských oblastech České republiky s ohledem na památkovou péči a Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace* (oba projekty dr. Aleš Vyskočil). Pracovníci oddělení byli zapojeni do výzkumných programů *Strategie AV21: Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita* nebo do Polsko-českého mobilního projektu *Polish and Czech Memory cultures concerning Great War*.

Oddělení organizovalo buď samostatně, nebo ve spolupráci s dalšími institucemi několik seminářů, konferencí, workshopů a vystoupení zahraničních odborníků. Konference: *Josef Jungmann: Od jazyka k identitě* (19.–21. září 2023); *Dítě v časech nouze a naděje. Překonávání válečných útrap, epidemií a sociálních, psychických i tělesných handicapů dětí a mládeže* (19.–20. června 2023); *175 Years Congress of the Slavs (1848–2023). History – Ideas – Commemoration* (7.–10. června 2023) a *Central European Jewish Communities in the Toleration and Emancipation Period, 1781–1938* (24.–25. května 2023). Workshopy: *Making Knowledge on Ukraine in the Interwar Period* (25.–26. září 2023) a *Předkové a potomci státně socialistických elit. Osudy rodin v českých zemích v dlouhém 20. století* (15. února 2023). Přednášky zahraničních odborníků: dr. Irena Wladimirski, *Between Reds and Whites. Czech Soldiers and Officers in the Russian Far East* (10. října 2023); prof. Wolfgang Schwentker, *The Peculiarities of Japanese History (with Some Thoughts on Central Europe)*, (25. ledna 2023).

Členové oddělení se pravidelně účastnili také celé série zahraničních konferencí. Neopominutelný byl pak i v roce 2023 podíl oddělení na badatelských aktivitách ústavu, zvláště pak na tvorbě *Akademické encyklopedie českých dějin*. V rámci oddělení je dále vydáván oborový časopis *Moderní dějiny*.

Fotografie ze křtu knihy prof. Jana Županiče *Habsburská šlechta. Proměna elit podunajské monarchie v dlouhém 19. století*. Foto: František Záruba.

Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin (IV.)

IV. oddělení pokračovalo v roce 2023 v realizaci těchto klíčových výzkumných priorit, vytyčených po loňské restrukturalizaci ústavu: 1. Politické myšlení a ideologie střední Evropy; 2. Střední Evropa mezi demokracií a totalitou: modernita, gender, násilí a paměť; 3. Kolektivní identita a interetnické vztahy ve středoevropském a balkánském prostoru a 4. Československá zahraniční politice v kontextu vývoje mezinárodního systému. Výrazným impulsem pro směr činnosti oddělení byl příchod týmu doc. Kateřiny Liškové od 1. ledna 2023, realizující projekt EXPRO pod názvem *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy*.

V rámci organizační činnosti se podařilo zrealizovat několik významných konferenčních akcí s relevantním mezinárodním dosahem: květnové sympozium *Centralist ambitions and peripheral realities in the 20th century: Contesting identities in Yugoslavia* (dr. Milan Sovilj), zářijovou multidisciplinární konferenci *Politika – zájmy – energetika. Energetické krize, bezpečnost a společnost ve střední Evropě 20. století* (dr. Emil Voráček) a listopadovou konferenci *Russian (not only) Political Reform: Eastern Europe Before and now: Contemporary Challenges, Questions* (doc. Radomír Vlček). Výrazné

The 7th International
Balkan Studies Conference
Prague, Czechia
10-11 November 2023

BALKAN EXPRESS

Between Orientalism and Occidentalism

Date: November 10-11, 2023

Conference venue: Faculty of Humanities,
Charles University, Pátkova 2137/5, 182 00, Prague 8

The conference is dedicated to the memory
of **PROF. MIRJAM MINTAVCOVÁ, DRSC.** (1923-2023),
ethnologist and Balkan scholar from the Faculty
of Humanities, Charles University, co-founder
(2021), and member of our organizing committee.

Key note speaker:
Hariz Halilovich
RMIT University, Melbourne, Australia

Book presentation:
Peter Handkes Jugoslawienkomplex
Clemens Ruthner
Trinity College, Dublin, Ireland

**Organizing committee
& participating institutions**
PhDr. Dana Bittnerová, CSc.
Faculty of Humanities, Charles University
Mgr. Markéta Slávková, Ph.D.
Prague Security Studies Institute
Mgr. Ivana Skenderija
Institute of Czech Studies,
Faculty of Arts, Charles University
František Šístek, M.A., Ph.D.
Institute of History, Czech Academy of Sciences

The conference is organized by
the Faculty of Humanities, Charles University
and the Institute of History, Czech Academy
of Sciences in cooperation with the Institute
of Philosophy, Czech Academy of Sciences
(Zora Hesová, M.A., Ph.D.), the Czech National
Committee of Balkan Scholars — Czech
Association for Slavonic, Balkan and Byzantine
Studies (ČSSBBS). The conference has been
supported by Strategy AV21 — Top Research
in the Public Interest, a research program
of the Czech Academy of Sciences and
also the Czech Association for Social
Anthropology (CASA).

BE23

Contact:
Email: konference.balkan@gmail.com
Facebook: KonferenceBalkan

BALKAN EXPRESS

Czech Academy of Sciences | STRATEGY AV21 | FACULTY OF HUMANITIES Charles University | HISTORICKÝ ÚSTAV | FILIZOFICKÝ ÚSTAV AVČR | ČSSBBS | CASA

zahraniční pozornosti se těšil 2. ročník dvojkongresu *polských bohemistických a českých polonistických studií* (Opole – Praha) s klíčovými organizačními rolí doc. Jana Němečka a doc. Romana Barona. Významnou mezinárodní akcí byl i 7. ročník konference *Balkan Express* (dr. František Šístek a další). Z akcí národního dosahu je žádoucí zmínit konferenci *Existovala alternativa? Československo–sovětská smlouva v kontextu domácí a světové politiky* (doc. Jan Němeček) a vědeckou akci „*Nemohu se upamatovati. Důkazy a důkazní prostředky v soudních procesech v Československu s nacistickými válečnými zločinci*“ (dr. Vojtěch Kyncl).

V kategorii projektů byl již zmiňován běžící projekt EXPRO doc. Kateřiny Liškové a jejího týmu věnovaný vědám o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy. Kromě toho v roce 2023 dobíhal projekt GA ČR *Židé v Černé Hoře: od neviditelnosti k obci* s dr. Františkem Šístkem coby hlavním řešitelem, jemuž byl do roku 2023 tento projekt prodloužen v souvislosti s předchozími omezeními spojenými s pandemií Covidu-19. Významný mezinárodní dosah (Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung v Řezně, Hrvatski institut za povijest v Záhřebu) nabral projekt dr. Milana Sovilje *Centralistické ambice a periferní realita: Srovnání a analýza vztahů národních, regionálních a lokálních identit v Jugoslávii* v rámci výzkumného programu *Strategie AV21: Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita*.

Z dalších programů *Strategie AV21* je žádoucí zmínit i klíčovou roli IV. oddělení v organizaci projektu *Raný novověk online*¹³ (dr. Jan Květina). Klíčovým způsobem se IV. oddělení podílelo i na realizaci aktuálních dvou svazků *Akademické encyklopedie českých dějin*. Ve druhé polovině roku 2023 začala být značná část IV. oddělení orientována na přípravu dvou samostatných návrhů v rámci výzvy OP JAK *Společenské a humanitní vědy: člověk a lidstvo v globálních výzvách současnosti*, kde jeden z projektů organizovaný na pozici HŮ jako hlavního navrhovatele garantují dvě členky

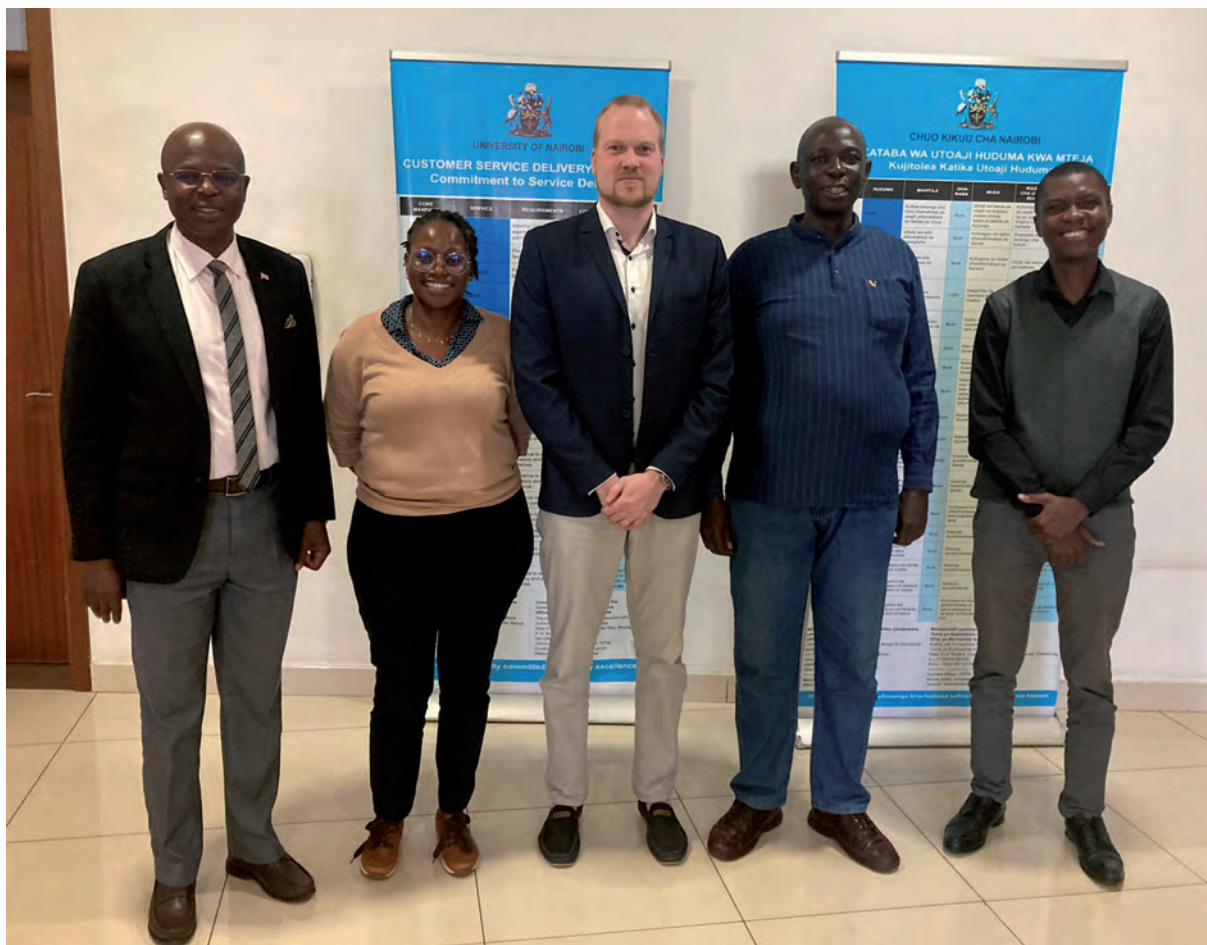
Křest knihy dr. Františka Šístka *Istorija Crne Gore* v dubnu 2023 v Podgorici (dr. František Šístek druhý zprava, druhá zleva je velvyslankyně ČR v Černé Hoře Janina Hřebíčková).

IV. oddělení (doc. Kateřina Lišková v roli senior leadera a dr. Jitka Močíčková v roli junior leadera), přičemž druhý projekt připravovaný primárně na Univerzitě Pardubice počítá jak se zásadním zapojením vedoucího IV. oddělení dr. Jana Květiny (pozice junior leadera), tak s účastí dalších členů IV. oddělení jako klíčových výzkumných pracovníků.

V otázce internacionalizace byly zásadní zahraniční aktivity dr. Františka Šístka v souvislosti s realizací jeho grantového projektu (série výzkumných a prezentačních cest do Černé Hory). Kromě pravidelných konferenčních a badatelských cest jednotlivých členů oddělení do sousedních zemí (Polsko, Německo, Slovensko, Rakousko), souvisejících přímo s výzkumným zaměřením činnosti oddělení na střední Evropu, je možné zmínit rozvoj internacionalizace v méně obvyklých oblastech: dr. Emil Voráček se zúčastnil *27. světového politologického kongresu* v Buenos Aires, dr. Jan Květina přednášel tři týdny na University of Nairobi v Keni a působil od srpna do prosince 2023 jako visiting scholar na Institut für Osteuropäische Geschichte, Universität Wien.

Ze zahraničních konferenčních účastí lze vyzdvihnout zastoupení IV. oddělení na *8. světovém polonistickém kongresu* (doc. Roman Baron) či konferenční příspěvky na konferencích v Londýně a Paříži (dr. Vojtěch Kyncl), v Glasgow (dr. Milan Sovilj) či v Edinburghu (dr. Jan Květina). Samostatnou kapitolu představuje činnost týmu doc. Kateřiny Liškové (prezentace výsledků na fórech v Paříži, Granadě, Oslu, Santa Claře, Philadelphii aj.).

V kategorii monografií byly publikovány tyto výstupy: editovaná monografie doc. Radomíra Vlčka *Aktuální otázky výzkumu dějin a kultury východní Evropy*; odborná kniha doc. Kateřiny Liškové *Politika touhy: Sex a věda v komunistickém Československu*; *Dějiny Tábora III. Moderní doba 1781–1989* s výrazným podílem doc. Jaroslava Šebka; *Diplomacie České republiky 1992/93–2022*.

Dr. Jan Květina při oficiálním setkání s představiteli University of Nairobi v Keni v dubnu 2023.

Neformální zachycení části IV. oddělení při zvané přednášce prof. Tomasze Pudłockého *Research during the Time of Roaring Twenties* v říjnu 2023 v Karolinu.

Vývoj instituce a personální struktura od dr. Jindřicha Dejmka; kniha dr. Vojtěcha Kyncla *Děs dýchl do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942* či třetí svazek edice dokumentů připravený dr. Jindřichem Dejmekem *Cirkulární telegramy československého ministerstva zahraničních věcí z let komunistického režimu 1956–1989. Cirkulární telegramy MZV 1981–1985, svazek III.*

Z popularizačních titulů byla vydána kniha rozhovorů *Český bůh. Hovory o historii, víře a ateismu* (Praha: Vyšehrad, 312 s.) ve spoluautorství doc. Jaroslava Šebka. V zahraničních nakladatelstvích byly publikovány dvě kapitoly od doc. Jaroslava Šebka (Aschendorff Verlag, Böhlau Verlag), dr. Jan Květina publikoval kapitolu v kolektivní monografii vydané v prestižní řadě *Studies in European Integration, State and Society* nakladatelství Peter Lang. Z celé řady publikovaných článků je záhodno uvést zejména texty uveřejněné v renomovaných zahraničních periodikách jako např. článek dr. Vojtěcha Kyncla v *Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften*, společný impaktovaný výstup dr. Jitky Močičkové a doc. Stanislava Holubce v *Imago Mundi* či příspěvek v rovněž impaktovaném periodiku *Lingua montenegrina* dr. Františka Šístka. Významnými texty v kategorii Jimp byly rovněž kolektivní články vydané v rámci projektu EXPRO týmem doc. Kateřiny Liškové (*Medical History, History of Science*).

Členové oddělení také obdrželi různá ocenění. V oblasti naplňování tzv. třetí role se činnost týmu dostávala pravidelně na stránky předních českých médií (zejména Český rozhlas a Česká televize, ze zahraničních např. Telewizja Polska). V této oblasti je třeba vyzdvihnout zejména aktivitu doc. Jaroslava Šebka, jehož četnost výstupů na různých mediálních i jiných platformách (např. ČRo, Radio Proglas, Radio Z aj.) byla vskutku nadstandardní. Doc. Jaroslav Šebek navíc spolu se senátním klubem KDU-ČSL spoluorganizoval i senátní kulatý stůl nazvaný *Role církve a státu v 90. letech*. Z dalších akcí je možné jmenovat workshop *Valašsko v odboji proti nacistické okupaci 1939–1945 a jeho druhý život po roce 1945* (dr. Emil Voráček) či sérii přednášek v různých českých knihovnách.

Někteří členové IV. oddělení pronikli i do žánru podcastů (např. doc. Kateřina Lišková na platformě *recet.podbean.com*). Výborný ohlas měla akce *Je to i váš příběh! SRPEN 1968: Sedm (nejen) pražských dnů*, kterou v rámci *Týdne Akademie věd ČR* zorganizovala za IV. oddělení dr. Jitka Močičková. Doc. Radomír Vlček vedl skupinu žáků gymnázií v rámci projektu Akademie věd ČR *Otevřená věda* a dr. Emil Voráček pokračoval v realizaci populární série *Nezkreslená věda*. Z dalších výstupů popularizačního charakteru je možné ocenit přepracování putovní výstavy dr. Jana Květiny *Republika mnoha národů. Historická šance středo-východní Evropy?* do slovenské verze, jejíž vernisáž proběhla v říjnu 2023 v Prešově, kromě toho dr. Jan Květina spoluorganizoval i tradiční zážitkový vzdělávací kurz moderních dějin pro žáky Gymnázia J. K. Tyla v Hradci Králové *Čtyři dny v reálném socialismu*.

■ Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice

V rámci spolupráce s dalšími institucemi v HÚ působí dvě společná pracoviště s vysokými školami bez časového omezení, a to Centrum raně novověkých studií (s Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích) a Centrum právněhistorických studií (s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy). Ve své meziinstitucionální vědecké činnosti pokračuje také Výzkumné centrum historické geografie (s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy), které vzniklo v rámci projektu excelence GA ČR (2012–2018).

Jako interdisciplinární pracovní tým působí v HÚ několik dalších center, jejichž aktivity se soustředí jednak na vlastní tematický výzkum, jednak na podporu dalších vědeckých aktivit, jako např. pořádání konferencí, workshopů či přednášek významných vědců. Těmito centry jsou: Výzkumné centrum Dvory a rezidence, Výzkumné centrum dějin a kultury východní Evropy, Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny a Centrum pro dějiny vzdělanosti. Spolupráce probíhá rovněž s řadou ústavů III. vědní oblasti Akademie věd ČR (většina ústavů 7.–9. sekce), v rámci projektů NAKI pak také s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i., z I. vědní oblasti.

Na půdě HÚ působila v roce 2023 také tato odborná a profesní sdružení a mezinárodní komise: Česko-slovenská komise historiků, Komise pro historickou geografii a Komise pro vydávání středověkých pramenů diplomatické povahy. HÚ je také zastoupen ve vrcholné profesní organizaci historiků, ve výboru Sdružení historiků České republiky, Českém národním komitétu historiků a také v Učené společnosti České republiky.

Pracovníci HÚ jsou členy mnoha zahraničních společností a komisí. Byli a jsou činní ve vrcholných i poradních orgánech Akademie věd ČR (Akademický sněm, Rada pro akademická média a popularizaci AV ČR, Sdružení moravských pracovišť, Koordinační komise pro zařazování pracovníků do nejvyššího kvalifikačního stupně, Kolegium popularizátorů a pracovníků PR). Poskytovali expertní, informační, poradní a oponentní práce pro vysoké školy, různé státní instituce a grantové agentury.

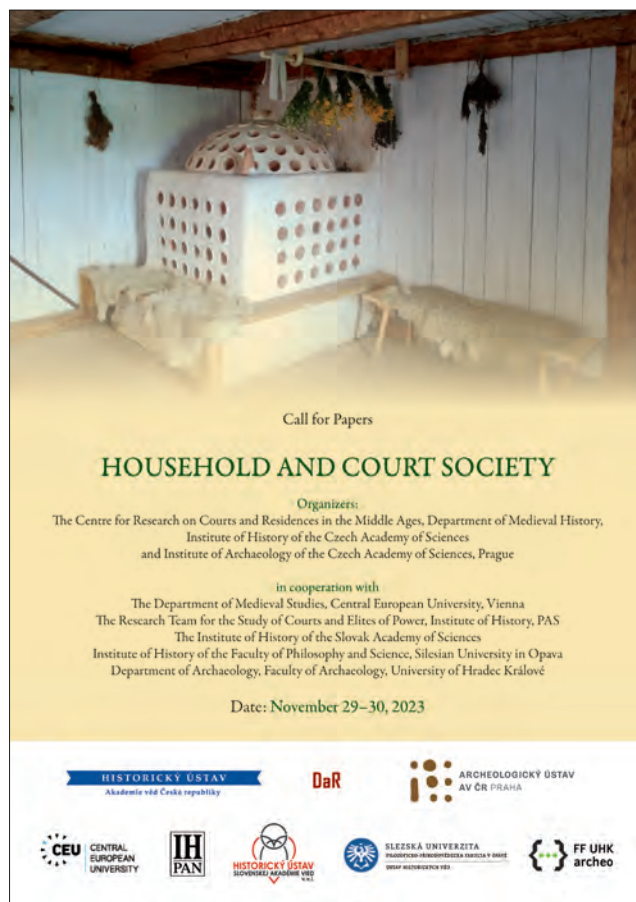
■ Činnost výzkumných center

Výzkumné centrum Dvory a rezidence

DaR Činnost výzkumného centra v roce 2023 vycházela z naplňování druhého výzkumného plánu sestaveného pro léta 2022–2029, jehož plné znění je dostupné na webové prezentaci HÚ.¹⁴ Výzkumný plán je vymezen v rovině interdisciplinárního bádání pod zastřešujícím názvem *Dvorská domácnost a dvorská společnost* a navazuje na dosažené výsledky první etapy sedmiletého badatelského plánu Výzkumného centra Dvory a rezidence z let 2013–2020/21.

Navazující badatelský plán nového záměru je rozdělen do pěti výzkumných témat s hlavním těžištěm v mezioborové spolupráci (*Domácnost a dvorská společnost; Žánry a interpretace versus písemné prameny; Právo a moc; Sídlní a prostorová komunikace; Dis/kontinuita chování dvorské společnosti*). Průběžné aktualizace mezioborové a mezinárodní spolupráce jsou zveřejňovány na webových stránkách HÚ v sekci Výzkumná centra; webová prezentace Výzkumného centra Dvory a rezidence.¹⁵

V roce 2023 byla uspořádána první z plánovaných mezinárodních konferencí pod názvem *Domácnost a dvorská společnost / Household and Court Society*, která se uskutečnila ve dnech 29.–

30. listopadu 2023 v Praze. Mezioborová konference, která byla bohatě zastoupena mezinárodní účastí (Velká Británie, USA, Portugalsko, Španělsko, Německo, Polsko a další), byla připravena ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR, v. v. i., Praha.

Výzkumné centrum se také podílelo v pozici spolupořadatele na mezinárodní konferenci *Diplomati na dvoře císaře Rudolfa II. v Praze. Diplomatický/é prostor/y a topografie středoevropské metropole v raném novověku*, konané ve dnech 26. a 27. září 2023 v Akademickém konferenčním centru. Mezi uspořádané konference se zařadil v roce 2023 ještě mezioborový workshop *Role exempl v literatuře českých zemí mezi středověkem a raným novověkem*, připravený ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i. Jednání proběhlo dne 13. dubna 2023 v HÚ v Praze.

V rámci zvaných přednášek se v roce 2023 konala přednáška dr. Patrika Paštrnáka z Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci „*Bylo by nedůstojné, aby tak velká paní cestovala sama.*“ *Průvod nevěsty a ženicha – netradiční dvůr na cestách 15. a 16. století*. Přednáška proběhla dne 9. února 2023 v jednacím sále HÚ.

Z experimentálního výzkumu Výzkumného centra Dvory a rezidence, který byl zahájen v roce 2022, jako součást výzkumného plánu *Dvorská domácnost a dvorská společnost*, byla zveřejněna dne 6. listopadu 2023 webová i posterová výstava *Experimentální pěstování obilovin 2022–2023*. Výstava vychází ze záměru poznávání života na středověkých sídlech, dvorech a dvorcích; konkrétně se zaměřením na pěstování obilovin a některých textilních rostlin. V rámci experimentálního výzkumu pokračovala spolupráce s Gengel, z. ú. (původně o. p. s.), která byla zahájena v roce 2022. Gengel z. ú. je nezisková nevládní organizace usilující o uchování starých, krajových, rodinných a podobných odrůd jako společného kulturního dědictví. Výzkum je uskutečňován v prostorách Archeoskanzenu Curia Vitkov.¹⁶ Výstava z experimentálního pěstování je ve formátu PDF ke stažení na webových stránkách

Výzkumné centrum DaR, Oddělení dějin středověku,
Historický ústav AV ČR
a
Oddělení pro kmeniologii
a intelektuální dějiny raného novověku
Filosofický ústav AV ČR

pořádají
dne

13. dubna 2023

WORKSHOP

**ROLE EXEMPEL V LITERATUŘE ČESKÝCH ZEMÍ
MEZI STŘEDOVĚKEM A RANÝM NOVOVĚKEM**

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

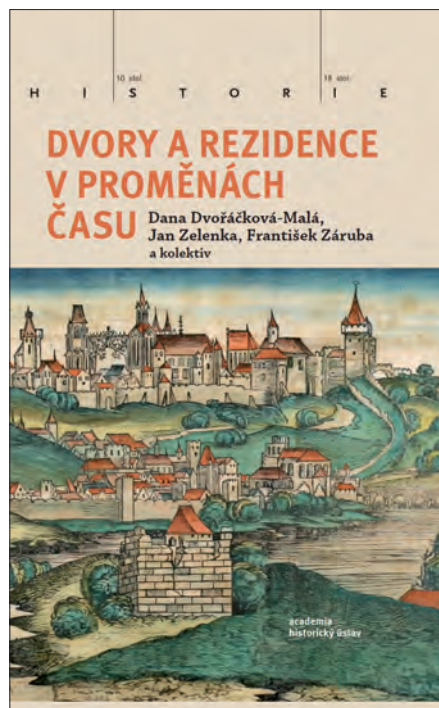
DaR

F Institute of Philosophy
Filosofický ústav AV ČR

HŮ, a to jednak na stránkách Výzkumného centra Dvory a rezidence a také v sekci Badatelům a veřejnosti / Pro učitele dějepisu. Posterová prezentace je přístupná v prostorách HŮ.¹⁷

Z publikační činnosti výzkumného centra vyšly v roce 2023 dvě knižní novinky; anglicko-německý zahraniční sborník *Räume des höfischen Lebens* (nakladatelství Thorbecke Verlag) a kolektivní historiograficky zaměřené dílo *Dvory a rezidence v proměnách času* (vydáno ve spolupráci Nakladatelství Academia a Historický ústav). Druhá publikace vyšla zároveň jako bilance dosavadního dvorského výzkumu v českých zemích středověku a raného novověku.

Výzkumné centrum historické geografie

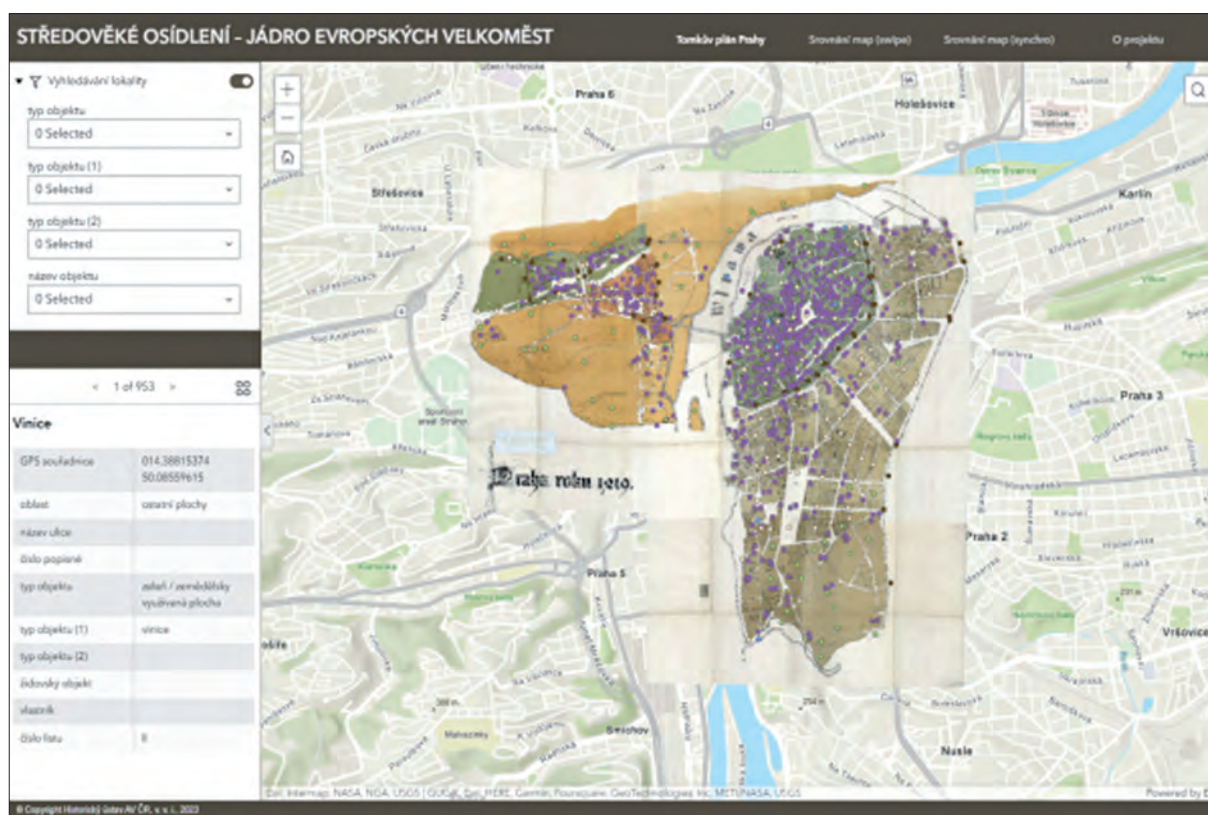

Výzkumné centrum historické geografie

V roce 2023 pokračovali pracovníci výzkumného centra v řešení výzkumného programu, který je zaměřen na následující dlouhodobá témata: I. Kontinuita historickogeografického výzkumu v HÚ od 30. let 20. století; II. Historickogeografický výzkum v duchu moderních, mezinárodně uznávaných teoretických postulatů, metod a aktuálních témat a mezinárodní spolupráce; II. 1 Řešení aktuálních mezinárodních i domácích teoreticko-metodologických přístupů; II. 2 Rozvíjení historické atlasové kartografie v návaznosti na tradici oboru v HÚ; II. 3 Etapizace krajinných změn v českých zemích v návaznosti na evropské krajiny; II. 4 Dějiny kartografie: vývoj znázornění českých zemí v kartografických dokumentech (tematické mapy 19. a 20. století; národnostní mapy a jejich role v národnostních konfliktech; historické atlasy jako spolutvůrci kolektivní paměti i nástroj politické propagandy; uplatnění digital humanities při analýze a interpretaci tematických map), hranice a jejich kartografické znázornění; II. 5 Tvorba rekonstrukčních map a aplikací k uvedeným tématům s ohledem na využití GIS, jejich konstrukce a stanovení kartografických a tematických priorit a kritérií; II. 6 Urbanizace českých zemí v evropském prostoru; II. 7 Organizace a spoluorganizace historickogeografických konferencí; II. 8 Vyžádané přednášky a rozhovory, popularizační přednášky a články, vystoupení v médiích; II. 9 Správa, zpřístupňování a využívání *Mapové sbírky HÚ*; II. 10 Vydávání periodika *Historická geografie*.

V roce 2023–2024 bylo zahájeno řešení a příprava nových projektů, jehož řešiteli jsou členové výzkumného centra. V rámci programu *Strategie AV21* se jedná o projekty *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst*. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu *Prahy*¹⁸ (program Ana-

V roce 2023–2024 bylo zahájeno řešení a příprava nových projektů, jehož řešiteli jsou členové výzkumného centra. V rámci programu *Strategie AV21* se jedná o projekty *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst*. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu *Prahy*¹⁸ (program Ana-

Aplikace k projektu *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst*. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu *Prahy*.

tomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita) a *Hranice a tekutá identita: Mapy jako zbraně i komunikační nástroje* (program *Identity ve světě válek a krizí*).¹⁹

Dále bylo zahájeno řešení tří projektů programu NAKI III, a to *Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace*; *Historická lázeňská sídla jako kulturní, urbanistický a krajinotvorný fenomén* a *Komplexní přístupy k identifikaci, ochraně a údržbě historických systémů retence a distribuce vody v horských oblastech České republiky s ohledem na památkovou péči*. Řešení těchto projektů bude probíhat v letech 2023 až 2027.

Členové týmu se podílejí také na řešení dalších projektů, a to jak v rámci programu *Strategie AV21* (projekt *Evropská krajina jako interakce mezi přírodou a společností – Kritické aspekty vývoje osídlení*, blok modelových studií byl v anglickém jazyce publikován v časopisu *Historická geografie* 49, 2023, č. 2; a projekt *Katastrofy a jak o nich bádát. Rybníky jako potenciální nebezpečí*²⁰), tak programů NAKI III (projekty *Mapa českých hradů. Hrady jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti* a *Most – město, které nezaniklo*) a TA ČR SIGMA, podpora komercializace VaVal+ (projekt *MapTiler World History Atlas Temporal Data*).

Z hlediska konferenčních aktivit a zahraniční spolupráce se uskutečnily 19. historickogeografické konference *Krajina jako zdroj obživy a výděľku* (Praha, 17. května 2023) a workshop *Historická kartografie v základním a aplikovaném výzkumu* (Praha, 20. dubna 2023). Členové centra se rovněž individuálně účastnili s historickogeografickými tématy domácích i zahraničních konferencí (*ISHMap Workshop and Symposium*, Berlin; *EUGEO 2023*, Barcelona aj.). Probíhala příprava jubilejní 20. historickogeografické konference *Historická geografie – vývoj, trendy a reflexe* s termínem konání 24. ledna 2024. Pokračovala příprava mezinárodní konference *XXXI International Conference on the History of Cartography*, která se bude konat v Praze roku 2026 (s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy a Moravskou zemskou knihovnou v Brně).

Soliterně situované, původem středověké kostely nabízejí výpověď k celé řadě proměn a vývoju osídlení; na snímku kostel sv. Jana a Pavla v zaniklé obci Krteň. Foto: Robert Šimůnek.

V průběhu roku byly v rámci mezinárodních konferencí, zvaných přednášek a badatelských návštěv navázány zahraniční kontakty (anglosaští kolegové kolem *Imago Mundi Ltd.* a *Imago Mundi Journal* – prof. Matthew Edney a prof. Jordana Dym, USA; dr. Carmen Enss, Německo; prof. Beata Konopska a tým politických geografů, Polsko; prof. Peter Jordan, Rakousko; pokračuje také spolupráce s Universität Erfurt – *Justus Perthes Sammlung Gotha*, Německo).

Výsledky činnosti centra byly prezentovány mimo jiné při návštěvě ústavu vedením IH PAN, Varšava a při návštěvě předsedkyně Akademie věd ČR prof. Evy Zažímalové. Další prezentace se konaly formou četných přednášek (např. *Věnná města českých královen v krajině východních Čech*, Vysoké Mýto, 23. února 2023; *Krajina věnných měst českých královen*, Svět knihy, Profesní fórum, 12. května 2023; *Veletrh vědy*, 8.–10. června 2023; *Týden Akademie věd ČR*, 9. listopadu 2023). Ve středu 8. listopadu 2023 se v Literární kavárně Nakladatelství Academia uskutečnila slavnostní prezentace odborné publikace Eva Semotanová – Jiří Cajthaml – Jitka Močíčková a kol., *Jan Kryštof Müller. Barokní kartograf*, Praha, Historický ústav – Academia 2023 za přítomnosti ministra kultury ČR Mgr. Martina Baxy.

Členové týmu zpracovali řadu rešerší pro tazatele z řad odborné i laické veřejnosti. Z hlediska správy, zpřístupňování a využívání *Mapové sbírky HÚ* proběhla řádná revize sbírkových map a plánů (přes 3 500 položek) a oprava záznamů v elektronickém katalogu, pokračovalo skenování vybraných titulů a vyřizování početných badatelských dotazů včetně poskytování digitalizátů a reprodukčních práv k nim dle příslušných parametrů. Skeny map ze sbírky byly použity do odborných studií a monografií, kvalifikačních prací, pro výstavní i popularizační účely. Objevily se i v popularizačním pořadu v České televizi a v zahraničním celovečerním filmu *One Life*. HÚ díky poskytování skenů starých map získává pro ústavní knihovnu zdarma výtisky publikací, ve kterých se reprodukce objeví. V roce 2023 vyšel ročník časopisu *Historická geografie* (49, 1-2). Řada členů centra se účastní pedagogické činnosti v rámci bakalářských, magisterských a doktorských programů na několika univerzitách. Vedoucí výzkumného centra prof. Eva Semotanová také získala několik významných ocenění (viz oddíl *Ocenění pracovníků*).

Výzkumné centrum dějin a kultury východní Evropy

V roce 2023 pracovníci výzkumného centra pokračovali ve výzkumném programu odvislém od mezinárodně politické situace vyvolané v únoru 2022 agresí Ruské federace vůči Ukrajině. Ve spolupráci s Českou společností pro slavistická, baltanistická a byzantologická studia, z. s., pokračovali ve spolupráci s ukrajinskými badateli a podíleli se na podpoře jejich vědecké činnosti.

Pracovníci výzkumného centra dále pokračovali v zajišťování spolupráce s tuzemskými i zahraničními badateli a výzkumnými institucemi, které se věnují tématům z kulturních, sociálních, hospodářských, duchovních a politických dějin východní Evropy a tématům vztahujícím se k minulosti vědních oborů zaměřených na dějiny a kulturu východní Evropy.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

SLOVANSKÝ ÚSTAV

ÚSTAV VÝCHODOEVROPSKÝCH STUDIÍ
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ
Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova

Česká společnost pro slavistická, baltanistická a byzantologická studia

Ruská (nejen) politická reforma: realita a fikce

Konferenci pořádá

**Historický ústav AV ČR, v. v. i.,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.,
Ústav východoevropských studií FF UK v Praze
a Katedra ruských a východoevropských studií FSV UK v Praze**
pod záštitou
České společnosti pro slavistická, baltanistická a byzantologická studia, z. s.

v rámci cyklu
**Východní Evropa včera a dnes:
aktuální výzvy, otázky a úkoly bádání o dějinách a kultuře východní Evropy**

Brno, 9. 11. 2023

Čechyňská 19
(Budova AV ČR / Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.)

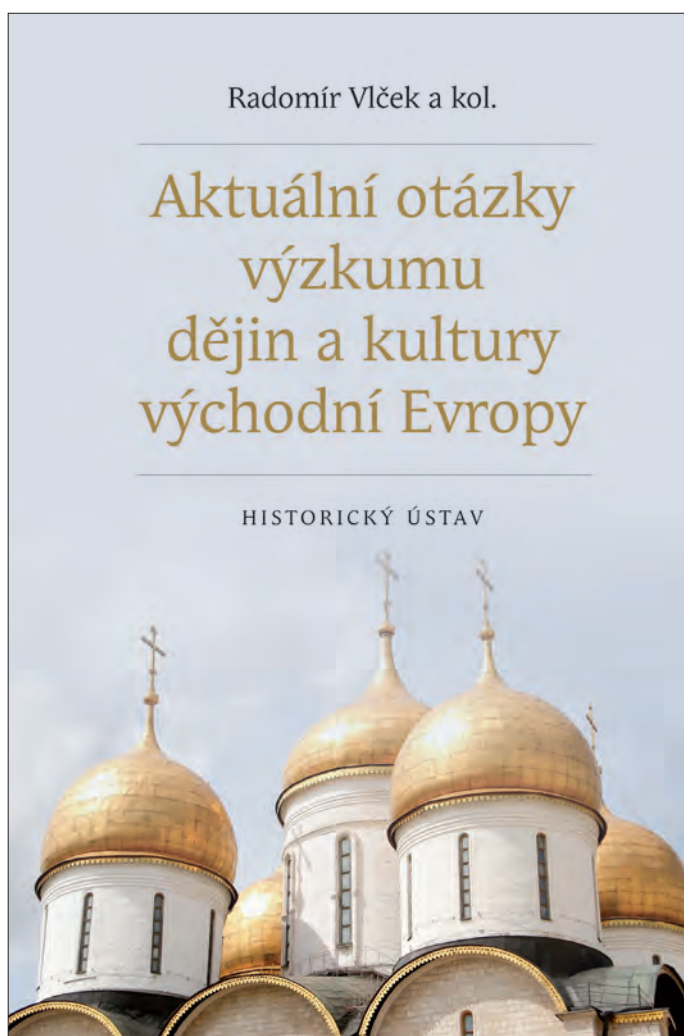

V návaznosti na rámcovou smlouvu o spolupráci mezi HÚ a Ústavem východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, smlouvu o spolupráci HÚ se Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i., a smlouvu o spolupráci HÚ s Českou společností pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s., rozvíjeli spolupráci na přípravě a zajišťování odborných setkání a konferencí a podíleli se na kolektivní publikační činnosti.

Podstatná byla též práce pedagogická, a to jak ve vztahu k vysokým, tak středním školám. Upozornit je třeba na zapojení se do projektu Akademie věd ČR – stáže *Otevřená věda*, např. se zaměřením na téma: *Rusko v dimenzích imperialismu, expanzionismu a kolonialismu a Dějiny a dějepisectví: východní Evropa*, nebo na vedení Středoškolské odborné činnosti, např. ve spolupráci s Jihomoravským centrem pro mezinárodní mobilitu o tématu *Historické souvislosti ruské anexe Krymu*.

Centrum připravilo ve spolupráci s Českou společností pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s., Slovanským ústavem AV ČR, v. v. i., Ústavem východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Katedrou ruských a východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy na 9. listopadu 2023 mezinárodní vědeckou konferenci *Ruská (nejen) politická reforma: realita a fikce*. Za podpory programu *Strategie AV21* byla připravena a vydána kolektivní monografie Radomír Vlček a kol., *Aktuální otázky výzkumu dějin a kultury východní Evropy*, Praha, Historický ústav 2023.

V intencích pracovní náplně centra se jeho členové účastnili online přednášek, prezentačních a popularizačních akcí pro veřejnost. Zapojili se také do vzdělávání středoškolských učitelů v rámci projektu *Descartes – Jak poznávat a učit minulost Ruska*.

Centrum raně novověkých studií

Činnost Centra raně novověkých studií, společného pracoviště HÚ a Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, v roce 2023 spočívala v pokračujícím systematickém studiu dějin 16.–18. století. Důraz byl kladen na dějiny měst, šlechty, hospodářské a sociální dějiny, dějiny vojenství a pomocné vědy historické. Výstupy pramenných výzkumů založených na materiálovém bohatství nejenom jihočeských, ale také dalších archivů, byly publikovány či odevzdány do tisku jak v domácích, tak v zahraničních odborných časopisech a sbornících.

Vedle přípravy odborných statí a konferenčních aktivit (organizování mezinárodních či domácích symposií či účasti na nich; z významnějších lze zmínit mezinárodní vědeckou konferenci *Zwischen Ancien Régime und Moderne. Transformationen der Stadt im „langen“ 18. Jahrhundert*, která se konala ve dnech 24.–26. května 2023 v Ústí nad Labem) vyvíjel dr. Tomáš Sterneček rovněž popularizační činnost. Kromě článků adresovaných širokému okruhu čtenářů zahrnovala veřejné přednášky (mimo jiné v prostorách Jihočeského muzea v Českých Budějovicích).

V pedagogické rovině spočívala spolupráce HÚ s Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích v zapojení dr. Tomáše Sternečka do výuky na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, a sice v následujících řádných kurzech magisterského studijního programu: 1) Sfragistika, heraldika a genealogie, 2) Numismatika a historická metrologie, 3) přednášky v rámci cyklu seznamujícího posluchače z různých studijních oborů s jednotlivými pomocnými vědami historickými. Výše uvedené řádné kurzy byly otevřené rovněž pro účastníky programu Celoživotního vzdělávání, kteří je pravidelně navštěvovali. Dále dr. Tomáš Sterneček vedl několik kvalifikačních (bakalářských) prací a autorsky se zapojil do přípravy kolektivní publikace k životnímu jubileu prof. Marie Ryantové, ředitelky Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Veranstalter:
Historisches Institut der Tschechischen Akademie der Wissenschaften
Philosophische Fakultät der J. E. Purkyně Universität Ústí nad Labem
Lehrstuhl für Geschichte der Frühen Neuzeit, Institut für Geschichte, Technische Universität Dresden

**Zwischen Ancien Régime und Moderne.
Transformationen der Stadt im „langen“ 18. Jahrhundert**

Tagung, 24. bis 26. Mai 2023, Ústí nad Labem

Tagungsort:
Museum města Ústí nad Labem, p. o.
Masarykova 1000/3, 400 01 Ústí nad Labem.
(Eingang für die Öffentlichkeit von der Straße „Brněnská“)

INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

UNIVERSITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM
Filozofická fakulta

TECHNISCHE UNIVERSITÄT DRESDEN

Museum Ústí

Centrum právněhistorických studií

CENTRUM
PRÁVNĚHISTORICKÝCH
STUDIÍ

Centrum právněhistorických studií (dále jen CPH) v roce 2023 pokračovalo v přípravě velkých edičních projektů, kde je pozornost soustředěna na dokončení „válečné“ základní ediční řady *Dokumenty československé zahraniční politiky* (dále jen DČZP) 1938–1945. Pod vedením doc. Jana Němečka probíhaly přípravné rešeršní práce k posledním dvěma válečným svazkům týkajícím se roku 1944 (B/5/1 a B/5/2). Vydání obou svazků se předpokládá v letech 2025/2026 a bude jimi uzavřena jedenáctisvazková řada DČZP věnovaná letům druhé světové války.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

CENTRUM
PRÁVNĚHISTORICKÝCH
STUDIÍ

PRÁVNICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

**EXISTOVALA
ALTERNATIVA?**
Československo-sovětská smlouva 1943
v kontextu domácí i světové politiky

Konference se koná v rámci
Centra právněhistorických studií
12. prosince 2023
v zasedacím sále
Historického ústavu AV ČR,
Prosecká 809/76, Praha 9,
[www.hiu.cas.cz /kontakt](http://www.hiu.cas.cz/kontakt)

Prof. Rudolf Žáček (Slezská univerzita v Opavě) přednášející na konferenci *Existovala alternativa? Československo-sovětská smlouva 1943 v kontextu domácí i světové politiky*. Foto: František Záruba.

V souvislosti s výročním podpisu československo-sovětské spojenecké smlouvy z prosince 1943 byla 12. prosince 2023 péčí CPH uspořádána v HÚ konference *Existovala alternativa? Československo-sovětská smlouva 1943 v kontextu domácí i světové politiky*. Akce měla za cíl odhalit, k jakým posunům v bádání v rámci daného tématu došlo za uplynulé desetileté období (tj. od minulé konference konané roku 2013), jak byla tato problematika nově tematizována (také v souvislosti s novým rusko-ukrajinským konfliktem), případně v čem jsou stále rezervy. Mezi hlavní předpokládané osy této tematizace patřilo zařadit například úlohu slovanství, mezinárodního komunistického hnutí po zrušení Kominterny, komparaci s dalšími zeměmi a jejich exilovými reprezentacemi za druhé světové války, dopad smlouvy na československou vnitropolitickou scénu v domácím i zahraničním odboji i v protektorátní politice, její odraz ve světové politice, reflexi a komparaci v oblasti mezinárodního práva aj., to vše za účasti domácích i slovenských historiků. Výsledkům konference bude věnováno monotematické číslo časopisu *Moderní dějiny* v roce 2024.

Pracovníci centra, které přispívá i k přenosu poznatků do vzdělávacího systému na různých jeho úrovních, také spolupracují při přípravě časopisu *Právněhistorické studie*. Nedílnou součástí činnosti CPH jsou i komentáře pro televizi, rozhlas či tisk.

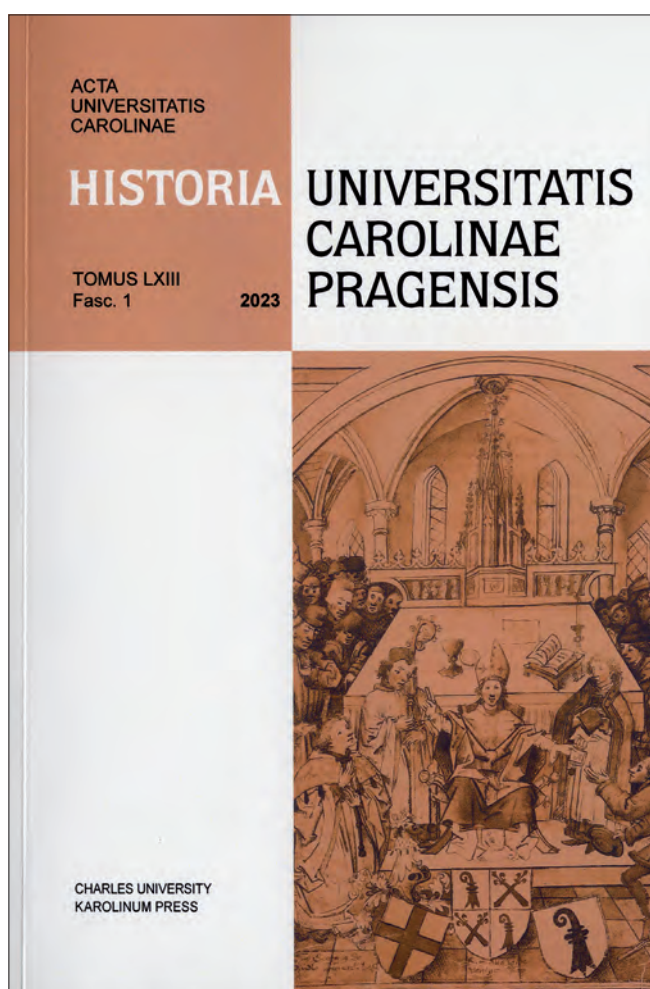
Centrum pro dějiny vzdělanosti

Centrum pro dějiny vzdělanosti (dále jen CDV) je interdisciplinárním pracovištěm, které vzniklo při HŮ k 1. září 2018 s cílem koordinace dosud velmi fragmentarizovaného výzkumu v České republice v oblasti dějin vzdělanosti od středověku po nejnovější dobu a zároveň jeho intenzivnějšího propojení s podobně zaměřeným badáním v zahraničí. Vedle toho má vlastní badatelské ambice, jež

jsou realizovány prostřednictvím vědeckých setkání různého druhu, podáváním či řešením kolektivních grantových projektů, stejně jako vydáváním odborných publikací v České republice i v zahraničí.

Kromě vědecké komunity cílí CDV rovněž na širokou laickou veřejnost. Dosažené poznatky zpřístupňuje formou přednášek i dalších aktivit (výstavy apod.). Činnost centra je založena na široké mezioborové spolupráci s dalšími institucemi, a to jak s ústavy Akademie věd ČR (zejména Filozofický ústav AV ČR, v. v. i., a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.), tak také s vysokými školami (Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Ústav dějin Univerzity Karlovy a archiv Univerzity Karlovy, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity v Liberci ad.) i s některými muzejními institucemi (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze, Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě ad.).

Tematické číslo časopisu *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* / Matthias Asche – Christian Hesse – Martin Holý (Hg.), *Studentenmigration, Gelehrtennetzwerke und Buchkultur. Basel und die Schweizer Hohen Schulen in ihren Bezügen zu (Ost)Mitteleuropa vom 15. bis 17. Jahrhundert*, s příspěvky z mezinárodní konference pořádané centrem.

V roce 2023 bylo možné rozvinout řadu jeho aktivit, ať již se to týkalo knih, mezinárodních konferencí či dalších akcí (zvané přednášky zahraničních hostů). Do první oblasti patří jednak vydání publikace Matthias Ashe – Christian Hesse – Martin Holý (Hg.), *Studentenmigration, Gelehrtennetzwerke und Buchkultur. Basel und die Schweizer Hohen Schulen in ihren Bezügen zu (Ost)Mitteleuropa vom 15. bis 17. Jahrhundert* (vyšla v rámci časopisu *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 63, 2023, fasc. 1), jednak příprava monografie Martin Holý et al., *Die Universität Basel und die böhmischen Länder (1460–1630)*, která vyjde v nakladatelství Thorbecke. Dále pokračovaly práce na vydání studií z konference *Catholic Experiences and Educational Realities. Jesuit Student Cultures and Academic Routines in Central and East-Central Europe from the 16th to the 18th Century*.

Byly též publikovány příspěvky z kolokvia *Übergänge in pädagogischer und bildungshistorischer Perspektive vom Mittelalter bis zur Postmoderne / Transitions in the Perspective of Pedagogy and Formation History from Middle Ages to Postmodernism* v rámci časopisu *Historia scholastica* a připravena k vydání či vydána řada cizojazyčných studií pro další kolektivní publikace i významná periodika (např. *History of Universities* vydávaného Oxford University Press).

**Tagung des AK Vormoderne Erziehungsgeschichte:
Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung**

Bild: Jan Stehen, A Riotous Schoolroom with a Snoozing Schoolmaster, 1672, online verfügbar unter:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Stein_school_class_with_a_sleeping_schoolmaster,_1672.jpg (gemeinfrei.)

**06./07. Oktober 2023,
Pädagogische Hochschule Karlsruhe**

University of Education
Pädagogische Hochschule
karlsruhe

CDV
CENTRUM
PRO DĚJINY
VZDĚLANOSTI
INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

AVE
Arbeitskreis Vormoderne
Erziehungsgeschichte

DGfE Deutsche Gesellschaft
für Erziehungswissenschaft
Sektor Historische Erziehungswissenschaft

Zahájení konference *University and School Libraries in East Central Europe in the Pre-Modern Period. Forms of Appearance – Development – Usage* (14.–15. listopadu, Praha).

Přednáška prof. Tomasze Pudłockého (3. října 2023, Praha).

Ke konferenčním aktivitám CDV se na jaře 2023 zařadila konference *Dítě v časech nouze a naděje. Překonávání válečných útrap, epidemií a sociálních, psychických i tělesných handicapů dětí a mládeže* (19.–20. června, Praha) pořádaná Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského v Praze, Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy a HÚ. Další konferencí spolupřádanou centrem, Arbeitskreisem für vormoderne Erziehungsgeschichte a Pedagogische Hochschule Karlsruhe se stalo sympozium *Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung* (6.–7. října, Karlsruhe). Poslední akcí pořádanou centrem byla mezinárodní konference *University and School Libraries in East Central Europe in the Pre-Modern Period. Forms of Appearance – Development – Usage*, na jejíž organizaci se kromě HÚ podílely Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Knihovna AV ČR, v. v. i., Uppsala University Library a Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (14.–15. listopadu, Praha).

V rámci činnosti CDV proběhly rovněž tři zvané přednášky, a to opět ve spolupráci s několika domácími i zahraničními institucemi. První na téma „*Köstlichste Perlen*“ in „*Schatz=Kammer*“. *Zum Leben der Frauen aus der Stadtelite in schlesischen Leichenpredigten des 17./18. Jahrhunderts* (dr. Kalina Mróz-Jablecka, Uniwersytet Wrocławski), druhá nazvaná *Research during the Time of Roaring Twenties. Polish and Czech Anglicists in Great Britain, 1918–1939* (prof. Tomasz Pudłocki, Uniwersytet Jagielloński Kraków) a konečně třetí na téma „*Doctores so in den Püchern lesen*“ – *Studium und Lebenswege vormoderner Universitätsabsolventen (15./16. Jahrhundert)*, (prof. Rainer Christoph Schwinges, Universität Bern).

V roce 2023, v němž členové CDV podali rovněž jeden projekt GA ČR a jedno téma do evropské soutěže Cost Action, se dále práce soustředily na přípravu dalších vědeckých konferencí, jednak *The world at school or study travel as part of education. Transformations in pedagogical knowledge, school curriculum and teacher professional development*, jež ve spolupráci několika domácích i zahraničních institucí proběhne 20. a 21. června 2024, jednak *Crime and disorder in the university milieu in the Middle Ages and Early Modern Period* (12.–13. června 2025, Praha).

Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny

Výzkumné centrum
pro církevní a náboženské dějiny

Výzkumné centrum, které vzniklo při HÚ v roce 2018 jako otevřená platforma pro badatele zaměřené na církevní a náboženskou problematiku, bylo v roce 2022

přijato do mezinárodní organizace CIHEC (Commission internationale d'histoire et d'études du christianisme) sdružující národní instituce zabývající se problematikou křesťanských církevních a náboženských dějin. Jako nový člen této organizace uspořádalo výzkumné centrum v roce 2023 s podporou a ve spolupráci s HÚ a Evangelickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy výroční zasedání CIHEC (Annual General Meeting) spojené s mezinárodní vědeckou konferencí.

Odborným tématem třídního zasedání (12.–14. června 2023) byly změny v náboženském a společenském životě v průběhu století (*Religion and Change: Religious Impulses for Societal Change and Societal Impulses for Religion Reform*). Úvodní přednášku věnovanou proměnám ve společenském chování a v náboženském myšlení 19. a 20. století proslavil prof. Hugh McLeod (University of Birmingham). Dále bylo na zasedání prezentováno šestnáct příspěvků rozdělených do pěti tematických sekcí. První byla zaměřena na oblast změn společnosti, náboženských hodnot a myšlení v raném novověku (doc. Tomáš Malý, prof. Hartmut Lehmann), druhá na otázku církví, politiky a moci ve středověku (prof. Paul Mattei, prof. Yvonne Friedman, dr. Eva Doležalová), ve třetí se jednalo o problematiku církví a jejich identity v západní Evropě od 17. do 20. století (dr. Emmanuel Falguières, dr. Rita Mendonça Leite, prof. Antón M. Pazos). Analogickou tematiku identity církví pro střední a východní Evropu také v dlouhém časovém období pak řešila čtvrtá sekce, která byla z organizačních důvodů rozdělena na dvě části (dr. Jiří Just, prof. Katrin Boeckh, prof. Jiří Hanuš, Rain Soosaar, M.A., dr. Peter Morée). Poslední sekce byla věnována papežství a jeho úloze především v moderních dějinách (prof. David D'Avray, prof. Jadranka Neralić, prof. Emilia Hrabovec). Součástí konferenčního jednání byly i další tematické akce, jako večerní diskusní zasedání s prof. Tomášem Halíkem či odborná exkurze do Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR v Praze. Po ukončení mezinárodní konference se uskutečnilo uzavřené zasedání předsednictva CIHEC.

Úvodní přednášku konference *Religion and Change: Religious Impulses for Societal Change and Societal Impulses for Religion Reform* proslavil prof. Hugh McLeod z University of Birmingham (UK), který je specialistou na moderní náboženské a společenské dějiny.

Vedle HÚ se na organizaci konference podílela také Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy, kterou reprezentoval dr. Peter Morée, mj. zástupce vedoucího Výzkumného centra pro církevní a náboženské dějiny.

Jednou z referentek byla také prof. Yvonne Friedman z Bar-Ilan University (Izrael), zabývající se důsledky křížových výprav do Svaté země.

Součástí mezinárodní konference pořádané Výzkumným centrem pro církevní a náboženské dějiny byla také exkurze do Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR v Praze, kterou vedla Mgr. Renata Modráková.

Výzkumné centrum také v roce 2023 pokračovalo ve svých informačních aktivitách – zprostředkovávalo zprávy o různých akcích z oblasti církevních a náboženských dějin, rozesílalo pozvánky na konference a odborná zasedání apod. Centrum také uspořádalo další ze svých diskusních setkání nad různými problémy církevních a náboženských dějin, která se konají buď výlučně online, nebo hybridní formou (tzv. *Církevněhistorická kolokvia*). Toto kolokvium se uskutečnilo 9. ledna 2023 a bylo věnováno vizualitě a oblékání v západoevropském křesťanství. Hlavní referáty přednesli dr. Michal Sklenář a doc. Jitka Jonová, obsáhlou a zajímavou diskusi více než dvou desítek připojených účastníků moderoval doc. Jaroslav Šebek. Tradice uvedených kolokvií bude pokračovat i v následujícím roce.

■ Český historický ústav v Římě

Český historický ústav v Římě (dále jen ČHÚŘ) je zahraničním pracovištěm HÚ, jehož činnost se v průběhu tří desetiletí existence stala pevnou součástí výzkumného programu HÚ. ČHÚŘ byl založen v návaznosti na někdejší Českou expedici v Římě a poté Československý historický ústav v Římě koncem roku 1993 a činnost zahájil 1. ledna 1994. Formálně při jeho vzniku spolupůsobila Filozofická fakulta Univerzity Karlovy a podpořil jej také Národní (tehdejší Státní ústřední) archiv. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy se na činnosti ČHÚŘ částečně podílela pouze do roku 2008, zatímco Národní archiv trvale přispívá k výzkumu ČHÚŘ badatelskou činností dr. Aleny Pazderové, editorky diplomatické korespondence nunciů u císařského dvora v Praze na konci 16. století.

Činnost ČHÚŘ po vědecké, organizační i finanční stránce v plném rozsahu zajišťuje HÚ s podporou Akademie věd ČR. Akademická rada AV ČR jmenuje ředitele ČHÚŘ a Komisi ČHÚŘ, která projednává základní koncepční otázky a na základě žádostí badatelů z různých institucí provádí výběr těch, kteří obdrží pobytové stipendium (jejich cestovné a stravné zajišťují vysílající instituce). Spektrum vysílajících institucí se postupně rozšiřovalo a dnes zahrnuje ústavy Akademie věd ČR (vedle HÚ jsou to Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., Knihovna AV ČR, v. v. i., Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.), vysoké školy (Univerzita Karlova, Masarykova univerzita, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Pardubice, Univerzita Hradec Králové, Západočeská univerzita v Plzni, České vysoké učení technické v Praze), dále archivy (především Národní archiv, Archiv hlavního města Prahy) a Ústav pro studium totalitních režimů. Souhrnně lze říci, že výzkum v římských a některých dalších italských, resp. vatikánských archivech, knihovnách a muzeích má z českého hlediska celostátní záběr a že již obsáhl všechna stěžejní období od středověku do počátku 21. století a věnuje se problematice nejen politických, církevních, kulturních a hospodářských dějin, ale i historie umění (včetně archeologie a památkové péče), literatury, práva, mezinárodních vztahů atd.

V roce 2023 již odpadly vnější překážky výzkumného provozu, které vznikly v letech 2020–2021 v důsledku pandemie Covidu-19. Obtíže pro badatele však zůstaly v reálném zachování některých prvků nouzové organizace, zejména v restriktivních opatřeních, projevujících se omezením počtu badatelů ve studovnách, zkrácením badatelské doby a nutností rezervace míst v badatelárnách se značným časovým předstihem. To vše klade zvýšené organizační nároky jak na badatele, tak na vedení ČHÚŘ.

V roce 2023 bylo uděleno devatenáct pobytových stipendií, o nichž rozhodla Komise ČHÚŘ za vedení svého předsedy prof. Františka Šmahela. Vyslaní badatelé z HÚ a z dalších institucí pokračovali ve výzkumu církevních a náboženských, politických, kulturních, hospodářských a vojenských dějin pozdního středověku, raného novověku, 19. a 20. století. Pokračovalo doplňování rozsáhlé *Bibliografické databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku* (řešitelkou projektu je dr. Kateřina Bobková-Valentová). Významně pokročila příprava dalších svazků edice nunciatur z konce 16. století (nunciatura Cesare Speciana, kterou zpracovává dr. Alena Pazderová) a z doby bezprostředně po bitvě na Bílé hoře (nunciatura Carla Caraffy, ed. doc. Tomáš Černušák). Při realizaci tohoto velkého edičního projektu zaujal ČHÚŘ přední místo mezi členskými institucemi Mezinárodní unie historických ústavů v Římě.

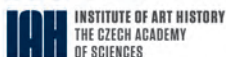
Die Diplomaten am Hofe von Kaiser
Rudolf II. in Prag: diplomatischer Raum/
diplomatische Räume und Topografie(n)
einer mitteleuropäischen Metropole
in der Frühen Neuzeit

Diplomats at the Court of Holy Roman
Emperor Rudolf II in Prague: Diplomatic
Space/Spaces and Topography
of the Central European Metropolis
in the Early Modern Age

Praha

Akademické konferenční centrum, Husova 4a

26.–27. 9. 2023

Otázky týkající se raně novověkých nunciů byly za aktivní účasti doc. Tomáše Černušáka intenzivně diskutovány na mezinárodní konferenci *Diplomati na dvoře císaře Rudolfa II. v Praze. Diplomatický/é prostor/y a topografie středoevropské metropole v raném novověku*, která se konala v Akademickém konferenčním centru v Praze (26.–27. září 2023) a která se zabývala problematikou vyjednávacího prostoru diplomatů u dvora císaře Rudolfa II.

Soustavně pokračovala práce na dlouhodobých úkolech, což jsou zejména papežská diplomacie a její místo v komunikačních sítích raně novověké Evropy, řádová historiografie, dějiny jezuitského řádu v českých zemích a jeho kontakty s římským centrem, olomoucký episkopát a papežská kurie v 19. a 20. století, český podíl na péči o římské umělecké památky v 19. století, vztahy první Československé republiky a Vatikánu (průzkum a výběrová edice pramenů) a perzekuce katolické církve v době komunistického režimu. Objevila se rovněž nová témata: papežská křížová výprava do střední Evropy v letech 1546–1547, což je významný příspěvek k obecným dějinám Evropy na počátku novověku, dále osobnost Martina Středy v kontextu moravských dějin za třicetileté války, vizuální kultura Tovaryšstva Ježíšova v době baroka, legendární životopisy světců v raném novověku, efemérní literatura (kramářská produkce) v italsko-českém srovnání či příspěvky k dějinám farmacie.

Pro aktuální římský výzkum je příznačný intenzivní zájem o analýzu a ediční zpracování pramenů z nově otevřených archivních fondů z doby pontifikátu Pia XI. a Pia XII., na čemž se podílí rovněž ČHÚŘ, zejména výzkumem doc. Jitky Jonové; této tematice byla rovněž věnována její přednáška *Vztahy mezi Svatým stolcem a Československem v letech 1945–1950 (Od obnovení diplomatických vztahů po vypovězení posledního diplomatického zástupce Vatikánu)*, která se konala 6. prosince 2023 v Papežské koleji Nepomucenum v Římě. Přednáška (v češtině s paralelním italským textem) vzbudila značný zájem; zúčastnili se jí mj. velvyslanec České republiky u Svatého Stolce Václav Kolaja a velvyslanec Slovenské republiky Marek Lisánsky.

Mgr. Zdeňka Horáčková po převzetí ocenění za nejlepší diplomovou práci z oboru humanitních a společenských věd v budově Akademie věd ČR dne 18. září 2023. Foto: Jaroslav Pánek.

Vzhledem k tomu, že jazykově a paleograficky náročné prameny v římských archivech kladou vysoké nároky na přípravu editorů, lze pokládat za velký úspěch již nyní výsledky představitelky nejmladší badatelské generace Mgr. Zdeňky Horáčkové, která se zaměřila na dříve opomíjenou nunciaturu G. B. Salvaga v klíčovém období předbělohorských dějin (1611–1612); Mgr. Zdeňka Horáčková obhájila na Univerzitě Pardubice absolventskou práci *Spor o Piombino a jeho reflexe na císařském dvoře* v podobě monografie, která byla v 11. ročníku Studentské soutěže Nakladatelství Academia oceněna jako nejlepší diplomová práce z oblasti humanitních a společenských věd za rok 2023 a bude vydána roku 2024 ve speciální ediční řadě Nakladatelství Academia.

Výsledky výzkumu v římských archivech a knihovnách jsou publikovány nebo budou publikovány v řadě studií, kritických edic vatikánských pramenů a monografií, jejichž autory jsou stipendisté ČHÚŘ pracující jednak v HU a v dalších ústavech Akademie věd ČR, jednak na vysokých školách a v archivech. ČHÚŘ připravoval k vydání v roce 2024 další (14.) svazek periodické italské publikace *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*. ČHÚŘ jakožto člen Mezinárodní unie archeologických, historických a uměleckohistorických ústavů v Římě (Unione Internazionale degli Istituti di Archeologia, Storia e Storia dell'Arte in Roma) byl v pravidelném kontaktu s vedením tohoto celosvětově unikátního centra historických věd a podílel se na jeho periodické publikaci *Annuario*. Po vědomí o činnosti a o publikačních výsledcích ČHÚŘ se ve veřejnosti prosadilo natolik, že se stává pravidlem návštěva ústavu v rámci pobytu vedoucích státních představitelů, kteří služebně zavítají do Říma a Vatikánu.

■ Grantové projekty

Řešená témata výzkumného záměru doplňovaly grantové projekty. Celkem pracovníci HÚ v roce 2023 řešili dvacet jedna grantových projektů různých typů, v nichž byl HÚ příjemcem nebo spolupříjemcem, a to: jeden projekt EXPRO (Grantová agentura ČR, dále jen GA ČR), jeden projekt polské grantové agentury (Narodowe Centrum Nauki), dva mezinárodní projekty (Visegrad Fund; European Association for Jewish Studies), osm standardních projektů GA ČR, čtyři projekty NAKI III (Program na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, Ministerstvo kultury ČR, dále jen NAKI), jeden projekt VISK (program Veřejné informační služby knihoven, Ministerstvo kultury ČR, dále jen VISK), jeden projekt Výzkumné infrastruktury Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (LINDAT/CLARIAH-CZ), jeden projekt Technologické agentury ČR (dále jen TA ČR), jeden projekt Akademie věd ČR *Lumina quaeruntur* a jeden mezinárodní mobilní projekt (Mobility Plus).

V roce 2023 se pracovníci HÚ opět účastnili vypsaných veřejných soutěží, a to zejména soutěží GA ČR a TA ČR. Podle dosud známých výsledků veřejných soutěží byl získán jeden projekt GA ČR. Do mezinárodní soutěže HERA – CHANSE byl připraven jeden návrh projektu (v roli spolunavrhovatele), který prozatím prošel do dalšího kola. Byly podány rovněž návrhy projektů k Rothschild Foundation (společně s Národním archivem) a projekt COST Action Print Culture and Public Spheres in Central Europe 1500–1800 (s Universität Salzburg). HÚ získal jeden projekt regionální spolupráce Akademie věd ČR (s krajem Vysočina, městem Třešť).

GA ČR

EXPRO projekty

Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy (ExpertTurn)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: doc. Kateřina Lišková, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GX21-28766X

Doba trvání: 2021–2026

Expertíza formuje podoby moderního vládnutí. Zatímco známe podrobnosti o tom, jak fungovala expertíza v západních poválečných společnostech, víme jen málo o vývoji za železnou oponou. Náš výzkum staví expertízu za socialismu do centra pozornosti. Zaměřujeme se na zdraví a normalitu, jak ji diskutovaly vědy o člověku, a analyzujeme, jak své poznatky vyjednávali experti s dalšími experty, státem a s lidmi ve čtyřech sousedících zemích: Československu, Polsku, Maďarsku a Východním Německu. Tyto země sdílely cestu k socialismu, ale lišily se mírou institucionalizace expertízy. Náš výzkum vychází z post-totalitárního paradigmatu, které odmítá vnímat socialistickou minulost jako monolit. Na rozdíl od převládajícího pohledu, podle kterého komunistická ideologie uzurpovala vědy o člověku a pokroutila jejich výsledky, naší hypotézou je, že to byla naopak expertíza, která formovala představy o zdraví a normalitě, jež socialistické státy následně uváděly do praxe. Navrhujeme „obrat k expertíze“, který přinese nové pojetí vládnutí v moderních, leč autoritářských společ-

nostech. Cílem projektu je vysvětlit charakter vládnutí skrze expertízu věd o člověku v období státního socialismu ve středovýchodní Evropě, analyzovat roli expertízy a způsoby, jakými se střetávala se zájmy strany a státu, a komparativně analyzovat středovýchodní Evropu se zaměřením na transnacionální expertní výměny.

Standardní projekty

Politika a podoby kolektivní identity Němců v Čechách (1848–1914)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Milan Řepa, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA23-07227S

Doba trvání: 2023–2025

Projekt bude analyzovat a klasifikovat projevy kolektivního vědomí německého obyvatelstva v Čechách v letech 1848–1914. Bude sledovat proměny hierarchie jejich svazků s různými společenskými celky, vymezenými nacionálně (popřípadě etnicky, kulturně či jazykově), územně (stát, země, region, město), politicky (nacionalismus, liberalismus, socialismus), sociálně (buržoazie, rolnictvo, dělnická třída) či konfesně (katolíci, protestanti, židé). Těžiště bude spočívat v politických a intelektuálních dějinách. Hlavním výsledkem projektu bude monografie podávající komplexní obraz o podobách a proměnách kolektivního vědomí Němců v Čechách.

Trestat nebo napravovat? Gender, práce a disciplinace v donucovací pracovně v českých zemích (1918–1950)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Pavel Baloun, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA23-05641S

Doba trvání: 2023–2025

Projekt se zaměřuje na instituci donucovací pracovny, která měla sloužit k dodatečnému trestání odsouzenců za takové trestné činy, jež byly považovány za projevy „štitění se práce“, i k jejich nápravě skrze práci. Ve třech odborných studiích a monografii se budeme zabývat významem práce a jejími podobami, formami dohledu a trestání, každodenností káranců a káranek v donucovacích pracovnách, utvářením genderových a sociálních norem „řádného života“ a „poctivé práce“ a rolím donucovací pracovny při vytváření nových institucí nucené práce v českých zemích. Kombinace pohledu dovnitř této instituce jak pro muže, tak pro ženy a jejího zasazení do širších dobových sociálních, politických, ekonomických a kulturních kontextů umožní zachytit dynamiku politických, sociálních i kulturních dějin českých zemí první poloviny 20. století.

Zadlužení panovníka a státní bankrot roku 1615 v Království českém (Hospodářské souvislosti zahájení „české války“ roku 1618)

Příjemce: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická

Řešitel: prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Spoluřešitel: Mgr. Marie Buňatová, Dr. phil.

Identifikační kód projektu: GA22-11931S

Doba trvání: 2022–2024

Hlavní navrhovatel formuloval hypotézu, která významným způsobem mění interpretaci příčin vzniku vojenského konfliktu v Čechách roku 1618. Za rozhodující podnět považuje nezvladatelné zadlužení panovnického dvora, které se projevilo vládním bankrotem (1615). Český zemský sněm odmítl garantovat vládní dluhopisy, které ztratily svou hodnotu. Mezi lety 1615–1618 probíhal vedle zápasu o zachování náboženské svobody také úporný boj o prosazení daňové reformy (1615) a o ovládnutí ekonomických zdrojů. Věřitelé z řad evropských politiků, bankéřů a generálů měli zájem na tom, aby panovník ovládl české země vojensky a byl schopen finanční závazky uhradit. Podstatou projektu je exaktní analýza dat o krizi panovnického úvěru v Čechách a o průběhu jejího řešení v letech 1615–1618. Tato data dosud vědeckými postupy zkoumána nebyla. Hlavním výstupem je obsáhlá knižní monografie, obsahující analytickou a ediční část. Vedlejšími výstupy jsou odborné studie a referáty na mezinárodních konferencích.

Basilejská univerzita a české země (1460–1630)

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA21-00227S

Doba trvání: 2021–2023

Projekt usiluje o systematický, dosud nerealizovaný výzkum vztahů mezi basilejskou univerzitou a českými zeměmi (1460–1630). Jeho hlavním cílem je vydání cizojazyčné syntézy, jež v souladu s aktuálními metodologickými proudy a v komparaci s podobnými zahraničními projekty zaplní zjevnou mezeru v dosavadním bádání a zároveň nabídne východisko pro další výzkumy. Díky pramenným rešeršům a analýze shromážděných bio-bibliografických údajů postihne řadu aspektů samotných studií obyvatel Čech a Moravy v Basileji (jejich sociální, geografickou, národnostní či konfesijní skladbu, vzdělanostní curricula, hmotné zázemí, sociální kontakty, další kariéry apod.), ale také souvisejících, výrazně tematicky i interdisciplinárně přesahových otázek (role studií ve Švýcarsku v utváření intelektuálních sítí či budování knihoven, v mecenátu, transferu idejí v oblasti literární činnosti apod.). Téma bude v komparativním rámci představeno také na mezinárodním grantovém workshopu i dalších konferencích.

Družstevnictví a politika za první Československé republiky

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Jan Slavíček, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-15238S

Doba trvání: 2020–2023

Mezioborově založený projekt se soustředí na problematiku družstev a družstevního hnutí v gravitaci politických stran. Ve druhé polovině 19. století založená instrumentalizace družstev jako součásti doktrín masových politických stran, zaměřená na zájmové připoutání jejich klientely, graduje v období meziválečném. Družstevní hnutí se stalo vážným systémovým činitelem politického rozvrstvení. Způsoby instrumentalizace, její charakter a dopady, a to jak na družstevní hnutí samotné, tak i na politické strany, jsou předmětem proponovaného výzkumu, jenž zahrnuje téma v domácí odborné literatuře dosud nerefléktované.

Konfesní pluralita a knižní kultura v prostředí jednoty bratrské na počátku 17. století

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Markéta Růčková, Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-10953S

Doba trvání: 2020–2023

Interdisciplinární projekt je zaměřen na výzkum vztahu jednoty bratrské a knižní kultury v prvních dvou desetiletích 17. století. Předmětem řešení budou různé aspekty produkce a recepce náboženské literatury v jednotě bratrské. Analyzovány budou vydavatelské strategie bratrských biskupů či důvody, které rozhodovaly o volbě místa tisku jednotlivých děl: v bratrské tiskárně v Kralicích, v dílnách českých komerčních tiskařů nebo v tiskárnách spojených s evropskými protestantskými centry. Pozornost bude též věnována distribuci bratrských tisků a intelektuálním kontaktům jednoty v evropském měřítku jako faktoru, který ovlivňoval její recepci zahraniční literatury. Dochované inventáře knihoven bratrských duchovních budou komparovány s jinými dobovými knihovny. Výsledky projektu budou shrnuty v závěrečné odborné monografii, jejíž významnou část bude tvořit edice pramenů z archivu bratrského biskupa Matouše Konečného.

Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: modernita, turistika, nacionalismus

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: doc. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-19459S

Doba trvání: 2020–2023

Projekt zkoumá vztahy mezi moderní horskou turistikou, ochranou přírody a nacionalistickou politikou v Krkonoších v období 1890–1950. Za použití tisku, literatury a dalších dokumentů vytvořených spolky turistů nebo ochránců přírody bude usilovat zejména o: analýzu a srovnání procesů modernity v horách a jejich interpretaci z nacionalistické perspektivy, analýzu vztahů mezi etnickými skupinami žijícími nebo navštěvujícími zkoumanou oblast, srovnání historických narativů o pohoří vytvořených různými etniky, zkoumání pokusů změnit hory v „národní panství“ po roce 1918 a 1938, transformaci pohoří po roce 1945, zejména jeho „počeštění“ a modifikaci historických narativů o Krkonoších jako místu paměti Čechů a odsunutých Němců.

Židé v Černé Hoře: od neviditelnosti k obci

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: František Šístek, M.A., Ph.D.

Identifikační kód projektu: GA20-02699S

Doba trvání: 2020–2023

Projekt se zaměřuje na dosud prakticky neprozkoumanou problematiku moderních dějin a současnosti židovské komunity v Černé Hoře. Bude založen na kombinaci historického (archivního) a terénního výzkumu (polostrukturované rozhovory, zúčastněné pozorování). Projekt hodlá rekonstruovat dosud „neviditelné“ dějiny židovského obyvatelstva v Černé Hoře ve 20. století (zejména 2. světová válka a socialistické období), zformování oficiální, státem uznané židovské obce po vyhlášení nezávislosti země v roce 2006 a současné narativy o minulosti a kolektivní identitě. Archivní a terénní výzkum proběhne především v Černé Hoře. Hlavní výsledek bude představovat kolektivní monografie v angličtině.

TA ČR

Správa území v prostoru a čase

Hlavní příjemce: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební

Řešitel: Ing. Tomáš Janata Ph.D.

Další příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Václava Horčáková

Další příjemce: Státní oblastní archiv v Praze

Řešitel: Mgr. Jiří Smitka

Program: Program na podporu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ĚTA

Identifikační kód projektu: TL03000264

Doba trvání: 2020–2023

Projekt je zaměřen na komplexní studium podkladů k evidenci vlastnických vztahů ve spojitosti se správními a administrativními jednotkami v období novověku pro historickou zemi Čechy a podrobněji v modelových územích. Metodicky je založen na kombinaci studia písemných, kartografických a ikonografických pramenů, přičemž tato problematika je studována s ohledem na vzájemné vazby vývoje vlastnictví půdy a správy území. Cílem projektu je implementace všestranně použitelného prostředí pro vyhledávání a syntézu dat o patrimoniální správě, využití krajiny a hierarchizaci správních a administrativních jednotek včetně odkazů do bibliografie k jednotlivým jednotkám, a to formou veřejné webové aplikace, která představuje základní a dosud chybějící pomůcku pro archivní a knihovní pracoviště.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Historická lázeňská sídla jako kulturní, urbanistický a krajinotvorný fenomén

Příjemce: Muzeum východních Čech v Hradci Králové, příspěvková organizace

Královéhradeckého kraje

Řešitel: doc. Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Spolupříjemce: Univerzita Hradec Králové

Spoluřešitel: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Spoluřešitel: PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc.

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV075

Doba trvání: 2023–2027

Cílem projektu je uskutečnit kulturněhistoricky koncipovaný výzkum lázeňství v 18. až první polovině 20. století. Nástup moderních forem hygieny vedl k rozvoji lázeňských sídel a areálů v lokalitách léčebných zřídel, pramenů či studánek, ale i mimo ně. Vznikl historický fenomén, jenž zahrnuje vlivy urbanistického, krajinového, architektonického, kulturního, hospodářského a dopravního rozvoje těchto sídel. Tento unikátní segment rodící se moderní doby má dnes podobu pozoruhodné kulturněhistorické paměti území.

Na celém území České republiky budou zmapována historická lázeňská místa se zvláštním akcentem na lázně, jež vlivem různých historických procesů zanikly, a nejednou se povědomí o jejich dobové existenci a významu vytratilo. Výstupem bude databáze (S) ve dvou jazykových mutacích (češtině a angličtině) s mapou (Nimap) v podobě webového portálu. Proběhne srovnávací his-

torickogeografický výzkum dvou vzorků: trojúhelníku lázeňských sídel UNESCO (Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Karlovy Vary) a trojúhelníku lokálních severovýchodočeských lázní (Lázně Bělohrad, Velichovky a Běloves). Výzkum staví na premise společných východisek a aspektů rozvoje lázeňství jako fenoménu doby. Řešitelé synergicky zachytí kontinuitu a diskontinuitu ve vývoji těchto sídel a areálů, včetně rozvoje jejich struktury a infrastruktury. Výsledky výzkumu posílí kulturní paměť i identitu těchto míst. Vzniknou tři *Historické atlasy měst České republiky* (B) – (trojúhelník UNESCO) a 2 Nimap (trojúhelník UNESCO a severovýchodočeský trojúhelník). Fenomén lázeňství 18.–20. století bude ztvárněn rozsáhlou výstavou s kritickým katalogem v Muzeu východních Čech v Hradci Králové. Výstava je koncipována ve dvou rovinách, a to: urbanistický a stavebněhistorický vývoj modelových lázeňských měst/areálů a obecné aspekty dobové léčby, fungování lázní a života v nich (výstupy Ekrit + B). Všechny výstupy projektu budou obsahovat prvky digital humanities a kulturních a kreativních odvětví (2D a 3D grafika, animace atd.).

Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Spolupříjemce: Fakulta stavební, České vysoké učení technické v Praze

Spoluřešitel: prof. Ing. Jiří Cajthaml, Ph.D.

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV030

Doba trvání: 2023–2027

Hranice jsou pojmem, který vyjadřuje činnost společnosti od jejích počátků, spjatou s různými formami hraničení a mezníků. Jedná se o prostorový fenomén ovlivněný řadou aspektů, především územně správních, mocenských a ideologických, etnických, náboženských, kulturních či mentálních. Nové hranice nepřetržitě vznikají, mění se, zanikají a ve vrstvách se prolínají. Jsou skutečné a myšlené, zaznamenané, mnohdy nepřesně v terénu, v dokumentech i v lidské mysli. Rozmanitost a pestrost hranic tvoří spletitý soubor faktů, problémů a otázek. Porozumění tematice hranic ve smyslu jejich identifikace, tj. jejich časových, horizontálních i vertikálních vrstev spolu s přehlednou orientací v prostoru, je pro veřejnost i mnohé odborníky, domácí i zahraniční, značně obtížné.

Hlavním cílem projektu je vytvořit koncepci základních skupin hranic a hraničních změn v českých zemích s vazbou na středoevropský prostor od středověku do konce 20. století; zpracovat základní soubory jednotlivých typů hranic; analyzovat, komparovat a interpretovat získaná data; zpřístupnit výsledky výzkumu laické i odborné veřejnosti včetně vzdělávací sféry a podat tak pokud možno všestranný obraz hranic a jejich změn. Tento cíl je v souladu se specifickým cílem 1.1. Národní a kulturní identita v historii a archeologii. Projekt bude řešen v rámci pěti tematických modulů: I. Hranice, jejich typologie, symbolika a způsoby vyjádření v dochovaných zdrojích; II. Hranice jako odraz územní správy, mocenských ambicí a konfliktů; III. Hranice jako odraz etnických, jazykových a kulturně antropologických specifik; IV. Hranice jako odraz dějinných specifik a anomálií; V. Hranice jako odraz názorové diverzity současné společnosti.

Hlavními aplikačními výstupy projektu budou soubory interaktivních specializovaných map s odborným obsahem, výstava s kritickým katalogem a specializovaná veřejná databáze, doplněné publikačními výstupy (monografie, odborné články a konference).

Komplexní přístupy k identifikaci, ochraně a údržbě historických systémů retence a distribuce vody v horských oblastech České republiky s ohledem na památkovou péči

Příjemce: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i.

Řešitel: Mgr. David Honek, Ph.D.

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Spoluřešitel: Mgr. Aleš Vyskočil, Ph.D.
Identifikační kód projektu: DH23P03OVV007
Doba trvání: 2023–2027

Hlavním cílem tohoto interdisciplinárního projektu je návrh metodických postupů pro efektivní ochranu a údržbu historických systémů retence a distribuce vody, které se využívaly především k plavení dřeva nebo přívodu vody pro pohon důlních zařízení. Důraz bude kladen na identifikaci a dokumentaci ucelených souborů, tedy linií plavebních kanálů s možnou měnící se nebo sdruženou funkcí v čase a s nimi souvisejících retenčních nádrží („klauz“ a „tajch“), jejich sběrných a distribučních prvků. Teritoriálně bude projekt zaměřen na vytipované horské a podhorské oblasti České republiky, včetně jejich případného přeshraničního rozměru. Typologická specifika vnitrozemských systémů budou porovnána s relevantními zahraničními příklady (Rakousko, Slovensko). Součástí komplexních charakteristik jednotlivých systémů bude dokumentace jejich stavu a použité technologie, stanovení typologické standardnosti, resp. unikátnosti, popis potenciálních památkových hodnot (se zaměřením na technologickou stránku, technické řešení, popis systémových vazeb, autenticitu a krajinnotvornou hodnotu), resp. doporučení k památkové ochraně. Obecné metodické postupy pro ochranu a údržbu těchto funkčních celků budou doplněny případovými studii možných kolizí mezi památkovou ochranou, ochranou přírody, zajištěním funkčnosti a bezpečnosti a návrhy jejich řešení.

Výsledky výzkumu budou promítnuty do metodického postupu pro odbornou práci Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ) i další správce tohoto typu staveb. Interaktivní mapová aplikace a specializovaná veřejná databáze dokumentovaných objektů a funkčních celků budou implementovány do IS NPÚ. Užitečný vzor vzorové úpravy sběrných a distribučních prvků bude k dispozici projektovými firmám při řešení jejich údržby nebo obnovy. Pro posílení historického povědomí veřejnosti, propagaci tohoto typu kulturně-technického dědictví a podporu lokálního cestovního ruchu bude na konci projektu uskutečněna výstava, koncipovaná jako putovní a opatřená kritickým katalogem.

Mapa českých hradů. Hradý jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti

Příjemce: Západočeská univerzita v Plzni
Řešitel: PhDr. Josef Hložek, Ph.D.
Spolupříjemce: Národní památkový ústav
Spoluřešitel: Mgr. Petr Sokol
Spolupříjemce: Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.
Spoluřešitel: Mgr. Marcela Starcová, Ph.D.
Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Spoluřešitel: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.
Identifikační kód projektu: DH23P03OVV040
Doba trvání: 2023–2027

Cílem projektu je vytvoření ucelené palety prostředků, které výrazně posunou a zefektivní výzkumné aktivity v prostředí českých hradů (digitální mapa s odborným obsahem) a definují rizika spojená se současným využitím hradních lokalit, nastíní možnosti jejich ochrany, rozvoje a péče o ně (metodika ochrany archeologických terénů). Tyto cíle budou doplněny výstupem cíleným na oblast prezentace kulturního dědictví (výstava zaměřená na prostředí středověkých hradů) a kolekcí publikací zaměřených na potřeby odborné i laické veřejnosti.

Projekt naplňuje a vzájemně provazuje 3 priority programu NAKI III; prioritu č. 1: *Národní a kulturní identita v archeologické, historické a sociálně kulturní kontinuitě či diskontinuitě a jejich*

reflexi na historickém území českého státu, prioritu č. 16: Metody identifikace, dokumentace, evidence, a interpretace národního nemovitého a movitého kulturního dědictví a prioritu č. 17: Ochrana nejohroženějších typologických skupin národního nemovitého a movitého kulturního dědictví s využitím nástrojů pro jejich identifikaci, dokumentaci a evidenci a pro jejich systematickou záchranu a využití. Hlavními výstupy projektu budou Digitální mapa českých hradů a Metodika ochrany archeologických terénů v prostředí hradních lokalit zaměřená na problematiku identifikace a klasifikace archeologického potenciálu hradních lokalit v návaznosti na stav dochování a poznání hradních lokalit a možnosti následné ochrany archeologických terénů ve vazbě na současné využití hradních areálů. S těmito výstupy je provázána výstava Hradý jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti. 20. století jako století výzkumu hradů mapující vývoj výzkumu hradních areálů v Čechách. Součástí výstavy bude obsáhlý kritický katalog.

Program Veřejné informační služby knihoven (VISK), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Podprogram: č. 9 Rozvoj Souborného katalogu CASLIN a souboru národních autorit

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Jaroslava Škudrnová

Identifikační kód projektu: 15159/2023 OUKKO-OLK

Doba trvání: březen – listopad 2023

Knihovna HÚ se v roce 2023 aktivně podílela na rozvoji souborné analytické bibliografické databáze (ANL) excerpce vybraných odborných seriálů, a to nejen rozpisem nových čísel těch periodik, která byla dříve zpracovávána, ale též obohacením databáze o nové, dosud nikdy nezpracovávané časopisy. Katalogizátoři vytvářeli nové originální analytické bibliografické záznamy z předem dohodnutých periodik, a to jak aktuálních, tak dříve vydaných čísel tak, aby byly řady periodik excerpovaných do báze ANL kontinuální. Pravidelným měsíčním exportem bylo do báze ANL odesláno více jak 3 000 záznamů, což je po Knihovně AV ČR, v. v. i. vůbec nejvíce z celé republiky. Důraz byl kladen především na excelentní věcný popis.

Velké výzkumné infrastruktury, poskytovatel Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Digitální výzkumná infrastruktura pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy

Akronym: LINDAT/CLARIAH-CZ

Identifikační kód projektu: LM2023062

Doba trvání: 2023–2026

Program: Projekty velkých infrastruktur pro VaVaI

Příjemce: Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy

Řešitel: prof. RNDr. Jan Hajič, Dr.

Spolupříjemci: Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Historický ústav AV ČR, v. v. i. (spoluřešitelka za HÚ: PhDr. Václava Horčáková); Institut Terežínské iniciativy, o. p. s.; Knihovna AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Masarykovy univerzity; Fakulta informatiky Masarykovy univerzity; Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.; Moravská zemská knihovna v Brně; Národní archiv; Národní filmový archiv; Národní galerie v Praze; Národní knihovna ČR; Památník Terežín; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.; Západočeská univerzita v Plzni

Tato výzkumná infrastruktura si klade za cíl zpřístupnit digitalizované zdroje z předních národních kulturních, paměťových či vzdělávacích institucí, zahrnující obory jazykovědy, historie, archeologie, historické bibliografie, filozofie, vědy o kultuře, historie umění, filmové kultury, vizuálních umění, muzikologie, historie hudby, etnologie a folklóru.

Lumina quaeruntur, poskytovatel Akademie věd ČR

Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Marie Buňatová, Dr. phil.

Projekt: Lumina quaeruntur

Identifikační kód projektu: LQ300151901

Doba trvání: 2019–2024

Projekt se soustředí na zmapování migračních procesů, které židovskou komunitu v Praze zasáhly na přechodu od středověku k ranému novověku. Hlavním cílem je popsat tyto procesy a současně osvětlit jakým způsobem a do jaké míry se podílely na vytváření a proměnách pražské židovské obce v období od nástupu vlády Vladislava Jagellonského do přelomu 16. a 17. století. Výzkum bude zaměřen na migraci vnitřní (tj. z českých zemí), na přistěhovalectví Židů do Prahy ze zahraničí (z německých zemí, Itálie aj.), ale i na odchody pražských Židů do ciziny v souvislosti s několika vlnami vyhnání během 16. století. Sledovány budou širší společensko-politické souvislosti těchto migrací (identifikace příčin, míra stability právního prostředí atp.), stejně jako jejich vliv na pražskou židovskou obec a její politicko-správní, demografický, sociokulturní, náboženský i ekonomický vývoj. Cílem projektu je komplexní uchopení daného tématu, které bude prezentováno na řadě konferencí, a výstupy v podobě odborných studií, sborníku z konference a závěrečné kolektivní monografie.

Mezinárodní mobilitní projekt (Mobility Plus), poskytovatel Akademie věd ČR

Polish and Czech Memory cultures concerning the Great War

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: PhDr. Vojtěch Kessler, Ph.D.

Zahraniční partner: dr. Karolina Ćwiek-Rogalska; Instytut Sławistyki PAN, Polsko

Identifikační kód projektu: PAN-20-01

Doba trvání: 2020–2022 (2023) – projekt prodloužen kvůli pandemii Covidu-19

Mezinárodní grantový projekt, poskytovatel Narodowe Centrum Nauki

The geopolitical character of the post-Tridentine apostolic nunciatures (1562–1605) – a prosopographical and comparative study

Příjemce: Uniwersytet Śląski w Katowicach

Řešitel: dr. Dorota Magdalena Gregorowicz, Uniwersytet Śląski w Katowicach

Spolupracující organizace: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Università degli Studi di Trento

Členové týmu: doc. PhDr. Tomáš Černušák, Ph.D., Historický ústav AV ČR, v. v. i.; prof. dr. Paolo Carta, Università degli Studi di Trento

Cíl: Srovnávací prosopografie papežských nunciů činných v letech 1562–1605

Doba trvání: 2021–2024

Projekt se skládá ze dvou hlavních částí: prosopografické studie papežských nunciů následované geopolitickou analýzou činnosti papežských diplomatických misí v letech 1562–1605 v komparativní perspektivě. Obě části spolu souvisí, hlavním cílem projektu je prozkoumat, zda (a pokud ano, tak jak) ovlivňovala personální politika diplomatické, politické a náboženské aktivity Papežského stolce v sledovaném období.

Mezinárodní grantový projekt Visegrad Fund, poskytovatel International Visegrad Fund

V4 letní škola hospodářských dějin v Praze 2023

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Hlavní řešitel: doc. PhDr. Ing. Antonie Doležalová, Ph.D.

Spoluřešitelé: Historický ústav Slovenskej akadémie vied; Uniwersytet Warszawski, Wydział Nauk Ekonomicznych; Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történeti Intézet

Identifikační kód projektu: 22310332

Doba trvání: 1. 6. 2023 – 31. 10. 2023

Cílem projektu je vytvoření platformy pro setkávání mladších i zkušených historiků hospodářských dějin, kteří mohou navzájem sdílet své zkušenosti a vstoupit do mezinárodního akademického prostředí. Organizací *V4 Summer School in Economic History* pro studenty doktorských programů se projekt zaměřuje na začlenění historiografií hospodářských dějin zemí V4 do mezinárodních sítí, čímž podporuje vstup mladé generace historiků hospodářských dějin na mezinárodní scénu a účast v otevřené akademické diskusi.

Mezinárodní grantový projekt European Association for Jewish Studies, poskytovatel Rotschild Foundation

Jewish Communities in the Central Europe in the Toleration and Emancipation Period, 1781–1938

Příjemce: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Řešitel: Mgr. Daniel Baránek, Ph.D. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.)

Spoluřešitelé: Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových (Univerzita Palackého v Olomouci); Institut für jüdische Geschichte Österreichs (St. Pölten, Rakousko)

Identifikační kód projektu: 050/21

Doba trvání: 2023

V rámci dotačního titulu EAJS Conference Grant Programme byly získány prostředky na konání mezinárodní konference. Ta byla uspořádána ve spolupráci s Centrem judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových (Univerzita Palackého v Olomouci) a Institut für jüdische Geschichte Österreichs ve dnech 24.–25. května 2023 na půdě Univerzity Palackého v Olomouci. Konference se věnovala zejména tématu organizace a vnitřního fungování židovských komunit ve středoevropském prostoru a s příspěvkem vystoupilo patnáct odborníků z České republiky, Chorvatska, Izraele, Maďarska, Polska, Rakouska, Spojených států amerických a Švýcarska.

■ Strategie AV21

HÚ se významným způsobem podílí na řešení projektů v rámci *Strategie AV21: Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*.²¹ V loňském roce participovali pracovníci HÚ na odborných tématech v rámci programů *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita; Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život a Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*. Výstupy tvořily zejména monografie k aktuálním společensko-historickým tématům, výstavy nebo vývoj nových metod a aplikací pro záchranu historických pramenů a jejich další zpracování a zpřístupnění odborné i laické veřejnosti. Základní souhrn realizovaných projektů uvádíme v následujícím přehledu.

Program Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita

1) *Diplomaté u pražského dvora císaře Rudolfa II. (1576–1612)*

garant: doc. PhDr. Tomáš Černušák, Ph.D.

2) *Kritické aspekty vývoje osídlení*

garant: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

3) *Česko-slovenské vztahy v kontextu středoevropských moderních dějin*

garant: PhDr. Zdeněk Doskočil, Ph.D.

4) *Udržitelná společnost na cestě k pokroku*

garant: doc. PhDr. Dana Dvořáčková-Malá, Ph.D.

5) *Slovanská vzájemnost v dějinách střední Evropy jako defenzivní taktika s ambivalentními politickými a státoprávními výsledky*

garant: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

6) *Důkazy a důkazní prostředky v prokazování válečných zločinů v Evropě 1945–2023*

garant: PhDr. Vojtěch Kyncl, Ph.D.

7) *Rodová pohřebiště v Čechách v pozdním středověku a raném novověku. Regionalismus, interregionalismus a internacionalismus*

garant: PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc.

8) *Balkan Express 2023: Between Orientalism and Occidentalism*

garant: František Šístek, M.A., Ph.D.

9) *Učenecká korespondence, obraz spojené Evropy, ale i rozdělené společnosti*

garant: Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

10) *Centralistické ambice a periferní realita. Srovnání a analýza vztahů národních, regionálních a lokálních identit v Jugoslávii*

garant: Mgr. Milan Sovilj, Ph.D.

11) *Decision making: Sociability and Negotiation of Power in Pre-Modern Politics*

garant: Mgr. Ondřej Lee Stolička, Ph.D.

12) *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst*

garant: prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Program Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život

1) *Katastrofy a jak o nich bádát*

garant: Mgr. Kateřina Bobková-Valentová, Ph.D.

2) *Rybníky jako potenciální nebezpečí*

garanti: Ing. Mgr. Michal Vokurka, Ph.D.; PhDr. Jaroslava Škudrnová

Program Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace

1) *Energetické krize a společnost ve střední Evropě 20. století. Politika, zájmy a energetika*

garant: PhDr. Emil Voráček, DrSc.

2) *Raný novověk online: digitální podpora historického vzdělávání*

garanti: PhDr. Jiří Hrbek, Ph.D.; PhDr. Jan Květina, Ph.D.

V roce 2023 se HÚ zapojil do formulace nového programu *Strategie AV21* s názvem *Identity ve světě válek a krizí*, který byl v lednu 2024 schválen k řešení.

■ Konference, semináře, kolokvia, workshopy

Pracovníci HÚ v roce 2023 aktivně prezentovali výsledky výzkumu na významných mezinárodních kongresech a konferencích nejen v České republice, ale také v zahraničí. HÚ uspořádal nebo spolupřádal dvacet jedna mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi a podílel se na několika dalších rozpracovaných mezinárodních projektech. Některá zasedání se uskutečnila také v hybridní či výhradně v online podobě.

Přehled organizovaných konferencí / akcí s mezinárodní účastí v roce 2023

Název: *In the Footsteps of Decision Making: Group Interests and Sociability in Pre-Modern Politics.*

Datum a místo konání: 21.–22. 4. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Universidad Autónoma de Madrid; Universidad Complutense de Madrid.

Název: *Centralist Ambitions and Peripheral Realities in the 20th Century. Contested Identities in Yugoslavia.*

Datum a místo konání: 16. 5. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Ústav světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy; Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa v Řezně; Hrvatski institut za povijest v Záhřebu.

Název: *Central European Jewish Communities in the Toleration and Emancipation Period, 1781–1938.*

Datum a místo konání: 24.–25. 5. 2023; Olomouc.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových (Univerzita Palackého v Olomouci); Institut für Jüdische Geschichte Österreichs.

Název: *Zwischen Ancien Régime und Moderne. Transformationen der Stadt im „langen“ 18. Jahrhundert.*

Datum a místo konání: 24.–26. 5. 2023; Ústí nad Labem.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem; Technische Universität Dresden; Muzeum města Ústí nad Labem, p. o.

Název: *175 Years Congress of the Slavs (1848–2023). History – Ideas – Commemoration.*

Datum a místo konání: 7.–10. 6. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.; Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.; Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa v Lipsku; Collegium Carolinum v Mnichově; Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft v Marburgu; Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie ve Šlesviku; Commission Internationale des Études Historiques Slaves.

Název: *Religion and Change: Religious Impulses for Societal Change and Societal Impulses for Religion Reform.*

Datum a místo konání: 12.–14. 6. 2023; Praha.

Pořadatelé: Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (Historický ústav AV ČR, v. v. i.); Commission internationale d'histoire et d'études du christianisme (CIHEC); Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy.

Název: *Geography and post-First-World-War Boundary Making in Central Europe.*

Datum a místo konání: 19. 6. 2023; Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *Dítě v časech nouze a naděje. Překonávání válečných útrap, epidemií a sociálních, psychických i tělesných handicapů dětí a mládeže.*

Datum a místo konání: 19.–20. 6. 2023; Praha.

Pořadatelé: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Universität Zürich; Technische Universität Dresden; Technická univerzita v Liberci; Národní památkový ústav.

Název: *Monastica Historia VII. Řeholníci a řeholnice mezi kariérou a řeholí.*

Datum a místo konání: 19.–21. 6. 2023; Altenmarkt.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Diözesanarchiv St. Pölten.

Název: *Vedle sebe i spolu. Konfesní menšiny a většinové společnosti v českých zemích, Braniborsku-Prusku a Polsku-Litvě v 15. až 17. století.*

Datum a místo konání: 29. 6. – 1. 7. 2023; Mladá Boleslav.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Universität Potsdam; Brandenburgische Historische Kommission v Postupimi; Univerzita Karlova.

Název: *V4 Summer School in Economic History.*

Datum a místo konání: 27. 8. – 1. 9. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Slovenská akadémia vied; Eötvös Loránd University v Budapešti; Uniwersytet Warszawski.

Název: *Politika – zájmy – energetika. Energetické krize, bezpečnost a společnost ve střední Evropě 20. století.*

Datum a místo konání: 14.–15. 9. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Národní archiv; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Filozofická fakulta Jihočeské univerzity; Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa.

Název: *Josef Jungmann: Od jazyka k identitě.*

Datum a místo konání: 19.–21. 9. 2023; Lužany, Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.; Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.; Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Národní muzeum; Matice česká.

Název: 400 anniversarium provinciae Bohemiae Societatis Jesu 1623 – 1773 – 2023.

Datum a místo konání: 21.–23. 9. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy; Katholieke Universiteit Leuven; Universität Hamburg; Ludwig Boltzmann Institut – Neulateinische Studie; Archivum Romanum Societatis Iesu.

Conference
**Central European Jewish Communities
in the Toleration and Emancipation Period
1781–1938**
24–25 May 2023, Olomouc
Univerzitní 225, Konvikt – Auditorium Maximum

**Chronological Transformations
Communal and supra-communal institutions
Cultural, ethnic, and territorial diversity
Jewish history research**

Daniël Barinok | Moritz Bauerfeind | Mavea Bergmann
Ivana Cahová | Ljiljana Dobrovič | Paweł Fikusz
Monika Halbinger | Vladimír Levín | Christoph Lind
Aléxa Matušala-Maczejewka | Kristína Mládková | Aneta Novotná
Ivan Paš | Asher Salah | Malgorzata Śliw-Marciniak
Jindřich Toman | Lenka Uličná | Friederike Ruth Winkler

FULL PROGRAMME

www.kehillot.eu

With financial support

**Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Národní archiv
Filozofická fakulta Jihočeské univerzity
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa (GWZO)**

s podporou Strategie AV21 Akademie věd České republiky,
výzkumný program
„Odhodná společnost pro 21. století. Potenciály krize
a efektivní transformace“

si dovoluji Vás pozvat na
mezinárodní konferenci

**POLITIKA - ZÁJMY - ENERGETIKA
Energetické krize, bezpečnost a společnost
ve střední Evropě 20. století**

Termín:
Čtvrtek a pátek 14. a 15. září 2023

Místo:
Národní archiv, Archivní 2257/4, 149 00 Praha 4,
Kongresový sál s možností on-lineových vstupů
zahraničních referujících

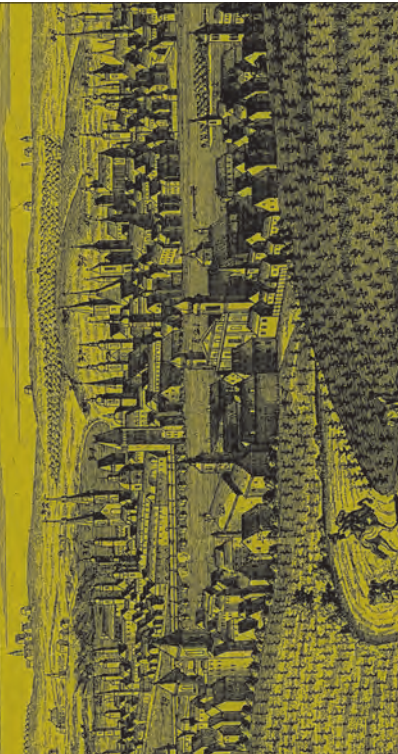
Spojení:
Autobusová zastávka Chodovec,
autobusy č. 115, 125, 156, 170, 203 a 213

Konferenční jazyky:
Čeština, slovenština, angličtina, němčina
a ukrajinština (bez překladu)

Konference se koná pod záštitou primátora hlavního města Prahy doc. MUDr. Bohuslava Svobody, CSc. • Die Tagung findet unter der Schirmherrschaft des Primators der Hauptstadt Prag doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc. statt.

Organizátoři prosí o nahlášení Vaší účasti a kontaktních údajů na emailovou adresu Marketa.Ruckova@praha.eu nejpozději do 4. října 2023 • Die Organisatoren bitten Sie um eine verbindliche Anmeldung und die Zusendung Ihrer Kontaktdaten spätestens bis zum 4. Oktober 2023 an die E-Mail-Adresse Marketa.Ruckova@praha.eu

Změna programu vyhrazena • Programmänderungen vorbehalten

10.–11. ŘÍJNA 2023 • 10.–11. OKTOBER 2023

**Víno jako kulturní fenomén
ve městech od středověku
do 19. století**

42. mezinárodní konference Archivu hlavního města Prahy, pořádaná ve spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Historickým ústavem Akademie věd České republiky, Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy a Ústavem vnohradnictví a vinařství Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně

**Wein als Kulturphänomen
in den Städten vom Mittelalter
bis zum 19. Jahrhundert**

42. internationale Tagung des Archivs der Hauptstadt Prag in Zusammenarbeit mit der Philosophischen Fakultät der J. E. Purkyně-Universität in Ústí nad Labem, dem Historischen Institut der Tschechischen Akademie der Wissenschaften, der Fakultät für Humanistische Studien der Karls-Universität und dem Institut für Weinbau und Önologie der Fakultät für Gartenbau der Mendel-Universität in Brno

Akademie věd České republiky • Tschechische Akademie der Wissenschaften
Národní 3, Praha 1

PRAGA PRAHA PRAHA
ARCHIV HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY
UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM
Filozofická fakulta
HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzity Karlovy
MENDELU
Zahradnická fakulta

Design © Markéta Růčková
Reprodukce © Archiv hl. města Prahy

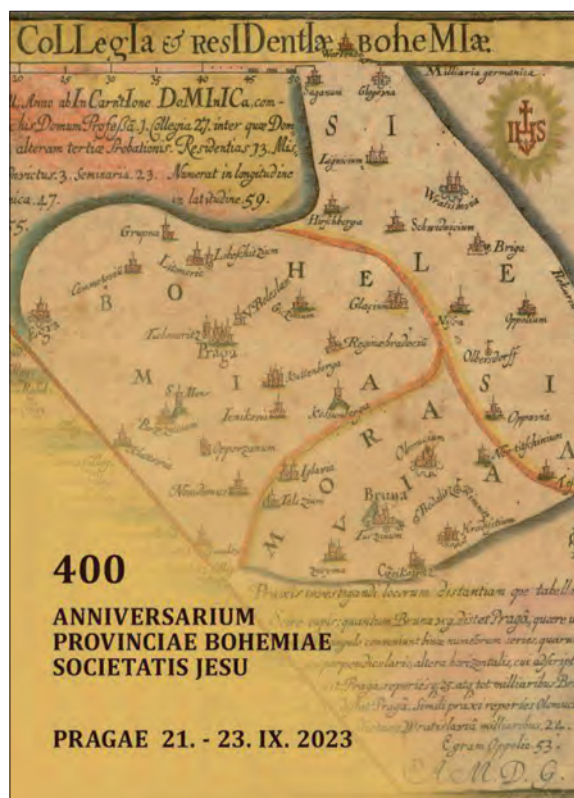
Název: *II. Kongres polských bohemistických a českých polonistických studií: Věda – Kultura – Spolupráce.*
Datum a místo konání: 24.–27. 9. 2023, 15.–18. 10. 2023; Opolí, Praha.
Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Univerzita Karlova; Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe; Stowarzyszenie Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka; Uniwersytet Opolski; Instytut Śląski z siedzibą w Opolu.

Název: *Making Knowledge on Ukraine in the Interwar Period.*
Datum a místo konání: 25.–26. 9. 2023; Řezno.
Pořadatelé: Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa v Řezně; Universität Regensburg; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Název: *Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung.*
Datum a místo konání: 6.–7. 10. 2023; Karlsruhe.
Pořadatelé: Pädagogische Hochschule Karlsruhe; Centrum pro dějiny vzdělanosti (Historický ústav AV ČR, v. v. i.); Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte; Deutsche Gesellschaft für Erziehungswissenschaft.

Název: *Víno jako kulturní fenomén ve městech od středověku do 19. století.*
Datum a místo konání: 10.–11. 10. 2023; Praha.
Pořadatelé: Archiv hlavního města Prahy; Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

Název: *Balkan Express 2023: Between Orientalism and Occidentalism.*
Datum a místo konání: 10.–11. 11. 2023; Praha.
Pořadatelé: Fakulta humanitních věd Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Český národní komitét balkanistů – Česká společnost pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia, z. s.

Název: *University and School Libraries in East Central Europe in the Pre-Modern Period. Forms of Appearance – Development – Usage.*

Datum a místo konání: 14.–15. 11. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Knihovna AV ČR, v. v. i.; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze; Uppsala University Library; Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu.

Název: *Domácnost a dvorská společnost.*

Datum a místo konání: 29.–30. 11. 2023; Praha.

Pořadatelé: Výzkumné centrum Dvory a rezidence a Oddělení dějin středověku (Historický ústav AV ČR, v. v. i.); Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.; Department of Medieval Studies, Central European University Vienna; Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk; Historický ústav Slovenskej akadémie vied; Ústav historických věd Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě; Katedra archeologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové.

Další konference / akce organizované HÚ v roce 2023

Název: *Od purpurového pláště po režné plátno. Oděv jako přístupová cesta k církevním dějinám (2. církevněhistorické kolokvium).*

Datum a místo konání: 9. 1. 2023; online, Zoom.

Pořadatel: Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (Historický ústav AV ČR, v. v. i.).

Název: *Předkové a potomci státně socialistických elit. Osudy rodin v českých zemích v dlouhém 20. století.*

Datum a místo konání: 15. 2. 2023; Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *1. workshop Wikidata, Wikipedia a jejich nástroje pro práci s databázemi.*

Datum a místo konání: 4. 4. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Wikimedia Česká republika.

Název: *Role exempl v literatuře českých zemí mezi středověkem a raným novověkem.*

Datum a místo konání: 13. 4. 2023; Praha.

Pořadatelé: Výzkumné centrum Dvory a rezidence (Historický ústav AV ČR, v. v. i.); Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: *2. workshop Wikidata, Wikipedia a jejich nástroje pro práci s databázemi.*

Datum a místo konání: 18. 4. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Wikimedia Česká republika.

Název: *Historická kartografie v základním a aplikovaném výzkumu.*

Datum a místo konání: 20. 4. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Národní technické muzeum; Národní archiv.

Název: *Valašsko v odboji proti nacistické okupaci 1939–1945 a jeho druhý život po roce 1945.*

Datum a místo konání: 21. 4. 2023; Zlín.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně; Valašský odbojový spolek.

Název: „Otec a vozataj lidu Páně v jednotě, muž veliký a znamenitý“. Osobnost a dílo Jana Blahoslava v pohledu dnešních vědních disciplín.

Datum a místo konání: 16. 5. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy.

Název: 19. historickogeografická konference Krajina jako zdroj obživy a výtědku.

Datum a místo konání: 17. 5. 2023; Praha.

Pořadatelé: Výzkumné centrum historické geografie (Historický ústav AV ČR, v. v. i.); Sekce historické geografie a enviromentálních dějin České geografické společnosti.

Název: Udržitelná a soběstačná společnost? Otázky a trendy historického výzkumu.

Datum a místo konání: 17. 5. 2023; Praha.

Pořadatelé: Rada programu Cooperatio Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: Biografické databáze – možnosti a limity elektronických slovníků a databází.

Datum a místo konání: 30. 5. 2023; Praha.

Pořadatel: Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Název: Diplomati na dvoře císaře Rudolfa II. v Praze. Diplomatický/é prostor/y a topografie středoevropské metropole v raném novověku.

Datum a místo konání: 26.–27. 9. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.

Název: Valašsko v odboji proti nacistické okupaci 1939–1945 a jeho druhý život po roce 1945 (2. workshop).

Datum a místo konání: 25. 10. 2023; Vsetín.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Město Vsetín; Masarykova veřejná knihovna Vsetín; Valašský odbojový spolek Prlov; OZS Sociální podnik.

ODDĚLENÍ SOCIÁLNÍCH A KULTURNÍCH DĚJIN I.Ú AV ČR

**PŘEDKOVÉ A POTOMCI STÁTNĚ SOCIALISTICKÝCH ELIT:
Osudy rodin v českých zemích v dlouhém 20. století**

15. 2. 2023 od 10:00 do 17:00

Místo konání: Konferenční centrum Husova 4a, Praha 1

Česká společnost prošla od konce 19. století do současnosti otázkou řady proměn. Procesy modernizace a politických změn způsobily hluboké proměny sociálního postavení českých rodin. Budování státního socialismu po roce 1945 vytvořilo zvláštní řadu úspěšných kariér nejen v politice, ale i ve vědě či v kultuře. Elity státního socialismu se rekrutovaly z celé řady různých společenských prostředí a získaly významné postavení v době diktatury KSČ. Jaké byly životní směřování jejich potomků? Téma historických zkušeností žijících elitních, komunistických rodin je v historiografii poměrně opomíjené, nicméně v současnosti stále více vstupují do popředí. V posledních letech byly s velkým ohlasem publikovány monografie například Zdenka Nejedlého, Gustava Husáka, Lada Novoměstského nebo Lusy Landové Štychové. Z jejich rodinného a sociálního prostředí pocházely tzv. státní socialistické elity a jak státní socialistické elity ovlivnily životní dráhy generací svých potomků? Jaké probíhaly v případě sledovaných rodin přístorová mobilita (centrum/periferie, emigrace, návraty)? Nač, kdek a jaké byly vzdělávací životní dráhy významná odlišná zkušenost? Jaké významné měly tyto rodiny své vztahy k tzv. sociální kapitalitě? Žili v rodině fungoval přenos tzv. kapitálu kulturního? Jak se v životních dráhách těchto rodin projevoval gender, případně etnická příslušnost? Jak vyvolaly velké politické změny let 1989 a 1993 kapitulu potomků státní socialistických elit? Na konkrétní výstupy autorky, vedlejšího publikovaného nebo připravovaného biografie veřejné činnosti osobností aktivních jako součástí státní socialistické dikatury, a jejich rodinných a potomcích existujících podstatné informace.

**ZAKLADATELSKÁ GENERACE
1945–1990**

Jiří Křesťan: 1945 v první řadě? Přelomek a pokračování Zdenka Nejedlého? O křesťanské vlivy a zvláštní zkušenosti.

Stanislav Holubec: Lada Landová Štychová a její státní rodina.

Jakub Vrba: Kariéra Křesťanských mladých elitářů a jejich svět.

**ČESKOSLOVENSKÝ STALINISMUS A JEHO OČETI
1950–1989**

Marjánka Leš: Státní nevolní československý dělník. Cizívalařská práce na území 1945.

Jan Chadim: Rudolf Štěrba: jeho rodina v současném antisemitismu a nepřípady.

Zdeněk Doskočil: Rodinné a politické vzťahy Ladislava Novoměstského.

Milan Bárta: Josef Pávek, Josef Závada – od prominentů k nepřípady rodin.

**POSTSTALINISMUS A NORMALIZACE
1990–1989**

Martin Potůček: Chci odlišit sebe i jiné. Zamilováno Potůčkově Touzsgová.

Michal Macháček: Vědomí křesťanské identity. Rodinná pouta a paměť na předčasně zapomenuté.

Lukáš Čerták: Vzpomínky na rodinu Josefa Landy.

Milena Bartlová: Budování a Mlýnský. Maji přelomky a jak jako potomci.

HISTORICKÝ ÚSTAV
INSTITUTE OF HISTORY AV ČR, v. v. i.

**„Valašsko v odboji
proti nacistické
okupaci 1939–1945
a jeho druhý život
po roce 1945“**

workshop
21. 4. 2023
od 8.30 hodin

v knihovně Univerzity
Tomáše Bati
Nám. T. G. M. 5555, Zlín,
4. patro

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, v. v. i.
INSTITUTE OF HISTORY AV ČR, v. v. i.

Název: *Ruská (nejen) politická reforma: realita a fikce.*

Datum a místo konání: 9. 11. 2023; Brno.

Pořadatelé: Výzkumné centrum dějin a kultury východní Evropy (Historický ústav AV ČR, v. v. i.); Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.; Ústav východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy; Katedra ruských a východoevropských studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy.

Název: *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS.*

Datum a místo konání: 15. 11. 2023; Praha.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; firma KP-SYS.

Název: *„Nemohu se upamatovati.“ Důkazy a důkazní prostředky v soudních procesech v Československu s nacistickými válečnými zločinci.*

Datum a místo konání: 7. 12. 2023; Pardubice.

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR, v. v. i.; Památník Zámeček Pardubice, p. o.

Název: *Existovala alternativa? Československo-sovětská smlouva 1943 v kontextu domácí i světové politiky.*

Datum a místo konání: 12. 12. 2023; Praha.

Pořadatel: Centrum právněhistorických studií (Historický ústav AV ČR, v. v. i. a Právnická fakulta Univerzity Karlovy).

Oddělení biobibliografických studií a knihovna

■ Knihovna

Rok 2023 byl pro knihovnu rokem jednoznačně spojeným s řádnou revizí knihovního fondu, která v knihovnách obdobné velikosti probíhá jednou za patnáct let. Jednalo se o mimořádně náročný proces, a to jak po stránce personální, tak i technické. Revize byla metodicky připravována již v průběhu roku 2022. Z těchto důvodů byl na konci téhož roku uzavřen knihovní fond, do něhož byly postupně vraceny veškeré výpůjčky. Stejně tak byl pro veřejnost i pracovníky HÚ uzavřen výpůjční protokol a pozastaveny byly meziknihovní výpůjční služby. I během náročné revize však knihovna, resp. její pracovníci nadále poskytovali některé další služby. Bez omezení tak zůstaly mezinárodní meziknihovní výpůjční služby, akvizice, analytická bibliografie (bylo odesláno více než 3 000 záznamů do báze ANL), rešeršní a reprografické služby. Komplikovaný proces revize byl úspěšně završen i díky pomoci dalších členů oddělení (zejména bibliografické sekce) a několika brigádníků.

Revize knihovny přispěla také k vyčištění a lepšímu uspořádání depozitářů, stejně tak byly systematicky doplňovány štítky s čárovými kódy na knihy, které jimi ještě nebyly vybaveny. Práce v depozitářích byla zároveň využita k mikrobiologické kontrole knižních skladů, pro niž byly vedoucí knihovny dr. Jaroslavou Škudrnovou osloveni odborníci z Národní knihovny ČR z Oddělení vývoje a výzkumných laboratoří. Výsledná zpráva upozorňovala především na vysokou míru mechanického znečištění knih a nutnost pravidelného monitoringu klimatu. Pro odstranění těchto nedostatků budou přijata opatření v příštích letech.

Řádná revize knihovního fondu.

Knížní festival Ostrava.

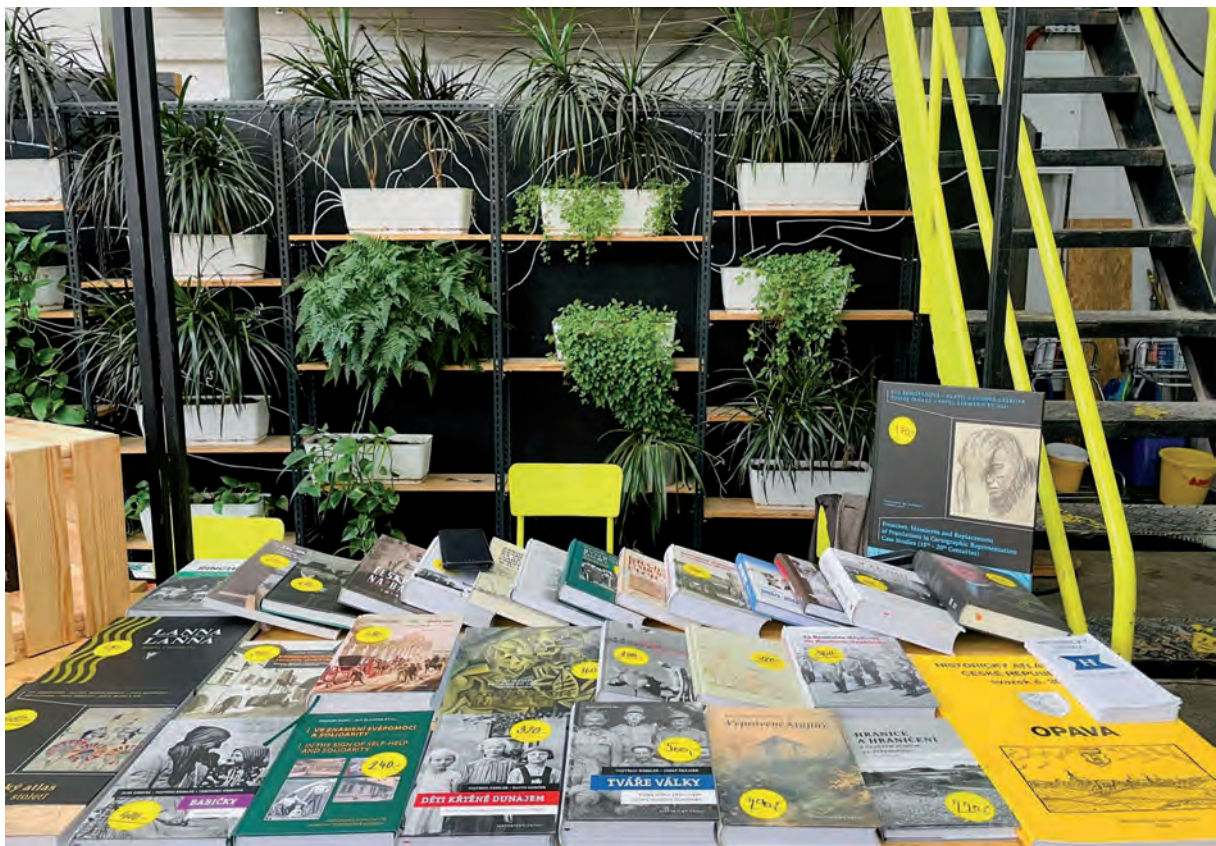
Doprovodný kulturní program na Světě knihy.

Prodejní stánek na veletrhu Svět knihy.

Návštěva ministra kultury na stánku HÚ na veletrhu *Svět knihy Plzeň*.

Premiéra našeho stánku na veletrhu *BookFest*.

Pracovníci knihovny se i v roce 2023 podíleli na přípravě a vlastním průběhu knižních veletrhů, na nichž bylo zastoupeno nakladatelství Historický ústav. Roku 2023 se i díky nasazení pracovníků knihovny prezentovalo nakladatelství na rekordním počtu veletrhů. Vedle tradičního a nejvýznamnějšího veletrhu *Svět knihy* se jednalo o účast na *Knižním festivalu Ostrava*, na *Světě knihy Plzeň*, na veletrzích v Hradci Králové a Havlíčkově Brodě, na *Zámku plném knih* v Pardubicích, a konečně také na *BookFestu* v Plzni, veletrhu pro několik vybraných menších vydavatelů konaném v rámci *Design Weeku* v prostoru DEPO2015. Při veletrzích se pracovníci knihovny podíleli také na zajištění doprovodného programu, zejména na prezentaci nových knižních titulů a publikačních projektů HÚ.

I v roce 2023 byly dále navazovány a rozvíjeny kontakty a spolupráce s jinými knihovnami a knihovníky. Nejvýznamnější z nich je spolupráce se *Souborným katalogem ČR* (dále jen *SKC*), která probíhá již řadu let především na bázi zaslání bibliografických záznamů do *SKC*. Během roku 2023 tato kooperace velmi zintenzívnila díky analytické bibliografii a projektu *VISK 9/I*. Rozvíjí se ovšem i na osobní odborné bázi v rámci diskusních setkání a výměny odborných zkušeností (např. v oblasti analytického popisu, novinek v knihovních systémech apod.).

Knihovna navázala na přechodí pozitivní zkušenosti se stážemi pro studenty. V roce 2023 tak v knihovně působili tři stážisté, z nichž jedna studentka zůstala posléze na dobrovolné brigádě a další studentka později docházela na pravidelnou celoroční stáž. Pracovníci knihovny také zajišťují odborné exkurze pro studenty historických, archivních i knihovních oborů vysokých škol nejen z Prahy. Např. v listopadu 2023 knihovna organizovala seminář pro studenty navazujícího magisterského studia historie z Univerzity Pardubice, jehož hlavním tématem byla role knihoven a informačních zdrojů při práci historika. V rámci *Týdne Akademie věd ČR* se vedoucí knihovny dr. Jaroslava Škudrnová společně s pracovníky dalších oddělení (dr. Jitkou Močíčkovou a dr. Vojtěchem Kesslerem) spolupodílela na workshopu určeném pro veřejnost *Je to i váš příběh! SRPEN 1968: Sedm (nejen) pražských dnů*, kde jednu z hlavních rolí obsadila významná kniha s pohnutým osudem.

Mezi nové výzvy pro knihovnu a její pracovníky patří datová správa a politika open science, neboť právě knihovníci se z pozice informačních odborníků často stávají datovými stewardy. Právě tato agenda knihovníky, ale i další pracovníky oddělení velmi zatížila již v průběhu roku 2023, a to zejména přípravou scientometrických analýz, jež jsou zásadní pro excelentní vědecký výzkum v evropských projektech.

Stejně jako v předešlých letech se pracovníkům knihovny podařilo úspěšně splnit cíle vytyčené dalším ročníkem dotačního programu *VISK 9/I*. Zároveň byly připraveny další dva projekty (*VISK 9/I* a *VISK 5*, zaměřené na retrokatalogizaci fondu bývalého Ústavu dějin střední a východní Evropy).

■ Bibliografie dějin českých zemí

V roce 2023 pokračovala sekce historické bibliografie ve vytváření a zpracovávání databáze *Bibliografie dějin českých zemí* (dále jen *BDČZ*).²² Připravila několik personálních bibliografií, zpracovala badatelské dotazy a rešerše pro studenty i odborníky.

Historická bibliografie je členem *Sdružení knihoven ČR – Sekce pro bibliografii*, které uspořádalo ve dnech 11.–12. dubna 2023 v Moravské zemské knihovně v Brně své 34. zasedání. Se zprávou o činnosti historické bibliografie za rok 2022 zde vystoupila Mgr. Věra Hanelová. Historická bibliografie uspořádala společně se spolkem Wikimedia dva workshopy *Wikidata, Wikipedia a jejich nástroje pro práci s databázemi*, které proběhly 4. a 18. dubna 2023 v HÚ a seznámily účastníky s těmito projekty a možnostmi práce v nich. *BDČZ* byla prezentována online na mezinárodní konferenci *50 years of ABDOS – Continuities and Turning Points*, která se konala 15.–17. května 2023 v Herder-Institutu v Marburgu. Databáze *BDČZ* již řadu let používá knihovnický systém *Verbis* a elektronický katalog *Portaro* vyvinutý firmou KP-SYS. Na základě dlouholeté spolupráce společně pořádají *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS*, poslední se konalo 15. listopadu v HÚ.

Sekce historické bibliografie spravuje *Souborný katalog Bibliografie české a slovenské historiografie*,²³ v jehož rámci umožňuje prohledávání v *Databázi dějin všedního dne*,²⁴ *Akademické encyklopedii českých dějin*²⁵ a databázích spolupracujících institucí – Historického ústavu Slovenskej akadémie

Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS dne 15. listopadu 2023.

Workshop Wikidata, Wikipedia a jejich nástroje pro práci s databázemi.

vied (*Bibliografie dějin Slovenska*)²⁶ a Národního archivu (*Bibliografie českého archivnictví*).²⁷ V roce 2023 byl uživatelům v rámci databáze *Akademické encyklopedie českých dějin* zpřístupněn pátý tištěný svazek této encyklopedie (H/1). Pomocí bibliografických odkazů dochází k vzájemnému propojování s databází *BDČZ*, což umožňuje uživatelům snadný přehled o dostupné literatuře. V roce 2023 se *BDČZ* zapojila do projektu *Digitální výzkumné infrastruktury pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy* (LINDAT/CLARIAH-CZ). V roce 2023 pokračovaly práce na dokončení projektu *Správa území v prostoru a čase*.

Mgr. Věra Hanelová se zapojila do prezentace HÚ na knižním veletrhu *Svět knihy* v Praze Holešovicích a *Veletrhu vědy* v Letňanech. Rovněž stážistům HÚ v rámci projektu *Otevřená věda* prezentovala databázi *BDČZ* s praktickými možnostmi vyhledávání. S kolegyní dr. Kristinou Rexovou připravovala rubriku *Výtahy z českých časopisů a sborníků v Českém časopise historickém*. Sekce historické bibliografie rovněž vypomáhala s revizí knihovního fondu.

■ Biografický slovník českých zemí

Sekce biografického slovníku pokračovala v přípravách a vydávání dalších dílů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále jen *BSČZ*). Tento dlouhodobý projekt má charakter základního výzkumu, neboť encyklopedická hesla zpracovávají členy týmu a početnými externími spolupracovníky jsou podložena základním pramenným výzkumem a oporována širokým kruhem členů redakční rady. V roce 2023 byl vydán již 26. svazek tohoto generačního díla (Hom–Hoz), který přinesl na 243 nových biogramů. Sešit předkládá čtenářům životopisy osobností, jejichž jméno začíná písmeny Hom–Hoz, a představuje další svazek rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci s dnes už více než stovkou autorů z akademických, univerzitních a dalších pracovišť pod vedením redakce *BSČZ*, jež je součástí Oddělení biobibliografických studií a knihovny HÚ. V jeho rámci bude zpracováno na 25 000 biogramů osobností všech dob a oborů lidské činnosti spjatých s českými zeměmi – bez rozdílu etnického původu, jež se narodily, žily a pracovaly v uvedeném teritoriu, a to i pokud zde strávily jen část svého života.

Souběžně dochází k paralelnímu zveřejňování hesel v elektronické podobě.²⁸ Proti tištěné verzi se elektronická podoba lexikonu objevuje s dvouletým časovým odstupem od již vydaných svazků. Textově totožná verze je však navíc obohacena především o nejnovější bibliografická data, a to formou přímých odkazů na *Bibliografii dějin českých zemí*, kterou připravuje pracovní tým historické bibliografie HÚ. Hesla jsou výběrově doprovázena také portréty, případně dalšími ilustracemi. Tato

BSČZ Biografický slovník

Hledat Jít na

Navigace ▾ Vyhledávání ▾ Kategorie ▾ Významnost ▾ Profese ▾ Nástroje ▾

HLAVNÍ STRANA Stránka: [Diskuse](#) [Zobrazit zdroj](#)

English

GENERÁLNÍ HESLÁŘ BIOGRAFICKÉHO SLOVNÍKU ČESKÝCH ZEMÍ
<http://biography.hiu.cas.cz/>

Obsah [\(skrýt\)](#)

- 1 Geneze
- 2 Obsah
- 3 Funkce a ovládání
- 4 Možnosti využití
- 5 Kontakt
- 6 Seznam zkratk a použité literatury

Geneze

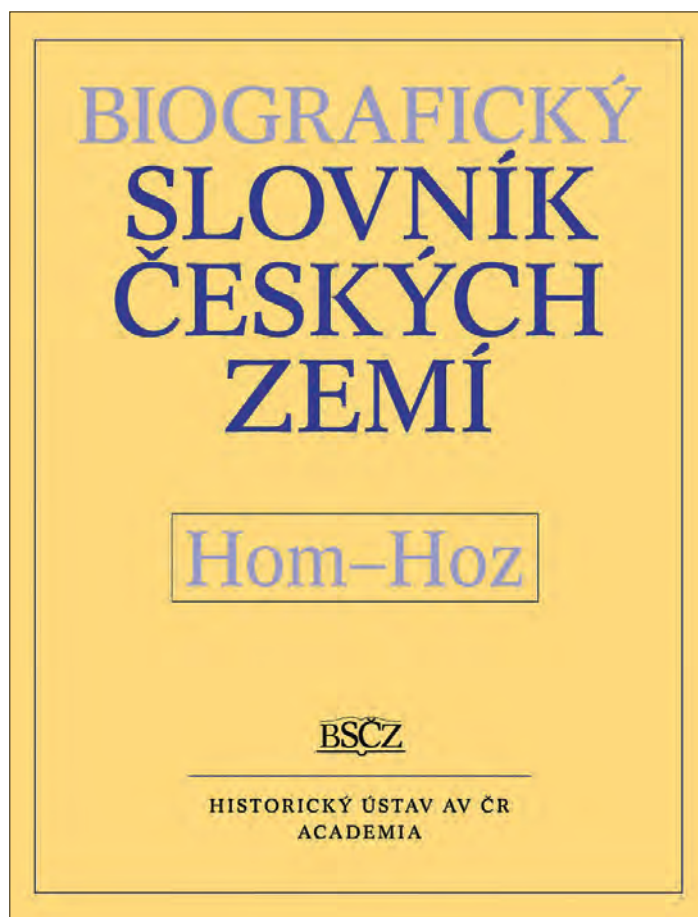
Generální heslář Biografického slovníku českých zemí (dále BSČZ) se začal budovat od roku 1990 jako východisko pro vydávání univerzálního generačního lexika, které si klade za cíl přinést základní vědecky ověřené informace o životě, činnosti a díle osobnosti politického, společenského, hospodářského, technického, vědeckého, kulturního a všech dalších oblastí života v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v průběhu celých dějin. Vzhledem k předpokládanému generačnímu rozsahu prací heslář od počátku zachycuje vedle osob již nežijících i významné osobnosti žijící. Původně byl založen a vytvářen jen jako listkový katalog obsahující životní data zařazené osoby, stručnou charakteristiku jejího povolání a s ní spojenou základní bibliografii. Již v průběhu devadesátých let byly listky převáděny do elektronické databáze dostupné však pouze v rámci Historického ústavu AV ČR. Koncem roku 2014 se redakce BSČZ rozhodla zveřejnit generální heslář formou přístupného portálu a od poloviny roku 2015 jsou tak shromážděná data k dispozici veřejnosti.

Obsah

[Blíže informace o BSČZ v publikaci, vydané nakladatelstvím Academia](#)

Akademie věd České republiky STRATEGIE AV21
Společný výzkum ve veřejném zájmu

elektronická forma koresponduje s obdobnými portály, na nichž pracují nejbližší zahraniční partnerská pracoviště. Řadí se k nim na prvním místě *Österreichisches biographisches Lexikon*, který vydává Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften ve Vídni, s nímž redakce BSCZ intenzivně spolupracuje (srov. oddíl *Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí*). Členové týmu současně plnili další úkoly, především se věnovali šíře koncipovaným biografickým pracím, ať už formou konferenčních příspěvků, studií pro odborná periodika či přípravou monografií.

■ Rozhovor

Rozhovor PhDr. Michaely Žákové, Ph.D., s Mgr. Jitkou Močičkovou, Ph.D., postdoktorandkou Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin HÚ, kurátorkou *Mapové sbírky HÚ* a členkou Výzkumného centra historické geografie.

Dr. Jitka Močičková nastoupila do HÚ v roce 2019 jako doktorka a kurátorka *Mapové sbírky HÚ*. Je absolventkou oboru Pomocné vědy historické na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde roku 2022 obhájila pod vedením prof. Evy Semotanové disertační práci na téma *Dějepisné atlasy 1848–1989 a středoevropský prostor*. Během studia působila několik let jako archivářka v Archivu hlavního města Prahy a kartografická archivářka v Mapové sbírce Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Ve svém výzkumu se zaměřuje na historickou geografii, zejména dějiny kartografie 18.–20. století ve středoevropském prostoru s vazbou na etnickou otázku, dějiny mentalit a problematiku ideologické instrumentalizace kartografie. Zabývá se rovněž dějinami a současnými trendy v historické kartografii, zejména tvorbou dějepisných map. V rámci aktuálně řešených projektů se věnuje problematice border studies, významným osobnostem z dějin geografie a kartografie, dějinám vědy i propagaci a aplikaci nástrojů digital humanities v historickém výzkumu. Od roku 2017 vyučuje na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Je držitelkou několika významných ocenění, např. *Ceny Akademie věd ČR za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*, kterou získala roku 2020 společně s kolektivem autorů za publikaci a elektronický portál *Český historický atlas*.

Milá Jitko, mohla bys prosím přiblížit, co Tě přivedlo k zájmu o obory historické geografie a kartografie? Co Tě na těchto disciplínách nejvíce fascinuje?

Zájem o historii mě provázel v podstatě od té doby, co jsem začala číst, nicméně z hlediska zájmu o mapy pro mě zásadním okamžikem byla středoškolská stáž v Oddělení map a plánů Západočeského muzea v Plzni, během níž jsem začala připravovat i svou práci v rámci Středoškolské odborné činnosti o rukopisných mapách plzeňského panství. Na základě této zkušenosti jsem se pak hlásila na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy na obor Archivnictví a pomocné vědy historické, neboť jsem věděla, že tam se historická geografie vyučuje. A díky tomu jsem se potkala už v prvním ročníku s prof. Evou Semotanovou, se kterou od té doby spolupracujeme. Ale... když se tak nad tím zamyslím, možná bych kořeny svého zájmu o mapy našla ještě daleko hlouběji – a to v dětství, kdy se na rodinných výletech vždy přetahovali o turistickou mapu táta se starším bratrem a ke mně se dostala jen vzácně. Tak si to teď asi potřebuji vykompenzovat a pevně doufám, že to obklopení mapami mi vydrží po zbytek života.

Na historické geografii mě dlouhodobě fascinuje její interdisciplinarita, množství přístupů, metod a pohledů, které do ní jednotliví badatelé dle svého oboru a expertízy přinášejí. Baví mě spolu-

pracovat s geografy, kartografy a dalšími příbuznými disciplínami a myslím, že se při společných projektech obohatíme navzájem.

Jak vnímáš roli historické geografie a kartografie v moderním světě? Jaké jsou aplikace těchto disciplín mimo akademické prostředí?

Přínos našeho oboru vnímám především v akcentaci časoprostorových souvislostí v dějinném vývoji. Zaměřujeme se na proměny historické krajiny a jejich příčiny, způsobené jak člověkem a jeho činnostmi, tak přírodními podmínkami. Z hlediska dějin kartografie pak jako stěžejní vnímám důležitost pohlížet na mapy nejen jako na nestranné a dle soudobých možností více či méně přesné zachycení prostorové reality, ale v mnoha případech také (a někdy především) jako politický a mocenský nástroj, který různí aktéři využívali (a dodnes využívají) k potvrzení svého postavení nebo dosažení svých cílů. Kartografické dokumenty jsou v tomto ohledu cenným a mnohdy dostatečně nedoceneným pramenem.

Z hlediska aplikace mimo akademické prostředí vnímám jako ideální médium k popularizaci našeho výzkumu interaktivní mapové aplikace, které jsou vizuálně atraktivní, srozumitelné, a především volně dostupné komukoli. Zkušenost s portálem *Český historický atlas* ukazuje, že lidé mají mapy velmi rádi a tento typ výstupů oceňují.

Již od počátku svého působení v HÚ jsi kurátorkou *Mapové sbírky HÚ*. Můžeš prosím tuto sbírku blíže představit? Co přesně obnáší práce kurátorky a co Tě na této práci nejvíce baví?

Mapovou sbírku HÚ je rozhodně možné zařadit mezi nejvýznamnější kartografické sbírky v České republice a je pro mě ctí i velkou výzvou se o rozsáhlý fond, čítající přes šest tisíc inventárních jednotek map a plánů (včetně mapových souborů) a více než tisícovku atlasů, starat. Historie sbírky sahá až do počátku 30. let 20. století a nachází se v ní mnoho unikátů. Nejstarší mapy ve sbírce pocházejí z 16. století, těžiště však tvoří zejména tištěné kartografické dokumenty z 18.–20. století. Geograficky převažují mapy českých zemí a středoevropského prostoru, nicméně najdeme zde i mapy zachycující jiné evropské i mimoevropské regiony. Jsou zde zastoupeny mapy obecně-zeměpisné a politické, podrobná topografická mapová díla, plány měst, ale rovněž dokumenty tematické kartografie (dopravní, národnostní, demografické, historické, hospodářské, geologické atd.). Zejména u posledně zmíněného typu, tj. tematických map z 19. a 20. století, cítím velký a dosud dostatečně nevyužitý potenciál a doufám, že se historici i další odborníci naučí mapy využívat častěji, a to nejen jako pěkné vizuálie, ale, jak už bylo zmíněno, především jako cenný historický pramen.

V rámci své kurátorské činnosti se snažím o větší zpřístupnění fondu, a to jak formou katalogizace, tak digitalizace. Značnou část map a atlasů z naší sbírky je možné virtuálně prohlížet na portálu *Chartae Antiquae*.²⁹ V současné době s potěšením sleduji zvyšující se zájem ze strany odborné i laické veřejnosti o mapy z naší sbírky, které jsou využívány pro publikační, výstavní i popularizační účely. Několik našich map už si dokonce zahrálo i ve filmu (nejnověji ve hvězdně obsazeném snímku *One Life* o siru Nicholasi Wintonovi).

Můžeš nám říci něco o Tvém aktuálním výzkumu? Jaká témata Tě momentálně nejvíce zajímají?

V současnosti připravuji k vydání knihu o roli dějepisných atlasů ve středoevropském prostoru v 19. a 20. století, která vychází z mé disertační práce a reflektuje můj dlouhodobý zájem o historickou kartografii a různé manipulativní praktiky v tvorbě map, které mě nepřestávají fascinovat. Mi-

Fotografie ze křtu knihy *Jan Kryštof Müller. Barokní kartograf*, listopad 2023. Foto: Josef Landergott / Akademie věd ČR.

moto aktuálně pracuji na několika historickogeografických projektech. Největším a nejrozsáhlejším z nich je projekt NAKI *Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace*, na kterém se podílí většina členů Výzkumného centra historické geografie. Zabýváme se v něm vývojem, funkcionalitou i proměnami vnímání různých typů hranic ve středoevropském prostoru od středověku až do současnosti. Těší mě, že zde mohu navázat na svá dřívější bádání o národnostních hranicích, zkoumat moderní hranice českého státu z různých perspektiv a zároveň si vyzkoušet i věci pro mě zcela nové, např. dotazníkové šetření k pocitovým mapám, které nás čeká v průběhu letošního roku.

Velmi radostnou aktivitou je práce na projektu *Strategie AV21*, zabývající se středověkou Prahou na základě rekonstrukční mapy historika Václava Vladivoje Tomka z konce 19. století. Ve spolupráci s kolegy z Oddělení dějin středověku a naší milou kolegyní – GIS specialistkou Mgr. Petrou Justovou z Českého vysokého učení technického – jsme vytvořili interaktivní mapovou aplikaci, ve které je možné „procházet“, ale především prostorově analyzovat oblast předhusitského pražského souměstí. Tuto aplikaci bychom v letošním roce rádi doplnili o další informace a data, která by mohla být využitelná odbornou i laickou veřejností.

Velkou inspirací je pro mě participace na úspěšném a již dlouho běžícím projektu *OldMapsOnline*,³⁰ prezentující světové kartografické dědictví v přehledné webové aplikaci. V rámci komerčního projektu TA ČR připravujeme s mezinárodním týmem jeho rozsáhlou aktualizaci, která by měla zobrazované údaje zasadit do historického kontextu a poskytnout uživatelům množství historických dat.

Představení výstupů Výzkumného centra historické geografie zástupcům z IH PAN, květen 2023.

Jaké jsou Tvé plány a cíle v oblasti historické geografie a kartografie do budoucna? Jaké projekty či aktivity bys ráda realizovala?

V současnosti je mým hlavním cílem úspěšně dotáhnout všechny rozjeté projekty a zároveň se v roce 2026 se ctí zhostit role hostitele mezinárodní konference z dějin kartografie (*31th International Conference on the History of Cartography 2026*), na kterou se již nyní s ostatními pořadatelskými organizacemi (Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Moravská zemská knihovna v Brně, Imago Mundi Ltd.) připravujeme. Ráda bych také prohloubila mezinárodní kontakty v oboru dějin kartografie, a to zejména s kolegyněmi a kolegy z Polska a Německa. Pomoci by k tomu mohly i dva mezinárodní workshopy, které máme v plánu uspořádat na konci tohoto roku – o národnostních mapách (podpořené *Strategií AV21*) a aktuálních trendech v historické kartografii. V současnosti připravujeme návrh rozsáhlého projektu OP JAK zaměřený na urbánní problematiku, který by v případě úspěchu umožnil rozšířit naše dosavadní zkušenosti o spolupráci s dalšími inspirativními obory.

Jítka, jsi maminkou dvou chlapců školního věku. Jak se Ti daří skloubit mateřství s kariérou vědkyně a jaké strategie Ti v tom pomáhají?

Musím přiznat, že udržet balanc mezi vědou a rodičovstvím je mnohdy výzvou. Především v období, kdy byly děti v předškolním věku, pro mě byly mnohé aktivity, jako např. účast na mezinárodních konferencích nebo delší badatelské pobyty, jen obtížně realizovatelné a vyžadovaly součinnost a pochopení celé rodiny. V současnosti, kdy jsou děti již větší a o něco samostatnější, cítím více možností ve svém profesním růstu. Univerzální strategie na zvládnutí obou rolí asi neexistuje, nicméně jsem

ráda, že se o tématu rodičovství ve spojení s vědeckou kariérou čím dále častěji hovoří a snad do budoucna přinese citlivější a vnímavější přístup ke všem, kteří se k této náročné dvojkombinaci rozhodnou.

Na druhou stranu svou rodinu vnímám jako skvělý prostředek proti vědeckému vyhoření, který mě donutí v ten správný čas vypnout počítač a jít ven, zahrát si deskovou hru nebo si jen tak povídat, a to třeba i o historii a geografii, které naštěstí oba mé syny zatím baví.

Dr. Jitka Močičková s kolegou Mgr. Markem Laštovkou (Archiv hlavního města Prahy) před replikou *Hergetova plánu Prahy* (2021).

II. Mezinárodní spolupráce

HÚ je zapojen do řady mezinárodních aktivit. Ty se odehrávají na úrovni jednorázových konferencí či při přípravě publikací, jako dlouhodobé spolupráce se zahraničními pracovišti v rámci bilaterálních či vícestranných smluv nebo dalších projektů a také jako aktivity organizované a koordinované ze zahraničního pracoviště HÚ – Českého historického ústavu v Římě zapojeného do sítě světových historických ústavů působících v Římě a Vatikánu a jejich dlouhodobých edičních i dalších badatelských projektů zahrnujících celou historickou epochu od počátků až do současnosti.

Pracovníci HÚ dále aktivně prezentovali výsledky výzkumu na významných mezinárodních kongresech a konferencích v České republice i v zahraničí. HÚ uspořádal nebo spolupřádal dvacet jedna mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi a podílel se na několika dalších rozpracovaných mezinárodních projektech.

Nejvýznamnější z nich byly konference: *Central European Jewish Communities in the Toleration and Emancipation Period, 1781–1938* pořádaná ve spolupráci s Centrem judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových (Univerzity Palackého v Olomouci) a Institut für Jüdische Geschichte Österreichs; *175 Years Congress of the Slavs (1848–2023). History – Ideas – Commemoration* pořádaná ve spolupráci s následujícími institucemi: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.; Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.; Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.; Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa GWZO; Collegium Carolinum; Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft, Marburg; Zentrum für Baltische und Skandinavische Archäologie a Commission Internationale des Études Historiques Slaves; dále světový kongres a výroční zasedání Commission internationale d'histoire et d'études du christianisme (CIHEC) *Religion and Change: Religious Impulses for Societal Change and Societal Impulses for Religious Reform*, jejichž pořádající institucí byly v roce 2023 HÚ a Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny při HÚ; *V4 Summer School in Economic History* pořádaná vedle HÚ také Slovenskou akadémiou vied; Eötvös Loránd University v Budapešti a Uniwersytet Warszawski; *400 anniversary provinciae Bohemiae Societatis Jesu 1623 – 1773 – 2023* spolupřádaná s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy; Katholieke Universiteit Leuven; Universität Hamburg; Ludwig Boltzmann Institut – Neulateinische Studie a Archivum Romanum Societatis Iesu nebo *University and School Libraries in East Central Europe in the Pre-Modern Period. Forms of Appearance – Development – Usage*, na jejíž organizaci se spojil HÚ s Knihovnou AV ČR, v. v. i.; Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy; Národním pedagogickým muzeem a Knihovnou J. A. Komenského; Uppsala University Library a Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu. U naprosté většiny mezinárodních konferencí převažoval počet zahraničních expertů nad počtem domácích historiků.

Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce HÚ na základě bilaterálních či multilaterálních smluv například s Universität Stuttgart, Universität Trier, Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk ve Varšavě či Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied v Bratislavě. Z politických důvodů byla po začátku ruské agrese vůči Ukrajině ukončena nebo přerušena spolupráce s vědeckými pracovišti v Ruské federaci, tento stav zůstává prozatím nezměněn.

V roce 2023 bylo uspořádáno také několik přednášek zahraničních expertů. Většina těchto akcí byla organizována ve spolupráci s některým z univerzitních pracovišť. Za zmínku stojí přednáška prof. Rainera C. Schwingese z Universität Bern (Švýcarsko); prof. Monique Weis z Université du Luxembourg; prof. Wolfganga Schwentkera (Professor emeritus Ōsaka University); prof. Tomasz

Pudłockého (Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie – Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego) nebo dr. Ireny Vladimirsky z Achva Academic College (Izrael). Dr. Irena Vladimirsky byla také nositelkou *Josef Dobrovský Fellowship* v HÚ v roce 2023.

■ **Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte**

HÚ rozvíjí dlouhodobě spolupráci s německými a francouzskými univerzitami rovněž zapojením do německého Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte (založen jako součást sekce Historische Bildungsforschung v roce 1985), v jehož vedení je prof. Martin Holý již několik let. Tato pracovní skupina pořádá pravidelně mezinárodní konference na řadu dosud neprobádaných témat. Výstupy z nich jsou publikovány buď v časopisecké formě, anebo v podobě samostatných publikací. Primární výzkumnou doménou jsou zde především dějiny předmoderního vzdělávání v širokém kontextu evropských kulturních, politických a náboženských dějin, stejně jako i další aspekty. Cenná je zde rovněž mezioborová spolupráce zejména mezi historiky, odborníky na pedagogiku, literární vědu, filozofii, teologii či sociologii. Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte pořádá rovněž pravidelné přednášky pro odborníky i širší veřejnost. Bližší informace o něm jsou k dispozici na webových stránkách.³¹

V roce 2023 Arbeitskreis uspořádal mezinárodní konferenci v prostorách Pedagogische Hochschule Karlsruhe *Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung*, a to ve dnech 6. a 7. října. Zároveň zorganizoval sérii zvaných přednášek spojených též s činností Centra pro dějiny vzdělanosti v rámci své již tradiční řady *Digitale Vorträge*. Přehled o většině aktivit Arbeitskreisu je dostupný na stránkách historické sekce Deutsche Gesellschaft für Erziehungswissenschaft.³²

■ **Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich**

Mezinárodní projekt vedený prof. Lukášem Clemensem (Arye Maimon-Institut für Geschichte der Juden, Universität Trier) je zaměřen mj. na zpracování všech dochovaných pramenů k dějinám židovského osídlení v prostoru středověké Říše a jejich zveřejnění na internetovém portálu. Na projektu se podílejí vědecké instituce z Německa, Rakouska, Švýcarska, České republiky a Izraele. Mezinárodní dohoda o spolupráci byla uzavřena mezi Arye Maimon Institut a HÚ roku 2009. Od té doby se pracovníci Oddělení dějin středověku HÚ (dr. Eva Doležalová, dr. Lenka Blechová) ve spolupráci s některými dalšími externími specialisty podílejí na přípravě vydávání české řady *Pramenů k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku*, stejně tak jako na tvorbě portálu.³³

■ **Digitální edice, metodika a pilotní realizace**

Elektronická edice jezuitských *litterae annuae*³⁴ vznikla jako testovací prostředí pro *Metodiku evidence dokladů hmotné kultury v narativních pramenech se zaměřením na zpřístupnění kulturně historických informací v cizojazyčných pramenech* (certifikováno Ministerstvem kultury ČR, 23. února 2021). Projekt vznikl po seznámení se autorů s řešením zvoleným týmem Varšavské univerzity (Laboratory for Source Editing and Digital Humanities AL UW) pod vedením dr. Anny Skolimowské a Magdaleny Turské pro elektronickou edici korespondence polského humanisty Jana Dantyszka.³⁵ Základem se tak stalo použití standardu TEI. Realizaci pomohla cesta zvolená domácím projektem *Vokabulář webový*,³⁶ která zjednodušuje práci pomocí editace v prostředí speciální šablony v programu MS Word a následné poloautomatické transformace do TEI.

Zcela inovativně byla pak uvedená platforma rozšířena o nástroje umožňující komunikaci s databází (v našem případě *Bio-bibliografickou databází řeholníků*), která poskytuje prostředí pro vkládání a uchovávání informací sloužících věcným poznámkám v edici. Pro vizualizaci elektronické edice pak byl pro publikaci TEI dokumentů zvolen nástroj *Edition Visualization Technology (EVT)*, který je volně dostupný.³⁷ Byl vyvinut na Univerzitě v Pise týmem vedeným prof. Robertem Rossellim Del Turco a prochází neustálým zkvalitňováním, na němž se podílejí především uživatelské týmy. Tým v HÚ vedený dr. Kateřinou Bobkovou-Valentovou a dr. Janou Synovcovou Borovičkovou patří k těm uživatelům, které zajímá především práce s rejstříky a možnosti práce s vícejazyčným vyhledáváním, a v těchto oblastech se snaží přispět k rozvoji celého projektu.

Díky dohodě uzavřené v roce 2022 s grantovým týmem Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., o využití vyvinuté metodiky a nabytých zkušeností pro elektronickou edici latinského biblického dramatu,³⁸ byly v roce 2023 rozvíjeny zejména možnosti využití nástroje TEI Publisher pro editorskou přípravu a indexaci edic. Elektronické edice se také staly součástí podávaných projektů GA ČR.

■ Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen

V roce 2018 byla navázána spolupráce s přidruženou organizací Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen, pracovištěm při Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien. Spolupráce vzešla z *Programu pro podporu mezinárodní spolupráce začínajících výzkumných*

DATABÁZE DĚJIN VŠEDNÍHO DNE

Zadejte hledaný text

Digitalizované dokumenty Rozšířené vyhledávání

Domů Vyhledávání Rejstříky Fotosbírka Partneři Kontakt Média Etika a legislativa

Databáze dějin všedního dne (teaser)

za jakékoli příspěvky do databáze.

Vysílá: YouTube

Databáze dějin všedního dne (DDVD) slouží badatelům, studentům a všem, kteří by rádi poznávali minulost našich předků. Obsahuje několik stovek pramenů osobní povahy, utříděných a systematizovaných. V databázi lze vyhledávat a využívat mnohých rejstříků. Prameny jsou dostupné online, případně na místě v budově historického ústavu AV ČR.

Projekt Databáze dějin všedního dne (DDVD) je jedním z výstupů dlouhodobého mezinárodního vědeckovýzkumného projektu, na kterém se podílí institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Universität Wien, Ústav dějin české filosofické fakulty univerzity Karlovy a Historický ústav Akademie věd České republiky. Jedním z cílů tohoto projektu je vytvoření dokumentační sbírky starých pamětí, rodinných kronik, deníků a jiných životopisných vzpomínek. Základem sbírky jsou zachované staré rodinné paměti a archivované materiály, ale také řada příspěvků, které jejich autoři sepsali teprve nedávno. Sběr probíhal v první polovině 90. let.

Možnosti využití

Popisy života v rodině i v širším okolí, popis věd, činnosti, zvyků a všeho, o čem se domníváme, že by nemělo upachnout v zapomnění – to vše se může stát zorojem poučení, pramenem jaké nepochybné poznání, kamínkem v mozaice obrazu dějin „všedního dne“. Vypáření se může stát vzácnou památkou, poučavým čtením nejen pro rodinné příslušníky, ale i pro celou neznámé čtenářské. Databáze by měla sloužit jako cenný zdroj informací, bez nichž by často nebylo možné pochopit hlubší souvislosti „veliký“ dějin.

Odkazy

Stránky projektu

Informační brožura

Naše publikace

Babičky očima vnoučát

BABIČKY

Aktuality

Databáze dějin všedního dne slouží badatelům, studentům a všem, kteří by rádi poznávali minulost našich předků. Obsahuje několik stovek pramenů osobní povahy, utříděných a systematizovaných. V databázi lze vyhledávat a využívat mnohých rejstříků. Prameny jsou dostupné online, případně na místě v budově HÚ.

pracovníků AV ČR. Jejím cílem je pořádání společných vědeckých zasedání, reciproční výměna vědeckých pracovníků i příprava společných projektů. Spolupráce je dále rozvíjena i v rámci Strategie AV21 (v rámci výzkumných programů: *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita; Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace; Město jako laboratoř změny. Stavby, kulturní dědictví a prostředí pro bezpečný a hodnotný život*; a byly zahájeny přípravné práce na novém programu Strategie AV21: *Identity ve světě válek a krizí*). Výsledkem spolupráce je online *Databáze dějin všedního dne*. Garantem projektu i mezinárodní spolupráce za HÚ je dr. Vojtěch Kessler.

■ Historický atlas měst České republiky

Projekt *Historický atlas měst České republiky* je realizovaný v HÚ již od roku 1994 a od samého počátku je součástí evropského projektu historických atlasů ke srovnávacím dějinám měst, připravovaných pod záštitou International Commission for Urban History. Projektu se účastní evropské země Velká Británie, Německo, Rakousko, Irsko, Francie, Itálie, Nizozemí, Česká republika, Polsko, Rumunsko, Švýcarsko, Švédsko, Norsko a Finsko. Spolupráce probíhá i v rámci evropských historických atlasů měst Commission internationale pour l'histoire des villes (prof. Josef Žemlička, dr. Robert Šimůnek). V současné době (tj. do roku 2023) bylo publikováno již třicet čtyři svazků *Historického atlasu měst České republiky*.

■ ICARUS

HÚ se v roce 2021 stal člen asociace ICARUS – International Centre for Archival Research, který sdružuje 180 archivů a vědeckých institucí ze 34 zemí Evropy, Kanady a Spojených států amerických. Své aktivity představil na plenárním zasedání (ICARUS CONVENTION #27) konaném online ve dnech 18. a 19. ledna 2021. Zapojení do této struktury ústavu poskytuje přístup k informacím o aktivitách a projektech dalších zapojených institucí, umožní informovat o vlastních aktivitách partnerské instituce a dovolí připojit se k projektům rozvíjeným v rámci sdružení zaměřených zejména na činnosti v oblasti digital humanities. V neposlední řadě také projektovým týmům HÚ dovolí nacházet vhodné zahraniční partnery pro své aktivity, a tak podstatně zlepšit efektivitu své práce.

■ Knižní kultura ve střední Evropě v 15.-18. století

Knižní kultura patří k tématům rozvíjeným v mezinárodní spolupráci několika institucí zejména v Oddělení dějin raného novověku. Mezi partnery zde patří mj. Institut für Geschichtswissenschaften und Europäische Ethnologie, Universität Innsbruck. Společně s dr. Monou Garloff podal prof. Martin Holý v uplynulém roce jako spolunavrhovatel evropský projekt *Cost Action Print Culture and Public Spheres in Central Europe 1500–1800*, jehož cílem je zkoumat celou sérii otázek souvisejících s daným tématem.

Druhou část mezinárodně ukotveného bádání v dané oblasti představuje výzkum knižní kultury jednoty bratrské. Ten spočívá v evidenci dochovaných exemplářů z produkce bratrských tiskáren na Moravě (Ivančice, Kralice), případně tiskáren jiných, ve kterých jednota nechávala tisknout svá díla, v evropských knihovnách a dalších paměťových institucích. Tyto exempláře jsou zároveň podrobovány analýzám, které nejsou zaměřeny jen na materialitu knihy, ale i na vlastnické vztahy k jednotlivým exemplářům a na průzkum projevů s nimi spojených. Z této podstaty vyplývá i charakter partnerství zahraničních institucí. Mezi klíčové spolupracující instituce zde patří Herzog August Bibliothek ve Wolfenbüttelu, Biblioteka Uniwersytecka ve Vratislavi, Slovenská národní knižnica v Martině a Lyceálna knižnica v Bratislavě. I z této spolupráce vycházejí některé grantové projekty (viz oddíl *Grantové projekty*).

Mnohé z dochovaných exemplářů z produkce historické jednoty bratrské nesou „stopy“ svých někdejších dobových majitelů. Jeden výtisk *Písní duchovních* z roku 1615 náležel Šimonovi Vokáčovi z Chýš a Špicberku, popravenému v roce 1621 na Staroměstském náměstí v Praze.

Funkční replika lisu litomyšlského tiskaře Pavla Olivetského, prezentovaná na vernisáži výstavy *In monte Oliveti* v červnu 2019 v Regionálním muzeu v Litomyšli. Na jejím uspořádání spolupracoval HÚ.

■ Mezinárodní ediční projekt *Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské*

V roce 2014 byla navázána mezinárodní spolupráce na projektu *Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské*, na němž se vedle HÚ podílejí Universität Stuttgart, Technische Universität Dresden a Theologische Hochschule Elstal. Jde o interdisciplinárně pojatý projekt, jehož cílem je zpřístupnění pramenného korpusu evropského významu odborné veřejnosti z historických, teologických, filologických a kulturně-historických disciplín. V roce 2018 byl vydán první svazek registrové edice v německém nakladatelství Harrasowitz, v roce 2021 byl dokončen první svazek české jazykové verze. Roku 2022 byla publikována kolektivní monografie *Konfessionelle Geschichtsschreibung im Umfeld der Böhmischen Brüder (1500–1800). Traditionen – Akteure – Praktiken* (eds. Joachim Bahlcke – Jiří Just – Martin Rothkegel). Druhý svazek německé jazykové verze byl v únoru 2024 odevzdán do tisku s předpokládaným vydáním na konci dubna 2024 (s vročením 2023), česká jazyková verze druhého svazku bude připravena pro tisk do konce roku 2024. Pro zajištění financování edičního projektu pro léta 2024–2025 byl připraven a podán česko-německý projekt v rámci programu INTERREG.

■ Mezinárodní spolupráce při výzkumu dvorů a rezidencí

Výzkum je realizován ve Výzkumném centru Dvory a rezidence (viz výše), a to s řadou mimouniverzitních i univerzitních pracovišť. Jmenovitě jde zejména o centra pro dvorský výzkum v Polsku: Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy (se sídlem při Polské akademii věd – PAN ve Var-

šavě; od roku 2023 se sídlem na Zamiek Królewski na Wawelu v Krakově). Spolupráci vede prof. Božena Czwojdrak a společně s Výzkumným centrem Dvory a rezidence se podílí na přípravě česko-polských bilaterálních zasedání. V roce 2023 bylo naplánováno již čtvrté zasedání v pořadí, uskutečnění se 22. května 2024. K významným partnerům dlouhodobě patří také zástupci německého „Residenzenforschung“ (prof. Jan Hirschbiegel). V roce 2023 vyvrcholila dosavadní spolupráce mezi oběma pracovišti vydáním zahraniční publikace v nakladatelství Thorbecke. Vedle dosud jmenovaných pokračuje spolupráce rovněž s Faculté des Sciences Humaines, des Sciences de l'Éducation et des Sciences Sociales, Université du Luxembourg, kterou vede prof. Michel Margue, a Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied, vedená dr. Danielou Dvořákovou. Nově byla v roce 2023 dojednána spolupráce s pracovišti, která se systematicky soustředí na dvorský výzkum v západní Evropě. Se společností The Society for Court Studies³⁹ byla připravena konference s názvem *Court and Etiquette of the Habsburg Spanish Monarchy (XVI–XVIIth centuries): the Spanish Monarchy as a monarchy of courts*, která se uskuteční v srpnu 2024. Se zástupcem Universidad Rey Juan Carlos v Madridu prof. José Eloy Hortal Muñozem byly připraveny dvě přednášky, které se uskuteční na jaře roku 2024 v Praze, a to na půdě HŮ a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Navázána byla spolupráce rovněž s vedoucí Royal Studies Network⁴⁰ dr. Ellenou Woodacre a dr. Éloïse Adde z Central European University ve Vídni, Department of Medieval Studies. Poslední jmenované aktivity směřují k přípravě mezinárodních konferencí a kongresů, které jsou plánovány na roky 2024 až 2026.

■ Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí

HŮ vydal ve spolupráci s nakladatelstvími Libri a Academia v letech 2004–2023 již 26 sešitů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále BSCŽ). Jeho přípravu doprovází dlouholetá mezinárodní spolupráce se zahraničními pracovišti, která připravují podobná encyklopedická díla. Ta nejužší je orientována především na země sousedící s Českou republikou, odkud do našeho prostoru přicházel největší počet osobností, které se podílely na kulturním, společenském a hospodářském rozvoji českých zemí. Podobně je tomu i naopak, nejpočetnější česká emigrace směřovala k bezprostředním sousedům. Od 90. let minulého století navázala redakce BSCŽ kontakty s Národním biografickým ústavem, resp. redakcí *Biografického lexikónu Slovenska* v Martině, který byl do počátku nového tisíciletí součástí Matice slovenské, poté byl začleněn do Slovenskej národnej knižnice. Koncept a projekt BSCŽ se inspiroval zkušenostmi slovenského pracoviště proto, že vzhledem k dlouholetému soužití obou národů ve společném státě ve 20. století řada osobností náleží do obou národních lexikonů. V současnosti je vzájemná spolupráce založena především na výměně autorských textů. Paralelně probíhá právě tak významná spolupráce s Institutem für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung (Österreichische Akademie der Wissenschaften), konkrétně s jeho redakcí *Österreichisches biographisches Lexikon* (dále ÖBL) ve Vídni. Kontakty nepřerušeně trvají od založení BSCŽ. Bohatá rakouská lexikografie, a především ÖBL se staly východiskem pro koncepci a strukturu hesel českého národního slovníku. Podobně jako v případě Slovenska, máme díky mnohaletému soužití v habsburské monarchii řadu společných osobností a rozvinutá spolupráce probíhá vzájemnou výměnou pramenů a autorských hesel; emeritní pracovník ÖBL je také členem redakční rady BSCŽ. Digitalizace ÖBL a dalších jazykově německých lexikonů se stala impulzem pro podobný postup u nás. K dalším německojazyčným pracovištím, s nimiž udržujeme kontakty, náleží Collegium Carolinum jako vydavatel *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder* a redakce *Neue Deutsche Biographie* v Mnichově. Tato pracoviště využíváme především jako zdroj informací pro předválečnou německou menšinu v České republice a československý poválečný exil.

■ Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten k dějinám církevních řádů

V roce 2014 vznikla velmi plodná spolupráce HÚ s rakouským diecézním archivem v Sankt Pölten a Moravským zemským archivem v Brně na organizaci a realizaci cyklu již etablovaných mezinárodních konferencí *Monastica Historia*, jejichž účelem je poskytnout diskusní a prezentační fórum pro vědce zejména z prostoru střední Evropy, kteří se systematicky zabývají různými aspekty dějin církevních řádů. Jednání konferencí, zaměřených na předem určené téma, probíhají zpravidla v němčině či v angličtině, z každé z nich jsou vydávány závěrečné publikace. Na této formě spolupráce se podílejí zejména kolegové z Oddělení dějin raného novověku HÚ. Od roku 2018 se v týmu připravujícím konference a publikace střídaly další partnerské instituce (Národní památkový ústav, Univerzita Hradec Králové). Rok 2023 byl věnován redakčním pracím na vydání výstupů z konference pořádané ve spolupráci s Klášteřem Želiv (*Monasteria abolita. Osudy klášterních statků od 2. poloviny 18. do 2. poloviny 20. století*). V roce 2023 připravil HÚ ve spolupráci s Diözesanarchiv St. Pölten v rakouském Klein-Mariazell konferenci pod názvem *Ordensmänner und Ordensfrauen zwischen Karriere und Ordensregel / Řeholníci a řeholnice mezi kariérou a řeholí*, které se účastnily dvě desítky odborníků věnujících se nejen řeholním řádům, ale také školství či diplomacii.

Monastica Historia VII.
**Ordensmänner
und Ordensfrauen zwischen Karriere
und Ordensregel**

19.–21. Juni 2023

Organisatoren:
Historisches Institut,
Tschechische Akademie der Wissenschaften /
Diözesanarchiv St. Pölten

Veranstaltungsort:
Alter Stiftskeller,
Klein-Mariazell 43a, 2571 Altenmarkt

INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

**Diözesanarchiv
St. Pölten**

**WISSENSCHAFT · FORSCHUNG
NIEDERÖSTERREICH**

■ Spolupráce s Japonskem

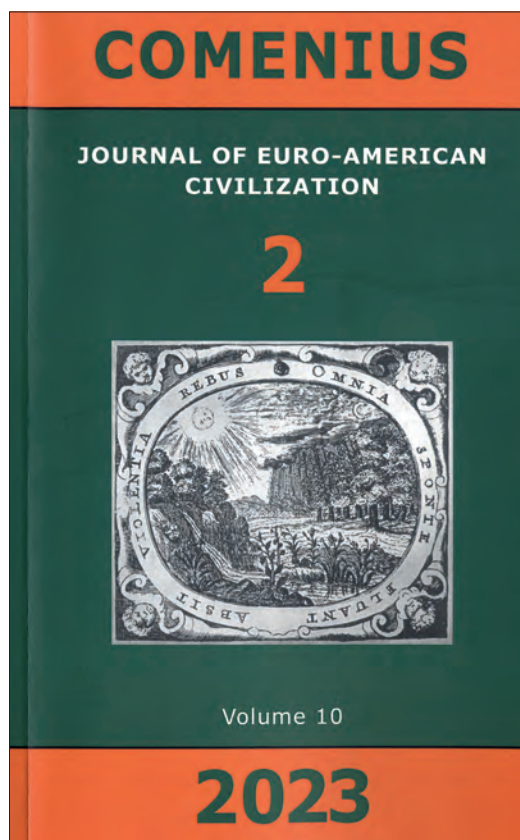
Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce s několika japonskými akademickými pracovišti (zejména s univerzitami – Kobe College, Daito Bunka University a Tokyo University) v oblasti bohemistických studií. Akcent spolupráce je položen jednak na přednáškovou činnost českých expertů v Japonsku

(z HÚ se jedná o prof. Milana Hlavačku) a na další postgraduální vzdělávání japonských expertů a podporu jejich výzkumu zaměřeného k českým a československým dějinám. V rámci této spolupráce v HÚ v uplynulých letech hostovali dr. Yuko Kiryu a prof. Kazutaka Nakane. Další formou cenné zahraniční zpětné vazby představuje členství prof. Taku Shinohary v Mezinárodním poradním sboru HÚ. Během roku 2023 se podařilo zajistit stáž dr. Yoshiyuki Morishity z Univerzity Ibaraki.

■ Spolupráce s Comenius Academic Club a vydávání časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*

HÚ soustavně spolupracuje s mezinárodní učenou společností The Comenius Academic Club (dále jen CAC) se sídlem v New Yorku (Bohemian National Hall v centru Manhattanu), a to především prostřednictvím řádných členů CAC (prof. Jaroslav Pánek je zakládajícím členem CAC, později byli zvoleni prof. Martin Holý a doc. Jan Němeček) a podílem na vydávání jeho vědeckého časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*.

Učená společnost CAC byla založena roku 2013 s podporou The Czech and Slovak Solidarity Council jakožto sdružení „vynikajících, mezinárodně uznávaných intelektuálů a umělců“, jejichž společným cílem je organizace, rozvíjení a podpora humanitních, sociálních, lékařských a přírodních věd, vzdělávání a kultury. CAC směřuje k interdisciplinárnímu nadhledu nad problémy současného světa, zejména euroamerické civilizace, proto vytváří intelektuální propojení mezi badateli a veřejnými činiteli, ale důsledně si zachovává nepolitický charakter. CAC pořádá každoroční konference (střídavě v USA a ČR) a inspiruje diskuse o obecných problémech současného světa a o jejich historických kořenech. Jedním z problémových okruhů, jimž se soustavně věnuje, je metodika hodnocení vědy v evropských a amerických státech.

CAC je přísně výběrová učená společnost, maximální počet jejích členů je 30 (původně 23 zakládajících členů), kteří jsou voleni doživotně. V současné době tvoří většinu členů vědci z USA, České republiky a Velké Británie.

Vědecký časopis CAC *Comenius: Journal of Euro-American Civilization* (New York, NY) vychází od roku 2014 dvakrát ročně a je věnován studiím a recenzím z oblasti humanitních a přírodních věd. Historiografie zde zaujímá klíčové místo. Právě v této oblasti, stejně jako při koncipování konferencí s historickou tematikou, se významně podílí HÚ. Je zastoupen prof. Jaroslavem Pánkem, členem sedmičlenné mezinárodní redakční rady. Pracovníci HÚ zde publikují své články, především z novověkých a soudobých dějin (v 10. ročníku /2023/ vyšla významná studie dr. Marie Buňatové o dějinách evropského obchodu v době Rudolfa II.). V časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization* vycházejí rovněž recenze, které hodnotí publikační výsledky české historické vědy (včetně HÚ) a přibližují je světové historiografické obci.

■ Mezinárodní spolupráce v rámci projektu EXPRO Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy

Tým pod vedením doc. Kateřiny Liškové, realizující projekt EXPRO *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy*,⁴¹ aktivně spolupracuje na několika projektech financovaných ERC, včetně projektů Leviathan (Charité Berlin a Bulharská aka-

Doc. Kateřina Lišková, řešitelka projektu EXPRO *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy*, prezentuje vědecké výsledky svého týmu na akci *Big Berks Conference of Women's History* v červnu 2023 v Santa Clara, USA.

demie věd), FORCE (Universiteit Utrecht) a ZARAH (Central European University). Kooperuje také s řadou zahraničních institucí, např. univerzitami v Utrechtu (Descartes Centre; Department od History and Art History), Helsinkách (Economic and Social History Department), Varšavě (Institute of Ethnology and Cultural Anthropology) či Central European University (Department of Gender Studies). Členové týmu dlouhodobě spolupracují rovněž s IH PAN, Open Society Archives (CEU), Imre Kertész Kolleg a několika univerzitami ve Španělsku, včetně Universidad Complutense de Madrid, Universidad de Granada a Universidad Autónoma de Madrid. Členové týmu se autorsky podílejí na mezinárodních publikacích vydávaných renomovanými nakladatelstvími, jako jsou Oxford University Press, Routledge a Bloomsbury, a přispívají do publikací, jejichž editory jsou pracovníci zahraničních univerzit (Universiteit Utrecht, Universität Wien, Humboldt-Universität zu Berlin či Rutgers, The State University of New Jersey).

Tým ExpertTurn navázal také nové spolupráce, např. s Leibniz-Institut für Ost- und Südeuropaforschung; Research Center for the History of Transformations (RECET, Universität Wien); Hannah-Arendt Institut für Totalitarismusforschung v Drážďanech; Le Cermes3, Centre de recherche médecine, sciences, santé, santé mentale, société v Paříži; Historickým ústavem Maďarské akademie věd v Budapešti; stálou pracovní skupinou History of Knowledge in History of Education či Abteilung für Geschichte Osteuropas und Südeuropas (Ludwig-Maximilians-Universität München). Všichni členové týmu byli přizváni k COST Action *National, International, and Transnational Histories of Healthcare, 1850–2000 (EuroHealthHist)*. Hlavní řešitelka projektu přednesla plenární referáty na konferencích organizovaných evropskými univerzitami (Helsinki, Vídeň, Rotterdam), přednášela na Harvard University, University of Pennsylvania či City University of New York. Dále byla jmenována členkou vědecké rady European Association for the History of Medicine and Health a přijala pozvání do poradních orgánů dvou nových výzkumných projektů: první, vedený dr. Rosamund Johnston z Universität Wien, je financován v rámci iniciativy WEAVE (Österreichischer Wissenschaftsfonds a GA ČR), druhý, navržený dr. Despo Kritsotaki z Academy of Athens, v současné době usiluje o financování u Greek State Funding Agency.

III. Publikace

Nakladatelství Historický ústav vydalo v roce 2023 samostatně či ve spolupráci s dalšími nakladateli třináct knižních titulů. Řadu dalších publikací vydali pracovníci HÚ v zahraničních i domácích vydavatelstvích. Podrobnější přehled vydaných publikací lze nalézt na webové prezentaci nakladatelství Historický ústav.⁴²

Pracovníci HÚ odborně garantovali, redakčně i technicky zajišťovali vydávání významných oborových periodik: *Český časopis historický*; *Slovanský přehled*; *Mediaevalia Historica Bohemica*; *Folia Historica Bohemica*; *Moderní dějiny*; *Historická geografie* a *Bollettino dell' Istituto Storico Ceco di Roma*. První tři zmiňované tituly jsou v současné době indexovány databází *Scopus*.

Vedle ústavních a dalších domácích vědeckých periodik publikovali pracovníci HÚ časopisecké studie také v zahraničních vědeckých periodikách: *History of Science*; *Medical History*; *Contemporary European History*; *Archiv für Reformationsgeschichte – Archive for Reformation History*; *Historisches Jahrbuch*; *Imago Mundi*; *Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften*; *Hungarian historical review*; *Hispania. Revista Española de Historia*.

Podle Akademického systému evidence publikací (ASEP), provozovaného Knihovnou AV ČR, v. v. i., publikovali v roce 2023 pracovníci HÚ 147 výstupů (monografií, studií, kapitol v kolektivních dílech, encyklopedických hesel i recenzí), řada dalších se však stále nachází v tisku. Publikované výsledky uvádíme v následující výběrové bibliografii.

■ Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí

Monografie a edice

- **DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D. – HIRSCHBIEGEL, J. – RABELER, S. – ŠIMŮNEK, R. – ZELENKA, J. (Hrsg.):**
Räume höfischen Lebens. Ostfildern: Thorbecke, 2023. 284 s. ISBN 978-3-7995-1593-1.

Publikace představuje současné trendy ve výzkumu středověkého dvora a rezidenčních měst se zaměřením na prostorové souvislosti. Pozornost je věnována problematice sociálního i fyzického prostoru, společenských hierarchií či komunikačních strategií v kontextu konkrétních dvorů, rezidencí a rezidenčních měst či území, což se promítá do rozdělení textu na tři základní oddíly: Rezidence jako sociální prostor – Rezidence a města – Rezidence v krajině. Publikace nabízí výsledky mezinárodní spolupráce českých a německých badatelů, kteří se zabývají otázkami dvora, rezidence a rezidenčního města v evropském kontextu.

- **FRIEDL, J.:**
Do domu, ku wolności. Rola Czechosłowacji w migracji ludności polskiej w latach 1945–1948. Wrocław / Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2023. 512 s. ISBN 978-83-8229-878-9.

Druhá světová válka způsobila nejen obrovské materiální a lidské ztráty, ale vedla také k rozsáhlým migracím obyvatelstva. Repatriace polských občanů tehdy představovala významný mezinárodní problém. Stovky tisíc se jich přitom vracely přes Československo, které se díky své poloze ve středu Evropy stalo důležitou tranzitní zemí. Ve stejnou dobu, kdy do vlasti směřovaly statisíce polských repatriantů, utíkali z Polska přes Československo na Západ lidé nespokojení s politickou či hospodářskou situací a rovněž lidé snažící se uniknout komunistické nebo národnostní perzekuci. Zvláště významný byl počet židovských uprchlíků, kteří nejčastěji mířili do Palestiny. Kniha na základě studia širokého spektra domácích i zahraničních pramenů a literatury ukazuje, jak se Československo s těmito migracemi vyrovnávalo. Jedná se o polský překlad knihy *Domů, a za svobodou. Role Československa v migracích obyvatel Polska v letech 1945–1948*, která byla vydána ve spolupráci HÚ a Nakladatelství Academia v roce 2020.

■ **SEMOTANOVÁ, E. - CHROMÝ, P. - KUČERA, Z. (Eds.):**

Historical Geography in Czechia: Themes and Concepts. Münster: LIT Verlag, 2023. 422 s. ISBN 978-3-643-91059-2.

Kniha přináší první ucelené zhodnocení stavu i koncepčních a metodologických přístupů domácího bádání v oboru historické geografie. Kniha se v rámci několika tematických celků snaží postihnout historii a vývoj oboru, současný stav i další výhledy. Historická geografie přitom není jen oborem se silnou pozicí založenou na dlouhodobé existenci jednotlivých historickogeografických škol, ale také vědní disciplínou, která může výrazně ovlivnit přístup k ochraně současné krajiny.

Výběr cizojazyčných studií, článků a kapitol odborných publikací

AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L.: *How Transnational Exchanges Shaped Conceptions about Morality and Small Nations in Europe: Catalan (and Spanish) Readings of Václav Havel in the 1990s*. Contemporary European History, 2023, s. 1–14.

- AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L.: *Los desafíos de la modernidad. Nuevas miradas historiográficas al siglo XX en Europa central y del este*. Hispania. Revista Española de Historia 83/273, 2023, e012.
- AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L.: *Turismo, experiencia y modernidad. Los retos de comparar dictaduras europeas en un marco transnacional*. In: Segovia Ganivet, A. – Maroto Blanco, J. (eds.), *Investigar a pie de campo. Problemas y desafíos en investigaciones críticas de Humanidades y Ciencias Sociales*. Madrid: Dykinson S.L., 2023, s. 127–136.
- BLÁHOVÁ SKLENÁŘOVÁ, Z. – KESSLER, V.: *Wegen den deutschen Angelegenheiten. Aus den Erinnerungen sorbischen Soldaten an den Krieg von 1866*. Historisches Jahrbuch 143, 2023, s. 251–274.
- ČERNUŠÁK, T.: „Ultima ruina della religione“ – die katastrophische Visionen der päpstlichen Nuntien beim Kaiserhof und ihr Kontext an der Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert. Codices Manuscripti. Zeitschrift für Handschriftenkunde. Supplementum 20, 2023, s. 95–100.
- GAGYIOVA, A.: *Every Child According to Its Pace: School Maturity between Expertise, State Policies, and Parental Eigensinn in Socialist Hungary*. Hungarian historical review 12/3, 2023, s. 461–492.
- GAGYIOVA, A.: *Socialism Without Future: Consumption as a Marker of Growing Social Difference in 1980s Hungary*. In: Eriksroed-Burger, M. – Hein-Kircher, H. – Malitska, J. (eds.), *Consumption and Advertising in Eastern Europe and Russia in the Twentieth Century*. Cham: Palgrave Macmillan, 2023, s. 181–204.
- HOLUBEC, S. – MOČIČKOVÁ, J.: *Ethnic Mapping in Central Europe, 1810–1945: The Case of the Czech–German Language Border*. Imago Mundi 75/1, 2023, s. 45–71.
- KANCÍROVÁ, A.: *Kritik des Calvinismus in Texten der Prager deutschen Lutheraner nach 1609*. Archiv für Reformationsgeschichte – Archive for Reformation History 114/1, 2023, s. 229–264.
- KESSLER, V. – SMRČEK, D.: *Replacing an Eagle with a Lion: Reconstruction of the Symbolic Images of the Nation-State Identity in Bohemian Lands after 1918*. In: Novotný, L. – Valkoun, J. – Dömök, C. (eds.), *Central and Eastern Europe and the World in the 20th Century. Continuities and Discontinuities*. Hamburg: new academic press, 2023, s. 143–158.
- KVĚTINA, J.: *Liberty of Republic as Central European Inheritance? The Political Debates over True Freedom in the Polish-Lithuanian Commonwealth*. In: Gajda, K. (ed.), *The Heritage of Central and Eastern Europe*. Berlin: Peter Lang, 2023, s. 55–72.
- KYNCL, V.: *Creating an Exhibition, a Political Narrative, or Both? Reflections on the Redesign of a Museum and Memorial Space at the Nazi Execution Site in Pardubice*. Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften 34/1, 2023, s. 293–300.
- LIŠKOVÁ, K. – JARSKA, N. – GAGYIOVA, A. – AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L. – RÁBOVÁ, Š. C.: *Saving newborns, defining livebirth: The struggle to reduce infant mortality in East-Central Europe in comparative and transnational perspectives, 1945–1965*. History of Science, 2023.

LIŠKOVÁ, K. – JARSKA, N. – GAGYIOVA, A. – AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L. – RÁBOVÁ, Š. C.: *Work, marriage and premature birth: the socio-medicalisation of pregnancy in state socialist East-Central Europe*. *Medical History* 67/4, 2023, s. 285–306.

SOVILJ, M.: *Balkan States' Development Immediately after World War II: Through the Eyes of Czechoslovak Diplomats*. In: Teodor, B. – Baev, J. – Crosston, M. – Teodor, M. (eds.), *Old and New Insights on the History of Intelligence and Diplomacy in the Balkans*. New York: Peter Lang, 2023, s. 207–232.

SZAJKÓ, V.: *Der Eisenbahntransport von verwundeten und kranken Soldaten im „langen 19. Jahrhundert“ in damaligen Fachabhandlungen bedeutender Ärzte*. In: *Viribus Unitis. Jahresbericht 2022*. Wien: Heeresgeschichtliches Museum, 2023, s. 10–22.

ŠEBEK, J.: *Die Hus- und Kyrill-Methodianischen Kulte. Von der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei instrumentalisierte Inhalte der nationalen und geistigen Traditionen in den Böhmisches Länder 1945–1950*. In: Bendel, R. – Scharf-Wrede, T. (eds.), *Orientierungssuche. Zur Bedeutung von Kirche und Glauben 1945–1950*. Münster: Aschendorff Verlag, 2023, s. 311–328.

ŠEBEK, J.: *Veränderungen des kirchlichen Lebens in der tschechischen Nachkriegsgesellschaft und nach dem kommunistischen Machtantritt*. In: Bendel, R. – Pech, R. (eds.), *Christen und totalitäre Herrschaft in den Ländern Ostmittel- und Südosteuropas von 1945 bis in die 1960er Jahre*. Wien: Böhlau Verlag, 2023, s. 149–163.

ŽUPANIČ, J.: *Karl I. und Böhmen*. In: Köhler, T. – Mertens, C. – Pelinka, A. (eds.), *Ultimo. Österreichs letzter Kaiser im Übergang von der Monarchie zur Republik*. Wien: Braumüller Verlag, 2023, s. 88–101.

■ **Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)**

■ **BARÁNEK, D.:**

Překračování hranic ghetta. Proměna židovských sídelních struktur a akulturační strategie židů. Praha: Historický ústav, 2023. 168 s. ISBN 978-80-7286-413-3.

Zrovnoprávnění židů v 19. století mělo dalekosáhlé důsledky pro podobu židovského osídlení v českých zemích. Brány ghetta se otevřely a židé se z uzavřených čtvrtí začali svobodně stěhovat. Autor v této knize pomocí demografických a kartografických nástrojů zkoumá, jak se ve čtyřech městech – Boskovicích, Hranicích, Kolíně a Lošticích – proměnila prostorová struktura židovského osídlení a co tuto proměnu ovlivňovalo. Srovnání situace v jednotlivých městech ukazuje, jak podoba židovského osídlení úzce souvisela se začleněním židů do městské společnosti, nebo v některých městech naopak s rezervovaným postojem většinové společnosti vůči nábožensky a jazykově odlišnému obyvatelstvu. Analýza různých typů sociálního jednání a akulturace mimo jiné ukazuje, že zatímco prostorové hranice postupem desetiletí mizely, mentální hranice měly mnohem větší setrvačnost, neboť jejich udržování považovali i samotní židé za podstatné pro zachování své identity.

■ **Biografický slovník českých zemí. Sešit 26 (Hom–Hoz).**

Praha: Historický ústav – Academia, 2023. 152 s. ISBN 978-80-7286-417-1; 978-80-200-3482-3.

Slovník publikuje biogramy významných osobností (začínajících písmeny Hom–Hoz) narozených v Čechách nebo na Moravě nebo jinak spjatých s českým prostředím. Kritériem výběru je význam životního díla.

■ **CIBULKA, P. (ed.):**

Politické programy českých národních stran 1891–1914. Praha: Historický ústav, 2023. 460 s. ISBN 978-80-7286-412-6.

Publikace představuje čtvrtý svazek *Edice politických programů*, která má za cíl dokumentovat programový vývoj politických stran v českých zemích až do roku 1948. Edice celkem obsahuje 127 programových dokumentů (oficiální programy, memoranda, prohlášení, zákonné návrhy ad.), opatřených textově-kritickým a věcným poznámkovým aparátem, jmenným rejstříkem a seznamem použitých pramenů a literatury.

■ **DEJMEK, J. (ed.):**

Cirkulární telegramy československého ministerstva zahraničních věcí z let komunistického režimu (1956–1989). Cirkulární telegramy MZV 1981–1985, svazek III. Praha: Historický ústav, 2023. 1072 s. ISBN 978-80-7286-423-2.

Třetí část projektu někdejších „tajných“ cirkulárních instrukcí přináší kritické vydání více než 920 dokumentů z let 1981–1985. Z chronologického hlediska jsou tedy publikovány dokumenty z třetí čtvrtiny tzv. normalizace, jejíž atmosféru výrazně poznamenaly vlivy tzv. druhé studené války. Ztroskotání předcházející politiky détente, na níž ČSSR významně participovala, definitivně vyznačil vstup sovětských vojsk do Afghánistánu a ve střední Evropě také nárůst sociálních zápasů v Polsku, vznik tamních nezávislých odborů a následné etablování vojenského režimu koncem roku 1980. Důležitou složkou tohoto období byla ovšem i jistá militarizace vztahů, jejímž symbolem bylo v roce 1983 rozmístění sovětských raket s nukleárními náložemi v Československu. Tuto atmosféru vyostřovaly ještě zápasy v rovině propagandy a ideologie. Určitý obrat v mezinárodním ovzduší signalizoval až nástup nového generálního tajemníka ÚV KSSS M. S. Gorbačova v březnu 1985, který se ovšem konkrétní politiky – a tedy i do postavení sovětských satelitů – reálněji projevil až v následujícím období.

■ **DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, D. – ZELENKA, J. – ZÁRUBA, F. a kol.:**

Dvory a rezidence v proměnách času. Praha: Historický ústav – Academia, 2023. 444 s. ISBN 978-80-7286-416-4; 978-80-200-3476-2.

Kolektivní monografie mapuje období od raného středověku po 18. století. Publikace je rozdělena do tří hlavních kapitol (Prameny a metodika, Prostor a čas a Lidé a území), v nichž jsou představeny historiografické výsledky a metodologické problémy dvorského bádání (např. v otázkách výpovědi pramenů, ceremonálních aktů, rezidenčních sídel či role aristokracie, rodin i rodů nebo výchovy a kléru).

■ **KUBŮ, E. – SLAVÍČEK, J. a kol.:**

Ve znamení svépomoci a solidarity. Družstva, družstevní elity a politika ve střední Evropě druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Praha: Historický ústav – Národní zemědělské muzeum, 2023. 464 s. ISBN 978-80-7286-419-5; 978-80-88270-39-3.

Kolektivní publikace přináší nové náhledy na dnes opomíjený a v minulosti neobyčejně významný fenomén družstevnictví ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Věnuje se celé řadě druhotných (neekonomických) družstevních rolí, zejména rolím osvětové, vzdělávací, modernizační, kulturní, identitotvorné, nacionální a protektivní. Kniha také dokládá mnohočetné vazby mezi družstvy a politickou sférou, které lze pozorovat v zákonodárství, zapojení družstev do státní hospodářské politiky či poskytování podpor. Zkoumány byly i přímé vazby mezi družstvy a politickými stranami, ať již v podobě personálního propojení nebo (relativně řídké) i ve formě přímého podřízení družstev politickým stranám.

■ **KYNCL, V.:**

Děs dýchá do tváře. Heydrichiáda a oběti pardubického Zámečku 1942. Praha: Historický ústav – Památník Zámeček Pardubice, 2023. 334 s. ISBN 978-80-7286-404-1.

Pietní místa upomínající na oběti druhé světové války jsou dosud vnímána jako nositelé tradičního černobílého nekritického pohledu na oběti a pachatele. Během budování Památníku Zámeček Pardubice na místě bývalého nacistického popraviště byl znám osud devadesáti ze 194 obětí nacistické perzekuce během druhého stanného práva po atentátu na Reinharda Heydricha. Dodatečný výzkum ukázal nejen účastníky odboje, ale také oběti konfidentů nebo udavačů z řad českého obyvatelstva. Kniha zachycuje nejen události po nástupu Reinharda Heydricha na post zastupujícího říšského protektora v roce 1941, ale také dlouhé stíny poválečného zúčtování s nacistickými zločinci, z nichž poslední odsouzený pachatel zemřel v roce 2007 v Berlíně.

■ **LOSOVÁ, J. – KESSLER, V. – KRŠKOVÁ, V. (edd.):**

Babičky očima vnoučat. Praha: Historický ústav, 2023. 312 s. ISBN 978-80-7286-421-8.

V posledních letech se ve veřejném prostoru stále častěji otevírá téma vztahu k našim nejbližším předkům, v němž právě babičky zaujímají jedno z ústředních postavení. Ze sbírky *Databáze dějin všedního dne* bylo pro publikaci vybráno 27 nejzajímavějších vyprávění o babičkách z předminulého, minulého a počátku tohoto století. Vzpomínky zachycují babičky tak, jak se jeví v očích svých vnoučat – také již babiček a dědečků. Smyslem edice je dokumentovat podmínky každodenního života. Vzpomínky starších lidí na dobu jejich dětství jsou nenahraditelným pramenem pro studium dějin „všedního“ dne. Publikováním se tyto vzpomínky zachovávají pro příští generace a současně mohou být cenným zdrojem informací, které se v současných rodinách v rámci rodinné paměti již netradují. Babička se tak nejen v české kultuře stala jakousi zástupnou figurou, skrze kterou můžeme analyzovat nejen vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, ale i dobové tradice, zvyky a procesy. Jakou úlohu budou babičky v rychle se měnící společnosti naplňovat, ukáže budoucnost.

■ **PÁNEK, J. a kol.:**

Akademická encyklopedie českých dějin. Díl IX. Na–Ny (náboženská emigrace – nymburský program). Praha: Historický ústav, 2023. 420 s. ISBN 978-80-7286-422-5.

Devátý svazek encyklopedického díla, které vzniká péčí HÚ a prací jeho badatelů v součinnosti s předními odborníky z jiných akademických a univerzitních institucí, obsahuje zhruba 300 hesel, z nichž některá jsou velmi rozsáhlá; všechna hesla kategorií A, B a C jsou opatřena důkladnou bibliografií. V polytematickém souboru hesel zřetelně dominují dvě skupiny, tj. témata začínající písmenem „N“ – národní a německá. V první skupině jde o vymezení pojmů jako národ, národnost, nacionalismus a jejich odvozenin, a o charakteristiku a dějiny institucí celostátního charakteru jako Národní archiv, Národní banka, Národní divadlo, Národní muzeum, Národní soud, Národní strana a mnoho dalších. Ve druhé skupině je encyklopedicky zpracována úloha obyvatel německé národnosti, kteří se od 13. až téměř do poloviny 20. století významně podíleli na dějinách českých zemí (německé politické strany, spolky, kluby, programy, žurnalistika, vysoké školy, německá studia) a dále postoj Němců a Německa k českým zemím od středověkého osídlení až po nacismus. Ostatní hesla osvětlují pojmy spjaté s politickými, hospodářskými, válečnými a diplomatickými, kulturními a církevními dějiny středověku, raného novověku i 19., 20. a počátku 21. století.

■ **SEMOTANOVÁ, E. – CAJTHAML, J. – MOČIČKOVÁ, J. a kol.:**

Jan Kryštof Müller. Barokní kartograf. Praha: Historický ústav – Academia, 2023. 280 s. ISBN 978-80-7286-408-9; 978-80-200-3417-5.

Jan Kryštof Müller (1673–1721) je vnímán především jako tvůrce podrobných tištěných, reprezentativních map Čech a Moravy a jejich rukopisných předloh. Nejznámější je rozměrná tištěná mapa Čech z roku 1720, zdobená bohatými vyobrazeními (parergy) podle návrhů Václava Vavřince Reinerera. Osobnost Jana Kryštofa Müllera, zasazená do barokní Evropy, se však utvářela v rámci širokého společenského, hospodářského a vědeckého prostředí mnohem barvitěji a jeho význam je třeba chápat minimálně ve středoevropském kontextu. Publikace analyzuje a hodnotí životní běh Jana Kryštofa Müllera, jeho celoživotní dílo a přináší mnohé nové poznatky.

■ **ŠMAHEL, F. (ed.):**

Bibliografie vědeckých prací Františka Šmahela. Bibliography of scholarly works of František Šmahel. Praha: Historický ústav, 2023. 272 s. ISBN 978-80-7286-414-0.

Bibliografie zahrnuje všechny autorovy samostatné publikace, editované práce a sborníky, pojednání, studie a úvahy, dále též drobné stati, hesla v encyklopediích, přehledy bádání, recenze a referáty. Publikace rovněž přináší vedle seznamu jubilejních statí, zpráv z vědeckého života a pořadů mediálního zaměření soupis knih, studií i vzpomínkových statí věnovaných autorovi.

■ **VLČEK, R. a kol.:**

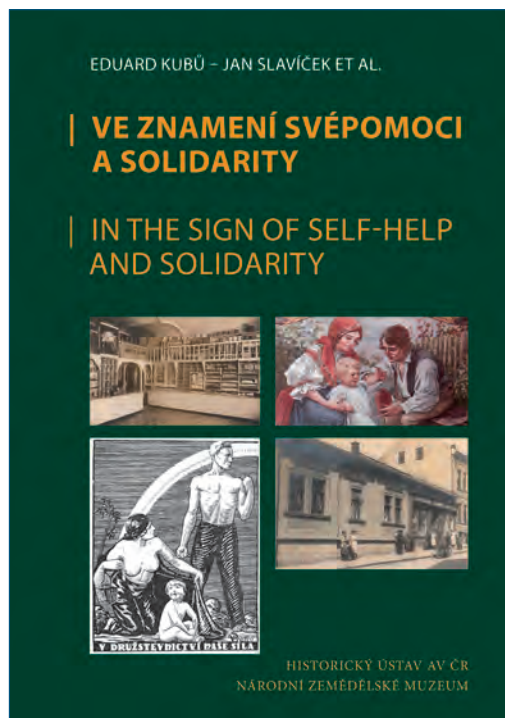
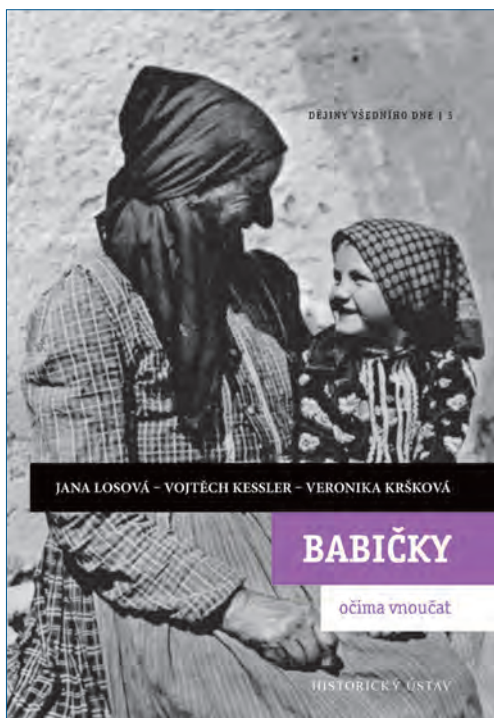
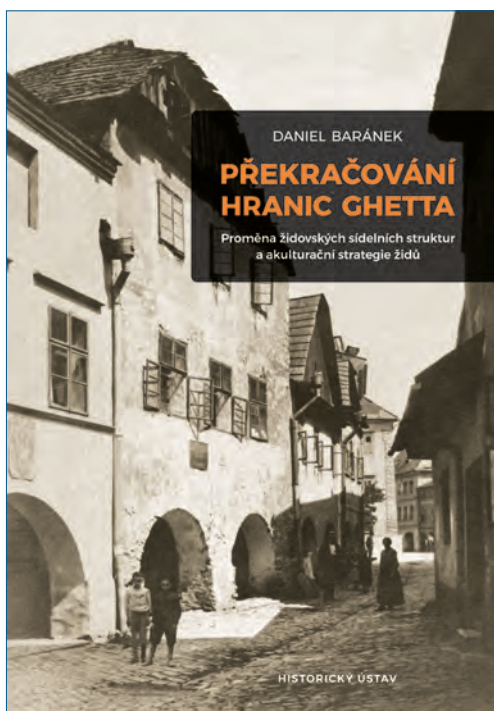
Aktuální otázky výzkumu dějin a kultury východní Evropy. Praha: Historický ústav, 2023. 256 s. ISBN 978-80-7286-424-9.

Kolektivní monografie se v osmi kapitolách věnuje vybraným okruhům českých a slovenských bádání o dějinách a kultuře východní Evropy ve vztahu k českému, případně československému dějinnému prostoru. Připomíná jeho dlouholetou tradici, která ovšem vyžaduje kritické zhodnocení jak v metodologickém, tak tematickém smyslu. Zdůrazňuje, že je k němu nezbytné využít moderní, v zahraničí využívané historiografické metody. Přitom upozorňuje na význam české (a v meziválečné době československé) dějinné zkušenosti.

■ **ZÁRUBA, F.:**

Hrady doby přemyslovské I. Královské hrady, biskupská sídla, Chebsko. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Historický ústav, 2023. 592 s. ISBN 978-80-7422-678-6; 978-80-7286-418-8.

Publikace přináší novou syntézu o vývoji hradní architektury v Čechách v době přemyslovské. První svazek je zaměřen především na knížecí a královské hrady 12. a 13. století, biskupské rezidence a Chebsko. Velká pozornost je ale věnována také dějinám kastelologie v Čechách a vzniku sítě raně středověkých hradišť v 9. až 11. století.

■ Časopisy vydané HÚ

- Český časopis historický. Roč. 121. Praha: Historický ústav, 2023. ISSN 0862-6111.
- Folia Historica Bohemica. Roč. 38. Praha: Historický ústav, 2023. ISSN 0231-7494.
- Historická geografie. Roč. 49. Praha: Historický ústav, 2023. ISSN 0862-710X.
- Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 31. Praha: Historický ústav, 2023. ISSN 1210-6860.
- Slovanský přehled. Roč. 109. Praha: Historický ústav, 2023. ISSN 0037-6922.

■ **Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)**

■ **JANČAŘÍK, Z. – BALÍK, S. – ŠEBEK, J.:**

Český bůh. Hovory o historii, víře a ateismu. Praha: Vyšehrad, 2023. 312 s. ISBN 978-80-7601-823-5.

Rozhovor, který vedl kněz Zdeněk Jančařík s historikem doc. Jaroslavem Šebkem a prof. Stanislavem Balíkem, je pohledem na české dějiny ve vztahu k náboženství a současně také reflexí současného stavu české religiozity, která je ovlivněna jak vysokou mírou sekularity, ale také specifickými přístupy české společnosti k náboženským otázkám, které vychází z historické zkušenosti. Nechybí hodnocení důležitých postav pro vztah Čechů k víře a náboženství, jako jsou například Palacký, Masaryk, Jirásek, kardinálové Beran a Tomášek. Rozhovor doplňují kratší příspěvky jezuity Mgr. Miroslava Herolda, publicisty a spisovatele Mgr. Jiřího Peňáse a filozofky doc. Terezy Matějčkové.

■ **KUČERA, M.:**

Putování k artéské studni. O blízkých i vzdálenějších. Praha: Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., 2023. 728 s. ISBN 978-80-86142-68-5.

Knih předkládá soubor osobních vzpomínek autora. Kromě jeho rozvětvené rodiny tak v těchto vzpomínkách defilují někdejší českoslovenští legionáři, pracovníci knihovnických institucí, kde se pohyboval od mala, historici, které poznal během studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a později jako už jejich etablovaný kolega, ale i spisovatelé a výtvarníci.

■ **LIŠKOVÁ, K.:**

Politika touhy. Sex a věda v komunistickém Československu. Brno: Host, 2023. 432 s. ISBN 978-80-275-1380-2.

Historie někdy postupuje pozpátku. I v sexu. Sexuální revoluci si běžně spojujeme s 60. lety, feministickými a občanskými hnutími – a Západem. V oblasti sexu však bylo jednou z nejprogresivnějších zemí po druhé světové válce komunistické Československo. K legalizaci potratů či dekriminálnízaci homosexuality tu ovšem došlo nikoli občanským tlakem, nýbrž za dohledu sexuologů, psychologů a demografů, kteří chtěli pod odborným vedením utvořit rovnostářskou společnost. Politika touhy vypráví fascinující historii sexuality, rodiny nebo orgasmu v nečekané perspektivě socialistického řízení shora.

■ **ŽÁKOVÁ, M.:**

Chudé aristokratky? Strategie šlechticů k uchování společenského postavení v „dlouhém“ 19. století. Praha: Academia, 2023. 448 s. 978-80-200-3381-9.

Práce sleduje jednu ze strategií aristokratické společnosti k uchování sociálního a ekonomického postavení elity prostřednictvím umístování neprovdaných dcer do ženských šlechtických nadací, a to na příkladu uchazeček o prebendy Tereziánského ústavu šlechticů na Pražském hradě, nejpřesvědčivější instituce tohoto typu v habsburské monarchii.

■ **ŽEMLIČKA, J.:**

Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků, 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2023. 760 s. ISBN 978-80-7422-933-6.

Osobnost a mocenský vzestup „krále železného a zlatého“ Přemysla Otakara II., stejně jako rychlý a náhlý pád tohoto autoritativního Přemyslovce, jeho příčiny a důsledky, jsou námětem úvodního dílu tetralogie Josefa Žemličky. Ta ve svazcích *Přemysl Otakar II., Království v pohybu, Do tří korun* a *Konec Přemyslovců* obsáhla české dějiny druhé poloviny 13. století poznamenané dvojitou velmocenskou kampaní posledních Přemyslovců s tragickým vyústěním do olomoucké vraždy v srpnu 1306. Ta znamenala definitivní konec přemyslovské epochy.

■ **ŽUPANIČ, J.:**

Habsburská šlechta. Proměna elit podunajské monarchie v dlouhém 19. století. Praha: Agentura Pankrác, 2023. 896 s. ISBN 978-80-86781-44-0.

Publikace je vůbec první podrobnou analýzou vývoje šlechty a šlechtické politiky v Rakousku a Uhrách v tzv. dlouhém 19. století. Na základě zevrubného rozboru archivních pramenů řeší nejen otázku udílení titulů či hierarchii šlechtické obce, ale také např. společenské postavení osob oceněných šlechtickým titulem.

IV. Výuka a popularizace

■ Pedagogická činnost a spolupráce s univerzitami a vysokými školami / školami nižších vzdělávacích stupňů

Vedle základního výzkumu se pracovníci HÚ trvale podílejí na spolupráci s vysokými školami v oblasti pedagogické i vědecké, a to jednak podílem na vysokoškolské výuce na řadě vysokých škol (Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Masarykově univerzitě, Univerzitě Hradec Králové, Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzitě Karlově, Univerzitě Pardubice ad.) včetně vedení závěrečných prací (bakalářských, diplomních, rigorózních a disertačních), školením doktorandů na vysokoškolských pracovištích, členstvím v komisích pro obhajoby vědeckopedagogických titulů a spoluprací na společných vědeckých projektech stejně jako výše zmiňovaných centrech výzkumu. Ve spolupráci s některými vysokými školami je na základě smlouvy realizován společný doktorský program, a to: na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (*České dějiny*) a Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy (*Církevní a obecné dějiny*).

HÚ nadto spolupracuje dlouhodobě s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy při zajišťování externí výuky ve všech typech studia a ve zvláštních případech též včetně vedení a oponentování závě-

Stážistky projektu stáže *Experimentální středověk* Ivana Kleinerová, Daniela Nosková a Marie Glasová při prezentaci v rámci Studentské vědecké konference *Otevřené vědy* dne 23. listopadu 2023.

rečných prací, a to zejména v oborech *Světové dějiny*, *Východoevropská studia / dějiny zemí východní Evropy* a *Pomocné vědy historické a archivnictví* (od roku 2019). Dále pak HÚ spolupracuje ve stejném rozsahu také s Filozofickou fakultou Univerzity Hradec Králové při zajišťování výuky oborů historických věd (od roku 2021) a Filozofickou fakultou Univerzity Pardubice v rámci studijních programů realizovaných Ústavem historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice (od roku 2022).

Trvale se pracovníci HÚ podílejí také na projektu Akademie věd ČR *Otevřená věda* určeném pro středoškolskou a vysokoškolskou mládež. V roce 2023 běželo v HÚ celkem sedm tematických odborných stáží v rámci tohoto projektu. V závěrečné studentské konferenci pak byla jedna stáž oceněna *Cenou poroty* za III. vědní oblast *Humanitní a společenské vědy* (stáž *Experimentální středověk* vedená doc. Danou Dvořáčkovou-Malou, stážistky: Ivana Kleinerová, Gymnázium Opatov, Praha 4; Daniela Nosková, Gymnázium Joachima Barranda, Beroun; Marie Glasová, Gymnázium Špičácká, Praha 9).

■ Popularizační činnost a transfer poznatků do středoškolské výuky

Pracovníci HÚ se stejně jako v předchozích letech významně podíleli na popularizaci historických věd a výsledků současných historických výzkumů. Vystupují pravidelně v pořadech veřejnoprávních médií, tj. Českého rozhlasu (zejména na stanicích ČRo Plus, ČR Dvojka, ČR Vltava a ČR Radiožurnál) a České televize, jsou pravidelnými přispěvateli také do médií komerčních (např. TV Prima, Prima CNN, Nova, Noe, Seznam, DVTV). Jsou zváni jako hosté zejména do diskusních a vzdělávacích pořadů nebo pro vystoupení k aktuálním politickým i společenským tématům. Vedle speci-

Dr. Jitka Močičková prezentuje středoškolským žákům souvislosti srpnových dnů roku 1968 v rámci akce *Týden Akademie věd ČR*.

Doc. Jaroslav Šebek při
diskusi o knize *Český
bůh. Hovory o historii,
víře a ateismu* na
kulturně-vzdělávací
platformě
Dominikánská 8
v listopadu 2023.

zovaných pořadů (jako např. *Historie.cs*, *Reportéři*, tematické speciály ČT24) se jedná o vystoupení ve zpravodajství k aktuálnímu dění či historickým objevům (odborné komentáře) a v kulturních a náboženských magazínech (např. *Křesťanský magazín*). Svá odborná stanoviska či komentáře a recenze publikují také v tištěných médiích (denní tisk, týdeníky i společenské a regionální magazíny).

Standardně se pracovníci HÚ podíleli i v roce 2023 na všech popularizačních akcích Akademie věd ČR, (jako např. *Dny otevřených dveří*, *Veletrh vědy*, *Týden Akademie věd ČR*), stejně tak spolupracovali na přípravě řady výstav či stálých expozic se státními i soukromými organizacemi. *Veletrh vědy* byl tentokrát tematicky zaměřen na cestování a jeho historii včetně praktických ukázek z experimentální středověké dílny. *Týden Akademie věd ČR* a *Den otevřených dveří* probíhal v listopadu jako v předchozích letech na obou pracovištích – v Praze i v Brně. V Praze byly připraveny dva tematické workshopy (v opakovaných termínech) věnované moderním dějinám – obětem heydrichiády a historické paměti běžných lidí na události roku 1968 v Československu. V Brně byla uspořádána přednáška k dějinám obléhání města za třicetileté války. Vedle toho proběhlo během roku 2023 několik exkurzí pro širokou veřejnost po různých historických lokalitách. Pracovníci HÚ se dále podíleli na popularizačních textech připravených pro periodika vydávaná Akademií věd ČR a dalších videích a podcastech zveřejňovaných na webových stránkách a sociálních sítích Akademie věd ČR.

Už od dubna 2020 připravuje HÚ videa pro vlastní YouTube kanál HÚ,⁴³ jehož cílem je přiblížit široké veřejnosti (učitelům, studentům i zájemcům o historii) aktuální vědecké výzkumy i ukázat některé projekty zpracovávané v HÚ. Video jsou řazena do tří sérií (playlistů), a to: *Jak a proč v dějinách*, který je zaměřen na konkrétní události či osobnosti; *Historický ústav představuje*, prezentující možnosti vědeckého bádání a dílčí projekty; a *Přednášky a konference*, kde jsou dílčím způsobem prezentována významnější vědecká vystoupení. Od roku 2022 začaly být přidávány také záznamy vědeckých konferencí a veřejných přednášek, a to v případech, kdy to umožňuje autorské právo. V současné době je zde uloženo celkem 72 videí, z nichž některá mají sledovanost v řádu několika tisíců, stálých odběratelů kanálů je 1 130 osob.

HÚ také již v roce 2021 spustil specializovanou záložku na svých webových stránkách zamýšlenou jako podporu pro učitele dějepisu (event. dalších předmětů),⁴⁴ která v současné podobě umožňuje snadné třídění uložených aktivit i dokumentů, jež jsou využívány při výuce na středních a základních školách. Do této záložky jsou soustředěny také připravené výstavy ke stažení, které učitelé mohou použít jako podklad pro výuku i pro pouhou prezentaci. Pracovníci HÚ se i nadále úspěšně podílejí na iniciativě Akademie věd ČR *Pozvěte vědce do výuky*⁴⁵ a analogickém programu Akademie věd ČR *Jedu vědu*.⁴⁶ V současné době nabízí desítku přednášek / workshopů / seminářů určených pro žáky a studenty základních i středních škol.

O svých aktivitách informuje HÚ širokou veřejnost nejen na svých webových stránkách, ale také na účtech na sociálních sítích Facebook, X (dříve Twitter) a Instagram. Obsah sociálních sítích je postupně prezentován v češtině i v angličtině.

V. Hospodaření pracoviště

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Účetní závěrka

a

**Zpráva nezávislého auditora
o účetní závěrce**

za rok končící 31. prosince 2023

Auditor

interexpert neziskový sektor s.r.o.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o., Mikulandská 2, Praha 1, 110 00, Tel:+420 224 933 658, Fax:+420 224 934 101
e-mail: secretary@interexpert.cz www.interexpert.cz

Obsah:

Zpráva nezávislého auditora

Účetní výkazy:

Rozvaha

Výkaz zisku a ztráty

Příloha k účetní závěrce

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2023 (1-15 ze 100 stran)

Zpráva nezávislého auditora

Veřejná výzkumná instituce:	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Právní forma:	Veřejná výzkumná instituce
Sídlo:	Prosecká 809/76, Praha 9, 190 00, Česká republika
Identifikační číslo:	67985963
Rozvahový den:	31.12.2023
Předmět hlavní činnosti:	Předmětem hlavní činnosti HÚ je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum, včetně poskytování ubytování svým zaměstnancům a hostům. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Výrok auditora

Provedli jsme audit přiložené účetní závěrky účetní jednotky, u které hlavním předmětem činnosti není podnikání (dále jen účetní jednotka), sestavené na základě českých účetních předpisů, která se skládá z rozvahy k 31.12.2023, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31.12.2023 a přílohy, která obsahuje popis použitých podstatných účetních metod a další vysvětlující informace.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv, pasiv účetní jednotky k 31.12.2023 a nákladů, výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící k 31.12.2023 v souladu s českými účetními předpisy.

Základ pro výrok

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a standardy Komory auditorů České republiky (KA ČR) pro audit, kterými jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA) případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami. Naše odpovědnost stanovena těmito předpisy je podrobněji popsána v oddílu Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky. V souladu se zákonem o auditorech a Etickým kodexem přijatým Komorou auditorů České republiky jsme na účetní jednotce nezávislí a splnili

jsme i další etické povinnosti vyplývající z uvedených předpisů. Domníváme se, že důkazní informace, které jsme shromáždili, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření našeho výroku.

Ostatní informace uvedené ve výroční zprávě

Ostatními informacemi jsou v souladu s § 2 písm. b) zákona o auditorech informace uvedené ve výroční zprávě mimo účetní závěrku a naši zprávu auditora. Za ostatní informace odpovídá statutární orgán účetní jednotky.

Náš výrok k účetní závěrce se k ostatním informacím nevztahuje. Přesto je však součástí našich povinností souvisejících s ověřením účetní závěrky seznámení se s ostatními informacemi a posouzení, zda ostatní informace nejsou ve významném (materiálním) nesouladu s účetní závěrkou či s našimi znalostmi o účetní jednotce získanými během ověřování účetní závěrky nebo zda se jinak tyto informace nejvíce jako významně (materiálně) nesprávné. Také posuzujeme, zda ostatní informace byly ve všech významných (materiálních) ohledech vypracovány v souladu s příslušnými právními předpisy. Tímto posouzením se rozumí, zda ostatní informace splňují požadavky právních předpisů na formální náležitosti a postup vypracování ostatních informací v kontextu významnosti (materiality), tj. zda případné nedodržení uvedených požadavků by bylo způsobilé ovlivnit úsudek činěný na základě ostatních informací.

Na základě provedených postupů, do míry, jež dokážeme posoudit, uvádíme, že

- ostatní informace, které posuzují skutečnosti, jež jsou též předmětem zobrazení v účetní závěrce, jsou ve všech významných (materiálních) ohledech v souladu s účetní závěrkou a
- ostatní informace byly vypracovány v souladu s právními předpisy.

Dále jsme povinni uvést, zda na základě poznatků a povědomí o účetní jednotce, k nimž jsme dospěli při provádění auditu, ostatní informace neobsahují významné (materiální) věcné nesprávnosti. V rámci uvedených postupů jsme v obdržení ostatních informací žádné významné (materiální) věcné nesprávnosti nezjistili.

Odpovědnost statutárního orgánu účetní jednotky za účetní závěrku

Statutární orgán účetní jednotky odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán účetní jednotky povinen posoudit, zda je účetní jednotka schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy statutární orgán účetní jednotky plánuje zrušení účetní jednotky nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nepravost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou

(materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vznikat v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné (materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody, falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol představenstvem.
- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem účetní jednotky relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoliv abychom mohli vyjádřit názor na účinnost vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán Účetní jednotky uvedlo v příloze.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky představenstvem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Účetní jednotky trvat nepřetržitě. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v účetní závěrce – příloze, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti Účetní jednotky trvat nepřetržitě vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že účetní jednotka ztratí schopnost trvat nepřetržitě.
- Vyhodnotit celkovou prezentaci, členění a obsah účetní závěrky, včetně přílohy a dále to, zda účetní závěrka zobrazuje podkladové transakce a události způsobem, který vede k věrnému zobrazení.

Naší povinností je informovat statutární orgán účetní jednotky mimo jiné o plánovaném rozsahu a načasování auditu a o významných zjištěních, která jsme v jeho průběhu učinili, včetně zjištěných významných nedostatků ve vnitřním kontrolním systému.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o.
Mikulandská 2, 110 00 Praha 1
Oprávnění KAČR 511

Ing. Karolina Neuvirtová, jednatelka a auditorka
Oprávnění KAČR 2176

Datum:	19-04-2024
Podpis auditora:	

Rozvaha

Sestaveno k 31.12.2023
(v Kč, s přesností na dvě desetinná místa)Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Položka			Číslo řádku	Stav	
Číslo	Název	Účet. sk.		k 01.01.2023	k 31.12.2023
A	A.Dlouhodobý majetek celkem		001	2 462 247,26	2 502 166,20
A.I	I.Dlouhodobý nehmotný majetek celkem		002	3 279 162,23	4 167 359,62
A.I.1	1.Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje		003	0,00	0,00
A.I.2	2.Software	013	004	3 254 908,68	4 162 559,62
A.I.3	3.Ocenitelná práva		005	0,00	0,00
A.I.4	4.Drobný dlouhodobý nehmotný majetek		006	24 253,55	4 800,00
A.I.5	5.Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek		007	0,00	0,00
A.I.6	6.Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek		008	0,00	0,00
A.I.7	7.Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek		009	0,00	0,00
A.II	II.Dlouhodobý hmotný majetek celkem		010	16 767 600,55	16 457 218,48
A.II.1	1.Pozemky		011	157 572,00	157 572,00
A.II.2	2.Umělecká díla, předměty a sbírky		012	18 101,00	18 101,00
A.II.3	3.Stavby		013	200 043,00	200 043,00
A.II.4	4.Hmotné movité věci a jejich soubory		014	13 965 257,08	13 865 437,38
A.II.5	5.Pěstitelské celky trvalých porostů		015	0,00	0,00
A.II.6	6.Dospělá zvířata a jejich skupiny		016	0,00	0,00
A.II.7	7.Drobný dlouhodobý hmotný majetek		017	2 426 627,47	2 216 065,10
A.II.8	8.Ostatní dlouhodobý hmotný majetek		018	0,00	0,00
A.II.9	9.Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek		019	0,00	0,00
A.II.10	10.Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek		020	0,00	0,00
A.III	III.Dlouhodobý finanční majetek celkem		021	0,00	0,00
A.III.1	1.Podíly - ovládaná nebo ovládající osoba		022	0,00	0,00
A.III.2	2.Podíly - podstatný vliv		023	0,00	0,00
A.III.3	3.Dluhové cenné papíry držené do splatnosti		024	0,00	0,00
A.III.4	4.Zápůjčky organizačním složkám		025	0,00	0,00
A.III.5	5.Ostatní dlouhodobé zápůjčky		026	0,00	0,00
A.III.6	6.Ostatní dlouhodobý finanční majetek		027	0,00	0,00
A.IV	IV.Oprávy k dlouhodobému majetku celkem		028	-17 584 515,52	-18 122 411,90
A.IV.1	1.Oprávy k nehmot. výsl. výzkumu a vývoje		029	0,00	0,00
A.IV.2	2.Oprávy k softwaru		030	-2 320 194,00	-2 611 675,00
A.IV.3	3.Oprávy k ocenitelným právům		031	0,00	0,00
A.IV.4	4.Oprávy k DDNM		032	-24 253,55	-4 800,00
A.IV.5	5.Oprávy k ostatnímu DNM		033	0,00	0,00
A.IV.6	6.Oprávy ke stavbám		034	-200 043,00	-200 043,00
A.IV.7	7.Oprávy k sam. movitým věcem a souborům hm. mov. věci		035	-12 613 397,50	-13 089 828,80
A.IV.8	8.Oprávy k pěstitelským celkům trvalých porostů		036	0,00	0,00
A.IV.9	9.Oprávy k zákl. stádu a tažným zvířatům		037	0,00	0,00
A.IV.10	10.Oprávy k DDHM		038	-2 426 627,47	-2 216 065,10
A.IV.11	11.Oprávy k ostatnímu DHM		039	0,00	0,00
B	B.Krátkodobý majetek celkem		040	25 540 341,14	26 451 172,06
B.I	I.Zásoby celkem		041	422 682,92	102 239,76
B.I.1	1.Materiál na skladě		042	2 732,50	4 811,00
B.I.2	2.Materiál na cestě		043	0,00	0,00
B.I.3	3.Nedokončená výroba		044	0,00	0,00
B.I.4	4.Polotovary vlastní výroby		045	0,00	0,00
B.I.5	5.Výrobky		046	419 950,42	97 428,76
B.I.6	6.Mladá a ostatní zvířata a jejich skupiny		047	0,00	0,00
B.I.7	7.Zboží na skladě a v prodejnách		048	0,00	0,00
B.I.8	8.Zboží na cestě		049	0,00	0,00
B.I.9	9.Poskytnuté zálohy na zásoby		050	0,00	0,00
B.II	II.Pohledávky celkem		051	286 935,48	282 102,30
B.II.1	1.Odběratelé		052	195 577,42	224 462,53
B.II.2	2.Směnky k inkasu		053	0,00	0,00
B.II.3	3.Pohledávky za eskontované cenné papíry		054	0,00	0,00
B.II.4	4.Poskytnuté provozní zálohy		055	31 717,00	45 346,00
B.II.5	5.Ostatní pohledávky		056	0,00	0,00

Rozvaha

Sestaveno k 31.12.2023

(v Kč, s přesností na dvě desetinná místa)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Položka			Číslo řádku	Stav	
Číslo	Název	Účet. sk.		k 01.01.2023	k 31.12.2023
B.II.6	6.Pohledávky za zaměstnanci		057	20 263,45	12 293,77
B.II.7	7.Pohledávky za institucemi SZ a VZP		058	0,00	0,00
B.II.8	8.Daň z příjmů		059	0,00	0,00
B.II.9	9.Ostatní přímé daně		060	0,00	0,00
B.II.10	10.Daň z přidané hodnoty		061	9 897,00	0,00
B.II.11	11.Ostatní daně a poplatky		062	0,00	0,00
B.II.12	12.Nároky na dotace a ost. zúčtování SR		063	0,00	0,00
B.II.13	13.Nároky na dotace a ost. zúčtování ÚSC		064	0,00	0,00
B.II.14	14.Pohledávky za společníky sdruženými ve společnostech		065	0,00	0,00
B.II.15	15.Pohledávky z pevných termínovaných operací a opcí		066	0,00	0,00
B.II.16	16.Pohledávky z vydaných dluhopisů		067	0,00	0,00
B.II.17	17.Jiné pohledávky		068	-15 668,00	0,00
B.II.18	18.Dohadné účty aktivní		069	45 148,61	0,00
B.II.19	19.Opravná položka k pohledávkám		070	0,00	0,00
B.III	III.Krátkodobý finanční majetek celkem		071	24 155 693,99	25 504 377,85
B.III.1	1.Peněžní prostředky v pokladně		072	155 961,58	147 462,04
B.III.2	2.Ceniny		073	0,00	0,00
B.III.3	3.Peněžní prostředky na účtech		074	23 999 732,41	25 356 915,81
B.III.4	4.Majetkové cenné papíry k obchodování		075	0,00	0,00
B.III.5	5.Dluhové cenné papíry k obchodování		076	0,00	0,00
B.III.6	6.Ostatní cenné papíry		077	0,00	0,00
B.III.7	7.Peníze na cestě		078	0,00	0,00
B.IV	IV.Jiná aktiva celkem		079	675 028,75	562 452,15
B.IV.1	1.Náklady příštích období		080	675 028,75	562 452,15
B.IV.2	2.Příjmy příštích období		081	0,00	0,00
	AKTIVA CELKEM		082	28 002 588,40	28 953 338,26

Rozvaha

Sestaveno k 31.12.2023
(v Kč, s přesností na dvě desetinná místa)Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Položka			Číslo řádku	Stav	
Číslo	Název	Účet. sk.		k 01.01.2023	k 31.12.2023
A	A.Vlastní zdroje celkem		083	20 426 757,85	19 373 997,93
A.I	I.Jméni celkem		084	20 060 873,12	18 818 141,07
A.I.1	1.Vlastní jmění		085	3 527 024,66	3 566 943,60
A.I.2	2.Fondy		086	16 533 848,46	15 251 197,47
A.I.3	3.Oceňovací rozdíly z přecenění finančního majetku a závazků		087	0,00	0,00
A.II	II.Výsledek hospodaření celkem		088	365 884,73	555 856,86
A.II.1	1.Účet výsledku hospodaření		089	0,00	555 856,86
A.II.2	2.Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení		090	365 884,73	0,00
A.II.3	3.Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let		091	0,00	0,00
B	B.Cizí zdroje celkem		092	7 575 830,55	9 579 340,33
B.I	I.Rezervy celkem		093	0,00	0,00
B.I.1	1.Rezervy		094	0,00	0,00
B.II	II.Dlouhodobé závazky celkem		095	0,00	0,00
B.II.1	1.Dlouhodobé úvěry		096	0,00	0,00
B.II.2	2.Vydané dluhopisy		097	0,00	0,00
B.II.3	3.Závazky z pronájmu		098	0,00	0,00
B.II.4	4.Přijaté dlouhodobé zálohy		099	0,00	0,00
B.II.5	5.Dlouhodobé směnky k úhradě		100	0,00	0,00
B.II.6	6.Dohadné účty pasivní		101	0,00	0,00
B.II.7	7.Ostatní dlouhodobé závazky		102	0,00	0,00
B.III	III.Krátkodobé závazky celkem		103	7 575 830,55	9 579 340,33
B.III.1	1.Dodavatelé		104	1 276 978,97	312 846,08
B.III.2	2.Směnky k úhradě		105	0,00	0,00
B.III.3	3.Přijaté zálohy		106	0,00	0,00
B.III.4	4.Ostatní závazky		107	0,00	0,00
B.III.5	5.Zaměstnanci		108	3 053 528,00	4 265 036,00
B.III.6	6.Ostatní závazky vůči zaměstnancům		109	21 180,27	144 881,22
B.III.7	7.Závazky k institucím SZ a VZP		110	1 497 738,00	2 317 604,00
B.III.8	8.Daň z příjmu		111	0,00	0,00
B.III.9	9.Ostatní přímé daně		112	285 768,00	533 347,00
B.III.10	10.Daň z přidané hodnoty		113	0,00	65 220,00
B.III.11	11.Ostatní daně a poplatky		114	0,00	0,00
B.III.12	12.Závazky ze vztahu k SR		115	485 723,43	164 043,80
B.III.13	13.Závazky ze vztahu k rozpočtu ÚSC		116	0,00	0,00
B.III.14	14.Závazky z upsaných nespacených cen, papírů a podílů		117	0,00	0,00
B.III.15	15.závazky ke společníkům sdruženým ve společnosti		118	0,00	0,00
B.III.16	16.Závazky z pevných term. operací a opcí		119	0,00	0,00
B.III.17	17.Jiné závazky		120	753 255,73	1 424 777,28
B.III.18	18.Krátkodobé úvěry		121	0,00	0,00
B.III.19	19.Eskontní úvěry		122	0,00	0,00
B.III.20	20.Vydané krátkodobé dluhopisy		123	0,00	0,00
B.III.21	21.Vlastní dluhopisy		124	0,00	0,00
B.III.22	22.Dohadné účty pasivní		125	201 658,15	351 584,95
B.III.23	23.Ostatní krátkodobé finanční výpomoci		126	0,00	0,00
B.IV	IV.Jiná pasiva celkem		127	0,00	0,00
B.IV.1	1.Výdaje příštích období		128	0,00	0,00
B.IV.2	2.Výnosy příštích období		129	0,00	0,00
	PASIVA CELKEM		130	28 002 588,40	28 953 338,26

Historický ústav AV ČR, v.v.i., Prosecká 809/76, 190 00 PRAHA 9, Česká republika

Razítko :	Odpovědná osoba (statutární zástupce) : Prof. PhDr. Martin Holý Ph.D., ředitel	Osoba odpovědná za sestavení : ing. Dana Táborská
	Podpis odpovědné osoby : Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. <small>Digitálně podepsal Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. Datum: 2024.04.10 11:18:41 +02:00</small>	Podpis osoby odpovědné za sestavení : Ing. DANA TÁBORSKÁ <small>Digitálně podepsal Ing. DANA TÁBORSKÁ Datum: 2024.04.10 11:46:36 +02:00</small>
	Právní forma účetní jednotky : Vědecko výzkumná instituce	Předmět podnikání : Výzkum a vývoj v oblasti společenských a humanitních věd
	Kontrolní kód :	Okamžik sestavení : 10.4.2024

Výkaz zisku a ztráty VVI

Od 01.01.2023 do 31.12.2023

(v Kč, s přesností na dvě desetinná místa)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

ICO
67985963

Číslo	Položka Název	Účt. sk.	Číslo řádku	Činnost		
				Hlavní	Další	Jiná
A	A. Náklady					
A.I	I. Spotřebované nákupy a nakupované služby		002	19 709 104,22	0,00	0,00
A.I.1	1. Spotřeba materiálu, energie a ost. neskl. dodávek		003	4 832 780,39	0,00	0,00
A.I.2	2. Prodané zboží		004	0,00	0,00	0,00
A.I.3	3. Opravy a udržování		005	171 807,96	0,00	0,00
A.I.4	4. Náklady na cestovné		006	2 587 942,86	0,00	0,00
A.I.5	5. Náklady na reprezentaci		007	160 382,79	0,00	0,00
A.I.6	6. Ostatní služby		008	11 956 190,22	0,00	0,00
A.II	II. Změny stavu zásob vlastní činnosti a aktivace		009	322 521,66	0,00	0,00
A.II.7	7. Změny stavu zásob vlastní činnosti		010	322 521,66	0,00	0,00
A.II.8	8. Aktivace materiálu, zboží a vnitřnorg. služeb		011	0,00	0,00	0,00
A.II.9	9. Aktivace dlouhodobého majetku		012	0,00	0,00	0,00
A.III	III. Osobní náklady		013	65 959 910,00	0,00	0,00
A.III.10	10. Mzdové náklady		014	46 970 044,00	0,00	0,00
A.III.11	11. Zákonné sociální pojištění		015	14 718 885,00	0,00	0,00
A.III.11	12. Ostatní sociální pojištění		016	0,00	0,00	0,00
A.III.13	13. Zákonné sociální náklady		017	4 270 981,00	0,00	0,00
A.III.14	14. Ostatní sociální náklady		018	0,00	0,00	0,00
A.IV	IV. Daně a poplatky		019	19 087,00	0,00	0,00
A.IV.15	15. Daně a poplatky		020	19 087,00	0,00	0,00
A.V	V. Ostatní náklady		021	2 644 255,02	0,00	0,00
A.V.16	16. Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost.pokuty a penále		022	0,00	0,00	0,00
A.V.17	17. Odpisy nedobytné pohledávky		023	0,00	0,00	0,00
A.V.18	18. Nákladové úroky		024	0,00	0,00	0,00
A.V.19	19. Kurzové ztráty		025	70 790,17	0,00	0,00
A.V.20	20. Dary		026	0,00	0,00	0,00
A.V.21	21. Manka a škody		027	1 108,20	0,00	0,00
A.V.22	22. Jiné ostatní náklady		028	2 572 356,65	0,00	0,00
A.VI	VI. Odpisy, prodaný majetek, tvorba a použití rezerv a OP		029	867 732,00	0,00	0,00
A.VI.23	23. Odpisy dlouhodobého majetku		030	867 732,00	0,00	0,00
A.VI.24	24. Prodaný dlouhodobý majetek		031	0,00	0,00	0,00
A.VI.25	25. Prodané cenné papíry a podíly		032	0,00	0,00	0,00
A.VI.26	26. Prodaný materiál		033	0,00	0,00	0,00
A.VI.27	27. Tvorba a použití rezerv a opravných položek		034	0,00	0,00	0,00
A.VII	VII. Poskytnuté příspěvky		035	42 441,82	0,00	0,00
A.VII.28	28. Poskytnuté členské příspěvky a příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami		036	42 441,82	0,00	0,00
A.VIII	VIII. Daň z příjmů		037	0,00	0,00	0,00
A.VIII.29	29. Daň z příjmů		038	0,00	0,00	0,00
	Náklady celkem		039	89 565 051,72	0,00	0,00

Výkaz zisku a ztráty VVI

Od 01.01.2023 do 31.12.2023

(v Kč, s přesností na dvě desetinná místa)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších předpisů

IČO
67985963

Číslo	Název	Účt. sk.	Číslo řádku	Činnost		
				Hlavní	Další	Jiná
B	B. Výnosy					
B.I	I. Provozní dotace		041	80 350 851,65	0,00	0,00
B.I.1	1. Provozní dotace		042	80 350 851,65	0,00	0,00
B.II	II. Přijaté příspěvky		043	0,00	0,00	0,00
B.II.2	2. Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami		044	0,00	0,00	0,00
B.II.3	3. Přijaté příspěvky (dary)		045	0,00	0,00	0,00
B.II.4	4. Přijaté členské příspěvky		046	0,00	0,00	0,00
B.III	III. Tržba za vlastní výkony a za zboží		047	997 506,90	0,00	0,00
B.IV	IV. Ostatní výnosy		048	8 769 250,03	0,00	0,00
B.IV.5	5. Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost.pokuty a penále		049	0,00	0,00	0,00
B.IV.6	6. Platby za odepsané pohledávky		050	0,00	0,00	0,00
B.IV.7	7. Výnosové úroky		051	726 972,52	0,00	0,00
B.IV.8	8. Kurzové zisky		052	10 662,24	0,00	0,00
B.IV.9	9. Zúčtování fondů		053	5 664 158,51	0,00	0,00
B.IV.10	10. Jiné ostatní výnosy		054	2 367 456,76	0,00	0,00
B.V	V. Tržby z prodeje majetku		055	3 300,00	0,00	0,00
B.V.11	11. Tržby z prodeje dlouhodobého nehm. a hm. majetku		056	3 300,00	0,00	0,00
B.V.12	12. Tržby z prodeje cenných papírů a podílů		057	0,00	0,00	0,00
B.V.13	13. Tržby z prodeje materiálu		058	0,00	0,00	0,00
B.V.14	14. Výnosy z krátkodobého finančního majetku		059	0,00	0,00	0,00
B.V.15	15. Výnosy z dlouhodobého finančního majetku		060	0,00	0,00	0,00
	Výnosy celkem		061	90 120 908,58	0,00	0,00
C	C. Výsledek hospodaření před zdaněním		062	555 856,86	0,00	0,00
D	D. Výsledek hospodaření po zdanění		063	555 856,86	0,00	0,00

Razítko :	Odpovědná osoba (statutární zástupce) : Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., ředitel	Osoba odpovědná za sestavení : Ing. Dana Táborská
	Podpis odpovědné osoby : Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. <small>Digitálně podepsal Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. Datum: 2024.04.10 15:17:47 +02'00'</small>	Podpis osoby odpovědné za sestavení : Ing. DANA TÁBORSKÁ <small>Digitálně podepsal Ing. DANA TÁBORSKÁ Datum: 2024.04.10 11:47:23 +02'00'</small>
	Právní forma účetní jednotky : v.v.i.	Předmět podnikání : Vědecko výzkumná činnost
	Kontrolní kód :	Okamžik sestavení : 10.4.2024

Příloha k účetní závěrce 2023

A. Popis účetní jednotky

<u>Název účetní jednotky:</u>	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
<u>IČ, DIČ instituce:</u>	67985963, CZ67985963
<u>Sídlo:</u>	Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9 – Prosek
<u>Právní forma:</u>	veřejná výzkumná instituce
<u>Rozvahový den:</u>	31. 12. 2023

Účel vzniku:

Historický ústav AV ČR, v. v. i. (dále jen HÚ) byl zřízen na základě zřizovací listiny AV ČR dle zákona č. 283/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích. Na základě zákona č. 341/2005 Sb., se právní forma HÚ dnem 1. ledna 2007 změnila ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci. V této podobě zůstává i ve znění pozdějších předpisů.

HÚ je právní osobou zřízenou na dobu neurčitou.

Účelem zřízení HÚ je uskutečňovat vědecký výzkum v oblasti historie, přispívat k využití jeho výsledků a zajišťovat infrastrukturu výzkumu.

Hlavní činnost účetní jednotky:

Předmětem hlavní činnosti je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Ziskává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery, přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Další a jiné činnosti účetní jednotky:

Další a jiné činnosti účetní jednotka v roce 2023 nevykonávala.

Statutární orgán:

ředitel HÚ: *prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.*
statutární zástupkyně ředitele HÚ: *PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.*

Složení rad pracoviště v účetním období:

DOZORČÍ RADA má 5 členů a 1 tajemníka

Předseda: **PhDr. Pavel Baran, CSc.**, Akademie věd ČR

Místopředseda: **Mgr. Milan Řepa, Ph.D.**, HÚ

Tajemník: **PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc.**, HÚ

Členové: **prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc.**, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc., Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých
Budějovicích
PhDr. Ondřej Ševeček, Ph.D., Filosofický ústav AV ČR

RADA INSTITUCE má celkem 11 členů a 1 tajemníka

Předseda: **doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.**, HÚ

Místopředsedkyně: **prof. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D.**, Filozofická fakulta UJEP

Tajemník: **PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.**, HÚ

Interní členové: **doc. Mgr. Roman Baron, Ph.D.**, HÚ
PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., HÚ
prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., HÚ
prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., HÚ
prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc., HÚ
PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc., HÚ

Externí členové: **prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.**, Právnická fakulta UK
prof. PhDr. Petr Sommer, DSc., Archeologický ústav AV ČR, Praha (†)
prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., Filozofická fakulta Univerzity Pardubice
prof. PhDr. Hana Pátková, Ph.D., Filozofická fakulta Univerzity Karlovy od 24. 10. 2023

B. Zřizovatel a vznik

Zřizovatelem HÚ je Akademie věd ČR, Praha 1, Národní 1009/3.

C. Účetní období

1. Běžné účetní období: 1. 1. 2023 – 31. 12. 2023

D. Použité účetní metody a zásady účetnictví, odchylky od účetních metod s uvedením jejich vlivu na majetek, závazky, na finanční situaci a výsledek hospodaření

HÚ v roce 2023 zpracoval účetní závěrku v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších dodatků a v souladu s vyhláškou č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví v platném znění a s ohledem na zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích. Účetnictví respektuje obecné účetní zásady, především zásadu o oceňování majetku, zásadu účtování ve věcné a časové souvislosti, zásadu opatrnosti a předpoklad o schopnosti účetní jednotky pokračovat ve svých aktivitách. Údaje v této účetní závěrce jsou vyjádřeny v tisících korunách českých (Kč).

Odchylky od účetních metod podle §7 odst. 5 zákona jsou realizovány v oblasti oceňování zásob neperiodických a periodických publikací ve skladové evidenci, neboť zásoby jsou pořizovány z dotačních prostředků a nejsou hlavním účelem činnosti, pro který je ústav zřízen, ale vznikají jako výsledek badatelské činnosti a možnost jejich prodeje je částečně omezená vědeckovýzkumným obsahem publikací. Tyto publikace vznikají z veřejného zájmu a jsou primárně určeny pro vědecké, badatelské, pedagogické i popularizačně-naučné účely. Náklady na pořízení publikací jsou vyúčtovány proti přijatým dotacím, operace je výsledkově neutrální a náklady jsou vždy uznány jako způsobilé. Oceňování výstupů se odehrává v kontextu vědeckého/společenského přínosu, který u humanitně orientovaného výstupu nelze reálně kvalifikovat a změna metody je zvolena s péčí řádného hospodáře. Z těchto důvodů jsou oceňovány publikace při naskladnění ve výši 1,00 Kč/1 ks, aby nebyla aktiva organizace nerovnoměrně zatěžována, neboť prodej publikací probíhá v několika dalších účetních obdobích, kdy některé publikace jsou prodejné jen ve velmi omezené míře. Tento způsob ocenění je nejvěrnějším zobrazením dotovaných oběžných aktiv, neboť udělené finanční podpory generování příjmů nepředjímají a slouží k zajištění čistě vědeckých výstupů. Tento způsob

2

oceňování je používán od roku 2009. Od roku 2024 bude změna v oceňování dle nové směrnice, která vyšla v platnost k 1. 1. 2024.

Ostatní účetní metody odpovídají požadavkům Zákona o účetnictví.

- **Způsoby zpracování účetních záznamů**

HÚ využívá pro zpracování finančního účetnictví informační ekonomický systém iFIS společnosti BBM, spol. s r.o. a pro zpracování mzdového účetnictví mzdový systém Egje společnosti Elanor, spol. s r.o., které jsou navzájem propojeny pro předávání dat. V roce 2023 jsme v širším rozsahu začali využívat nadstavbu ekonomického programu iFIS, a to VERSO od společnosti DERS, s.r.o., který zajišťuje požadavky zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole.

- **Způsoby a místa uschovy účetních záznamů**

Účetní záznamy jsou zálohovány v elektronické verzi na základě servisní smlouvy uzavřené se Střediskem společných činností AV ČR, v. v. i. Současně uschováváme účetní záznamy v tištěné podobě, které archivujeme v souladu se zákonem o účetnictví v platném znění. Způsob archivace je též v souladu s vydanými zásadami Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., a spisovým řádem HÚ.

- **Způsoby oceňování majetku a závazků**

Majetek a závazky organizace oceňovala v účetním období v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., ocenění reálnou hodnotou nebylo použito.

Materiál – pořizovací cenou

Výrobky periodických publikací – vlastními náklady

Výrobky neperiodických publikací – odchylkou do metod ve výši 1,- Kč/1 ks

DHM, DNM nakoupený – pořizovací cenou

DHM, DNM vytvořený vlastní činností – vlastními náklady

DHM bezplatně získaný – reprodukční pořizovací cenou

Pohledávky, závazky – jmenovitou hodnotou

Peněžní prostředky, ceniny – jmenovitou hodnotou

Jednotlivé položky dlouhodobého majetku v Kč

Účet	Dlouhodobý majetek	Stav k 1.1.2023	Stav k 31.12.2023
13	Software	3 254 908,68	4 162 559,62
18	Drobný DNM	24 253,55	4 800,00
211	Budovy	200 043,00	200 043,00
22	Samostatné movité věci	13 965 257,08	13 865 437,38
28	Drobný DHM	2 426 627,47	2 216 065,10
31	Pozemky	157 572,00	157 572,00
32	Umělecká díla a předměty	18 101,00	18 101,00
73	Oprávký k softwaru	2 320 194,00	2 611 675,00
78	Oprávký k DDNM	24 253,55	4 800,00
81	Oprávký ke stavbám -budov	200 043,00	200 043,00
82	Oprávký k samostatným mov.věc.	12 613 397,5	13 089 828,80
88	Oprávký k DDHM	2 426 627,47	2 216 065,10

- **Způsoby odepisování**

HÚ odepisuje dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek metodou lineárních rovnoměrných účetních odpisů. Výše odpisu je stanovena ročním odpisovým plánem nastaveným v programu iFIS, který je stanoven dle druhu majetku tak, aby odrážel faktický stav majetku s přihlédnutím k místním podmínkám. Odpisy jsou prováděny měsíčně, ve výši 1/12 roční odpisové sazby. Majetek se začíná odepisovat následující měsíc po zavedení do účetnictví.

Majetek pořízený pomocí finančního leasingu není realizován.

Přehled odepisovaného dlouhodobého hmotného majetku

Dlouhodobý majetek bez pozemků k 31. 12. 2023	Pořizovací cena	Oprávký	Zůstatková cena
Dlouhodobý hmotný majetek	13 865 437,38	13 089 828,80	775 608,58
v tom: plně odepsaný (PC = OP)	11 930 078,80	11 930 078,80	0,00
částečně odepsaný (ZC > 0)	1 935 358,58	1 159 750,00	775 608,58
z toho:			
budovy - stavby	200 043,00	200 043,00	0,00
přístroje a zařízení (bez výpočetní techniky)	816 474,65	374 738,00	441 736,65
výpočetní technika	334 529,20	160 322,00	174 207,20
dopravní prostředky	766 397,73	606 732,00	159 665,73
Dlouhodobý nehmotný majetek	4 162 559,62	2 611 675,00	1 550 884,62
v tom: plně odepsaný (PC = OP)	2 033 252,00	2 033 252,00	0,00
částečně odepsaný (ZC > 0)	2 129 307,62	578 423,00	1 550 884,62
Dlouhodobý majetek celkem	18 027 997,00	15 701 503,80	2 326 493,20

- **Způsob tvorby a výše opravných položek a rezerv za uzavírané účetní období**

Ve sledovaném období nebyly tvořeny žádné opravné položky ani žádná rezerva.

- **Způsob uplatnění při přepočtu údajů v cizích měnách na českou**

Účetní jednotka používá při účtování v zahraničních měnách platný kurz ČNB k danému dni, aktiva a pasiva v zahraniční měně jsou k rozvahovému dni přepočteny dle kurzu ČNB ke dni 31. 12. 2023. Kurzové rozdíly zjištěné ke konci rozvahového dne se účtují výsledkově.

Změny postupu účtování a uspořádání položek účetní závěrky

V roce 2023 nebyly provedeny žádné změny uplatněných postupů účtování, údaje za minulé účetní období 2022 byly dle převodového můstku vykázány ve srovnatelné struktuře pro výkazy platné v roce 2023.

E. Použitý oceňovací model a technika při ocenění reálnou hodnotou

Ocenění reálnou hodnotou v roce 2023 nebylo použito.

F. Výše a povaha jednotlivých položek výnosů a nákladů za rok 2023

Přehled významných položek nákladů a výnosů za rok 2023 v Kč:

Celkové náklady za rok 2023:	89 565 051,72	%
(z toho významné položky)		
Spotřebované nákupy a nakupované služby	19 548 721,00	21,83%
Spotřeba materiálu, energie, opravy	5 004 588,00	5,59%
Náklady na cestovné	2 587 943,00	2,89%
Nakupované služby	11 956 190,00	13,35%
Osobní náklady	65 959 910,00	73,64%
(z toho významné položky)		
Mzdy	41 353 580,00	46,17%
OON	5 173 852,00	5,78%
Povinné odvody	15 547 535,00	17,36%
Ostatní náklady (přísp.strav.,odpisy, kurz.ztr.)	4 380 964,00	4,89%
Celkové výnosy za rok 2023:	90 120 908,58	
(z toho významné položky)		
Provozní dotace	80 350 852,00	89,16%
Tržba za vlastní výkony a zboží	997 507,00	1,11%
Ostatní výnosy	8 769 139,00	9,73%
Výsledek hospodaření po zdanění za rok 2023	555 856,86	

Žádné mimořádné náklady a výnosy nebyly realizovány.

G. Název, sídlo a právní forma jiných účetních jednotek, v nichž je účetní jednotka společníkem s neomezeným ručením

HÚ neměl v roce 2023 žádný podíl v jiných účetních jednotkách.

H. Celková odměna přijatá auditorem za povinný audit roční účetní závěrky a jiné ověřovací služby, za daňové poradenství za účetní období v dohadné položce:

- povinný audit 65 tis. Kč
- daňové poradenství 25 tis. Kč

I. Název jiných účetních jednotek, v nichž účetní jednotka sama nebo prostřednictvím třetí osoby (jednající jejím jménem a na její účet) drží podíl, tento podíl může být i v podobě držených akcií, jakož i výše základního kapitálu, vlastního jmění, fondů a zisku nebo ztráty této jiné účetní jednotky za minulé účetní období

HÚ neměl v roce 2023 žádný podíl v jiných účetních jednotkách.

J. Přehled splatných dluhů pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, veřejného zdravotního pojištění a daňové nedoplatky u místně příslušných finančních orgánů a celních orgánů

Účetní jednotka eviduje k 31. 12. 2023 pouze splatné závazky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvků na státní politiku zaměstnanosti a veřejného zdravotního pojištění a nemá žádné nedoplatky u místně příslušného FÚ. Bylo uhrazeno v lednu 2024.

- Závazky k institucím SZ a ZP 2.318 tis. Kč
- Daň z příjmů ze závislé činnosti 504 tis. Kč
- Daň srážková (zaměstnanci) 23 tis. Kč
- Daň z přidané hodnoty 65 tis. Kč

K. Celková výše finančních nebo jiných dluhů, které nejsou obsaženy v rozvaze

Účetní jednotka v roce 2023 neeviduje žádné tyto dluhy.

L. Výsledek hospodaření v členění na hlavní hospodářskou činnost a pro účely daně z příjmů

V roce 2023 HÚ provozoval pouze hlavní činnost.

Výsledek hospodaření z hlavní činnosti činil 556 tis. Kč.

Pro stanovení základu daně bude hospodářský výsledek upraven o daňově neuznatelné výdaje.

M. Počet pracovníků

Počet zaměstnanců k 31.12.2023				
	celkem		VŠ vzděl. prac. výzkum. úst.	
	přepočtený	fyzický	prům. přep.	fyz.p.d.
CELKEM	74,82	89	56,94	71
1-výzkumní pracovníci	48,76	60	48,76	60
2-ost. VŠ prac. výzkum. Útvarů	8,18	11	8,18	11
3-odborní pracovníci s VŠ	4,00	4		
4-odborní prac. se SŠ a VOŠ	6,21	6		
5-odbor. Prac. VaV se SŠ a VOŠ	0,00	0		
6-technicko-hospodářští prac.	6,17	6		
7-dělníci	1,50	2		
8-provozní pracovníci	0,00	0		

• **osobní náklady za účetní období v členění podle výkazu zisku a ztráty**

Osobní náklady	Částka v tis. Kč	% z celkových N
A.III.10. Mzdové náklady	46 970	
A.III.11. Zákonné sociální pojištění	14 719	
A.III.12. Ostatní sociální pojištění	0	
A.III.13. Zákonné sociální náklady	4 271	
A.III.14. Ostatní sociální náklady	0	
A.III. Osobní náklady celkem	65 960	73,64%

N. Výše odměn a funkčních požitků za účetní období pro členy řídicích, kontrolních nebo jiných orgánů určených zřizovací listinou z titulu jejich funkce, výše dluhů ohledně požitků bývalých členů těchto orgánů

V roce 2023 byly stanoveny a vyplaceny odměny za výkon funkce ve výši 242 tis. Kč.

O. Účast členů statutárních kontrolních nebo jiných orgánů účetní jednotky (určených statutem, stanovami nebo jinou zřizovací listinou) a jejich rodinných příslušníků v osobách, s nimiž účetní jednotka uzavřela za vykazované účetní období obchodní smlouvy nebo jiné smluvní vztahy

Vedení ústavu má informace, že některý ze členů řídicích, kontrolních orgánů a jejich rodinných příslušníků měl účast v osobách, s nimiž organizace uzavřela v roce 2023 obchodní smlouvy nebo jiné smluvní vztahy v souladu s tímto bodem.

P. Způsob zjištění základu daně z příjmů, použité daňové úlevy a způsoby užití prostředků v běžném účetním období získaných z daňových úlev v předcházejícím daňovém období

Při zajištění daňového základu je postupováno v souladu se zákonem č. 586/1992 Sb., zákon o dani z příjmu v platném znění a dle § 20 tohoto zákona jsou uplatňovány položky snižující základ daně.

Všechny prostředky v účetním období získané z daňových úlev předcházejícího daňového období HÚ použil na vědecký výzkum hlavní činností popsány v bodě A.

Q. Poskytnuté provozní a investiční dotace

<i>Provozní dotace 2023</i>	<i>tis. Kč</i>
<i>Akademie věd ČR - podpora VO</i>	<i>56 746,00</i>
<i>Akademie věd ČR - dotace na činnost</i>	<i>6 490,50</i>
<i>GA ČR – hlavní příjemce</i>	<i>10 835,20</i>
<i>GA ČR – spolupříjemce</i>	<i>281,30</i>
<i>TA ČR – hlavní příjemce</i>	<i>419,00</i>
<i>Zahraniční grant</i>	<i>0,00</i>
<i>Ostatní – hlavní příjemce (MŠMT, MK)</i>	<i>5 578,85</i>
<i>Ostatní – spolupříjemce</i>	<i>0,00</i>
<i>Celkem</i>	<i>80 350,85</i>

R. Přehled o přijatých a poskytnutých darech a dárcích

V roce 2023 byl poskytnutý dar 1x stolní počítač, 1x monitor a 1x myš pro nadaci Člověk v tísni, o.p.s. Zařízení bylo určeno pro uprchlíky z Ukrajiny. V technice byla nastavená i azbuka. Dále jsme poskytli 25 ks knižních publikací, které sloužily jako odměny pro účastníky soutěže „Československo!“ pořádané Wikimedia Česká republika. V roce 2023 jsme přijali darem zvukový záznam v délce 5.038 minut k vědecké edici procesu s K. H. Frankem v obvyklé ceně 10.000 Kč. Dále jsme přijali dar ve výši 30.000,- Kč na pořádání veřejné vzdělávací konference, která se konala 29. 6. – 1. 7. 2023 v Mladé Boleslavi.

S. Způsob vypořádání výsledku hospodaření z předcházejících účetních období (rozdělení zisku)

Výsledek hospodaření z roku 2022 byl převeden v roce 2023 do rezervního fondu v povinné výši 5% a do sociálního fondu.

<i>HV za rok 2022 k rozdělení</i>		<i>365 884,73</i>
<i>Příděl do fondu</i>		
<i>Rezervní fond</i>	<i>5%</i>	<i>18 294,24</i>
<i>Sociální fond</i>	<i>95%</i>	<i>347 590,49</i>

T. Významné události, které se staly mezi rozvahovým dnem a okamžikem sestavení účetní závěrky podle § 19 odst. 5 zákona

Mezi rozvahovým dnem a okamžikem sestavení účetní závěrky nenastaly žádné významné události.

Souhrnná výše majetku vykázána v podrozvaze:

<i>Podrozvahová evidence</i>	<i>tis. Kč</i>
<i>DDHM</i>	<i>14 462</i>
<i>DDNM</i>	<i>1 908</i>
<i>Celkem</i>	<i>16 370</i>

V loňském a letošním roce proběhlo několik jednání s právní kanceláří AK Schýbal a Biem, k odeslání předžalobních upomínek (dvě) a k přípravě znaleckého posudku a k podání žaloby. Po odstoupení od implementační smlouvy se společností Magion systém, a. s. ze dne 14. ledna 2021, je žaloba na vrácení finančních prostředků ve výši všech prostředků vynaložených účastníky sdružení, za HÚ činí 160.446,- Kč a dále příslušenství v podobě nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši 181.500,- Kč za vypracování znaleckého posudku č. 43800822. Žaloba byla podána 30. 12. 2022. Sdružení odstoupilo od implementační smlouvy, jelikož ekonomický informační systém Dodavatele nesplňoval ani po opakovaném akceptačním řízení požadavky Implementační smlouvy, v důsledku čehož nemohlo dojít k zahájení ostrého provozu systému v termínu od 1. 1. 2021. Částka evidovaná na účtu 041 jako nedokončená investice 574 282,07,- Kč byla z tohoto důvodu snížena proti účtu 901. Pohledávka za dodavatelem EIS předaného soudu bude v nominální hodnotě vedena pouze podrozvahově až po vynesení soudního rozsudku.

Tato situace vedla k vypsání nového výběrového řízení v roce 2021 za celé sdružení dodavatelů (JŘBU) na současný ekonomický systém společnosti BBM, spol. s r.o., abychom byli na další období 33 měsíců schopni vést řádně účetnictví.

V roce 2022 muselo být vypsáno další výběrové řízení na pořízení nového informačního systému, které bylo zrušeno z důvodu nepodání žádné nabídky a nově, v pořadí již třetí výběrové řízení bylo vypsáno na počátku roku 2023, kde jediná nabídka byla podána od firmy BBM, spol. s r.o. Písek, která nám dodává současný systém. Smlouva sdružení na nový EIS byla podepsána v dubnu 2023 a do konce roku probíhala implementace systému. Od 1. 1. 2024 bude systém nasazený do ostré verze a ukončení implementace bude do konce I. Q. 2024.

Závazky po lhůtě splatnosti HÚ v roce 2023 neevduje.

Všechny ostatní podstatné údaje, které vypovídají o ekonomické činnosti, jsou zachyceny v předchozích bodech.

Datum sestavení účetní závěrky:

10. 4. 2024

Účetní závěrku sestavil:

Ing. Dana Táborská

Ing. DANA
TÁBORSKÁ

Digitálně podepsal Ing. DANA TÁBORSKÁ

Datum: 2024.04.18 10:03:16 +02'00'

Podpis statutárního orgánu:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Prof.PhDr.
Martin Holý,
Ph.D.

Digitálně podepsal

Prof.PhDr. Martin

Holý, Ph.D.

Datum: 2024.04.18

09:29:39 +02'00'

VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2023

K 31. prosinci 2023 pracovalo v HÚ 87 výzkumných a 31 nevýzkumných pracovníků (započítáni jsou jak kmenoví pracovníci, tak ostatní kolegové zaměstnaní v rámci grantů, na pracovní smlouvy a DPČ, nikoli DPP). Počet kmenových vysokoškolsky vzdělaných členů výzkumných oddělení (I.–IV.) a Oddělení bibliografických studií a knihovny dosahoval k uvedenému datu 71 zaměstnanců. Z nich dle *Kariérního řádu AV ČR pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky* je do kvalifikačního stupně 5 (vedoucí vědecký pracovník) zařazeno 14 jednotlivců, do stupně 4 (vědecký pracovník) 34, do stupně 3a–b (postdoktorand, vědecký asistent) 12, do kategorie 2 (doktorand) 9 a do skupiny 1 (odborný pracovník výzkumu a vývoje) 2. Z hlediska dosažených akademických, respektive vědeckopedagogických titulů všech výzkumných pracovníků disponoval k 31. prosinci 2023 HÚ 47 jednotlivci s Ph.D., příp. Dr. phil., CSc. či Th.D., 10 docenty a 11 profesory. Celkem 15 pracovníků mělo pak hodnost DrSc. či DSc.

V rámci lidských zdrojů HÚ pokračoval v hledání a podpoře mladých výzkumných pracovníků s cílem o vyrovnanou věkovou a genderovou strukturu jednotlivých oddělení a zajištění kontinuity a udržitelnosti dlouhodobých projektů HÚ (mezigenerační předávání zkušeností). Na základě výběrových řízení kmenových pracovníků HÚ nastoupili dva noví kolegové. HÚ se také podařilo roku 2023 získat dvě postdoktorandská stipendia v rámci *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – Mzdová podpora postdoktorandů na pracovištích AV ČR*. V HÚ byly roku 2023 zaměstnány celkem 4 osoby se zdravotním postižením (ZTP). Z hlediska kvalifikačního došlo na základě atestací k přesunu některých pracovníků do kategorií vyšších stupňů. Dva kolegové obhájili disertační práci. Jedna pracovnice úspěšně ukončila řízení ke jmenování profesorkou.

■ Ocenění pracovníků

Pracovníci HÚ získali v roce 2023 deset významných ocenění vědecké a vědecko-popularizační práce.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Pamětní plaketa České geografické společnosti

Prof. Eva Semotanová získala *Pamětní plaketu České geografické společnosti za mimořádný přínos k rozvoji historické geografie* v rámci geografických věd. Ocenění udělila Česká geografická společnost dne 17. května 2023.

Ocenění prof. Evy Semotanové za mimořádný přínos k rozvoji geografie, udělené Českou geografickou společností.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Čestná medaile Za zásluhy o Akademii věd ČR

Prof. Eva Semotanová získala čestnou medaili *Za zásluhy o Akademii věd ČR*. Ocenění udělila předsedkyně Akademie věd ČR prof. Eva Zažímalová dne 4. září 2023.

Prof. Eva Semotanová přebírá čestnou medaili *Za Zásluhy o Akademii věd ČR*.

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Čestná oborová medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách

Dne 4. září 2023 obdržel doc. Jan Němeček *Čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách*. Ocenění udělila předsedkyně Akademie věd ČR prof. Eva Zažímalová.

doc. PhDr. Mlada Holá, Ph.D.

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Cena Nakladatelství Academia v kategorii slovník nebo encyklopedická publikace

Doc. Mlada Holá a prof. Martin Holý obdrželi *Cenu Nakladatelství Academia v kategorii slovník nebo encyklopedická publikace* za monografii *Profesoři pražské utrakvistické univerzity v pozdním středověku a raném novověku (1457/1458–1622)*, (Academia – Historický ústav, Praha 2022). Ocenění udělilo Nakladatelství Academia dne 18. září 2023.

Doc. Mlada Holá a prof. Martin Holý při přebírání *Ceny Nakladatelství Academia v kategorii slovník nebo encyklopedická publikace* za práci *Profesoři pražské utrakvistické univerzity v pozdním středověku a raném novověku (1457/1458–1622)*.

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Čestná afiliace Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Prof. Martin Holý převzal dne 26. září 2023 dekret čestné afiliace Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

PhDr. Jan Květina, Ph.D.
Cena Mariana Szyzkowského

Dr. Jan Květina získal *Cenu Mariana Szyzkowského* za disertační práci s názvem *Republikánský mýtus polské aristokracie: Raně novověké pojetí politické identity Stanisława Orzechowského a Andrzeje Frycze Modrzewského*, obhájenou v roce 2017 na Ústavu politologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Ocenění udělil dne 12. října 2023 Polský institut v Praze.

Dr. Jan Květina při přebírání *Ceny Mariana Szyzkowského* za disertační práci *Republikánský mýtus polské aristokracie: Raně novověké pojetí politické identity Stanisława Orzechowského a Andrzeje Frycze Modrzewského*.

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

Zlatá medaile polského ministra školství a vědy „Zasłużony dla Nauki Polskiej Sapientia et Veritas“

Doc. Jan Němeček obdržel dne 13. října 2023 na *II. Kongresu českých polonistických studií a polských bohemistických studií* ocenění *Zlatá medaile polského ministra školství a vědy „Zasłużony dla Nauki Polskiej Sapientia et Veritas“*.

Doc. Jan Němeček přebírá během slavnostního večera u příležitosti 100. výročí založení pražské polonistiky *Zlatou medaili polského ministra školství a vědy*.

doc. PhDr. Roman Baron, Ph.D.

Medal Komisji Edukacji Narodowej

Doc. Roman Baron získal *Medaili Komisji Edukacji Narodowej* za zásluhy o vzdělávání a výchovu. Ocenění udělil polský ministr školství a vědy na *II. Kongresu českých polonistických studií a polských bohemistických studií* dne 13. října 2023.

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.

Medaile Josefa Hlávky

Prof. Eva Semotanová získala *Medaili Josefa Hlávky* za celoživotní dílo ve prospěch české vědy, umění a vzdělanosti. Ocenění udělila Správní rada Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových dne 16. listopadu 2023.

Ing. Mgr. Michal Vokurka, Ph.D.

Cena Jaroslava Golla

Dr. Michal Vokurka obdržel *Cenu Jaroslava Golla* za disertační práci *Panství. Vztah aristokrata k pozemkové držbě. Sasko-lauenburští vévodové 1600–1750*, obhájenou roku 2023 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Ocenění udělily Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni a Klub autorů literatury faktu dne 17. listopadu 2023.

■ Genderová rovnost na pracovišti

V průběhu roku 2023 HÚ realizoval řadu důležitých opatření směřujících k naplnění cílů stanovených v *Plánu genderové rovnosti HÚ* (dále jen *GEP*) na léta 2023 až 2026, jenž byl přijat v březnu roku 2023. Cílem *GEP* je prosazení rovných příležitostí pro všechny zaměstnance a zajištění produktivního, podnětného a sociálního prostředí, v němž jsou plně respektována práva a důstojnost všech zaměstnanců.⁴⁷ Jednotlivá opatření byla zaměřena na rozličné aspekty pracovního života a vědecké činnosti, a to v pěti klíčových oblastech: 1. nábor a výběrová řízení; 2. kariérní růst a rovné zastoupení; 3. sladování práce a osobního života; 4. genderová dimenze vědy a výzkumu; 5. prevence genderově podmíněného násilí včetně sexuálního obtěžování.

V oblasti náboru a výběrových řízení došlo k začlenění deklarace o závazku k diverzifikovanému a inkluzivnímu prostředí do klíčových dokumentů HÚ, čímž byl učiněn důležitý krok k posílení hodnot a otevřené kultury pracovního prostředí. Zásadním krokem v tomto procesu byla rovněž úspěšná implementace *Strategie náboru a výběru zaměstnanců HÚ*⁴⁸ a navazujícího interního *Metodického postupu pro nábor a výběr zaměstnanců HÚ*, jejichž prostřednictvím byla pevně zakotvena transparentní pravidla pro přijímací řízení (včetně zavedení diverzifikovaného složení výběrových komisí či standardizované formy inzerce), která jsou plně v souladu s mezinárodními standardy a *Kodexem pro chování a přijímání výzkumných pracovníků*.⁴⁹

V rámci podpory kariérního růstu a rovného zastoupení HÚ zavedl systém pravidelného sběru dat v kontextu kariérního růstu a horizontální mobility z pohledu genderové rovnosti a diverzity. Tento systém je zásadní pro dosažení dlouhodobých cílů HÚ v oblasti genderové rovnosti a poskytuje nejen zpětnou vazbu pro stávající opatření, ale také podklady pro plánování budoucích kroků. I v roce 2023 HÚ podporoval další vzdělávání a osobnostní růst svých zaměstnanců nabízením a prostředkováním školicích programů a kurzů. Současně zavedl systém monitorování účasti pra-

covníků na těchto aktivitách. V průběhu roku 2023 tak zaměstnanci HÚ absolvovali celkem 28 kurzů a školení zaměřujících se na zdokonalení jazykových schopností, posílení dovedností v oblasti managementu vědy, účetnictví, administrativy a správy dokumentů, správy webového obsahu, legislativně ekonomických témat, ale také zlepšení IT dovedností a posílení institucionální odolnosti. HÚ aktivně podporoval zapojení pracovníků do akcí zaměřujících se na genderovou problematiku v kontextu vědeckého a akademického prostředí (účast na seminářích a diskusích pořádaných Národním kontaktním centrem – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.).

V oblasti sladování práce a osobního života se HÚ v roce 2023 soustředil na zvyšování informovanosti zaměstnanců o možnostech využívání zařízení péče o děti provozovaných Akademií věd ČR. Provedl také úpravu interního předpisu pro využívání rekreačního objektu v Krušných horách, čímž byly odstraněny potenciální bariéry pro využívání objektu zaměstnanci s malými dětmi. HÚ i nadále pokračoval v úsilí o snižování pracovní prekarity svých zaměstnanců.

V roce 2023 HÚ pokračoval v podpoře genderových témat ve výzkumu. Genderová problematika si nacházela místo ve výzkumných aktivitách napříč výzkumnými odděleními. V rámci Oddělení dějin středověku byla genderová témata řešena zejména v rámci aktivit Výzkumného centra Dvory a rezidence, kde jsou systematicky zkoumány otázky spojené s rolí žen, mužů a dětí ve dvorské společnosti a fungováním rodiny. Genderová témata byla dále zkoumána v souvislosti se studiem vztahů v městském prostředí, šlechtických testamentů či morových epidemií. Pracovníci Oddělení dějin raného novověku se věnovali například otázkám ohledně vlivu genderu na ekonomickou moc či důsledkům genderových nerovností pro krajinnost a sociální reprezentaci. Pracovníci Oddělení moderních kulturních a sociálních dějin řešili genderová témata v rámci dvou projektů GA ČR – *Trestat nebo napravovat? Gender, práce a disciplinace v donucovací pracovně v českých zemích (1918–1950)* a *Středoevropské pohoří Krkonoše 1890–1950: modernita, turistika, nacionalismus*. Genderovou problematiku reflektovaly rovněž dvě monografie (*Politické programy českých národních stran 1891–1914* a *Chudé aristokratky? Strategie šlechticů k uchování společenského postavení*

Fotografie ze setkání pracovníků HÚ v prosinci 2023.

v „dlouhém“ 19. století) a několik odborných studií. V Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin byla tato problematika řešena v rámci projektu GA ČR EXPRO *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy (ExpertTurn)*, ale také v souvislosti s výzkumem postavení židovských obětí druhé světové války, možností uplatnění žen v kartografii či rolí žen v katolické církvi ve 20. století. Genderová témata jsou prezentována veřejnosti v rámci popularizačních aktivit pracovníků HÚ (Kateřina Lišková – Lucie Jarkovská, *Feministkou snadno a rychle*, Praha 2023, 232 s.).

V rámci prevence genderově podmíněného násilí včetně sexuálního obtěžování se HÚ aktivně snažil posilovat sociální interakce mezi zaměstnanci, které jsou nezbytné pro efektivní prevenci a řešení problémů týkajících se genderové rovnosti. Za tímto účelem uspořádal neformální setkání pracovníků HÚ, které se uskutečnilo 12. prosince 2023. Kromě toho HÚ přijal nový *Etický kodex pracovníků/pracovnic HÚ* (dále jen *Etický kodex*),⁵⁰ který vstoupil v platnost 1. května 2023 a který určuje základní etické standardy pro chování pracovníků v souladu s morálními hodnotami vyspělé demokratické společnosti a specificky vědecké a odborné činnosti. Jeho účelem je zajistit transparentní a nediskriminační prostředí podporující kreativitu a profesní rozvoj. V souvislosti s tímto kodexem byla vydána směrnice upravující činnost Etické komise HÚ a ombudsmana/ombudsmanky HÚ. Ombudsman⁵¹ je jmenován ředitelem HÚ na funkční období pěti let a je osobou, na níž se může kterýkoli zaměstnanec HÚ obrátit při jakémkoli porušení *Etického kodexu*. Etická komise HÚ je ustanovována zvláště k řešení závažnějších případů porušení *Etického kodexu*. Uvedená směrnice dále stanovuje přesný postup při podávání a řešení stížností v rámci HÚ. O snaze o hlubší pochopení a řešení negativních jevů na pracovišti svědčí rovněž zapojení HÚ do *Národní studie genderově podmíněného násilí v akademickém prostředí*, realizované Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i., v průběhu podzimu 2023.

VII. Orgány pracoviště

■ Vedení pracoviště

Na základě jmenování předsedkyně Akademie věd ČR prof. RNDr. Evou Zažímalovou, CSc., na období 1. 6. 2022 – 31. 5. 2027 vykonával v roce 2023 funkci ředitele HÚ prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Ředitel:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Statutární zástupkyně ředitele:

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Zástupce ředitele pro vědeckou činnost:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.

Vědecká tajemnice:

PhDr. Michaela Žáková, Ph.D.

Vedoucí pobočky Brno:

Mgr. Milan Řepa, Ph.D.

Vedoucí detašovaného pracoviště České Budějovice:

Mgr. Tomáš Sterneček, Ph.D.

Ředitel Českého historického ústavu v Římě:

prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc.

■ Rada pracoviště

Předseda:

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Místopředsedkyně:

prof. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D., Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem

Tajemník:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha

Členové:

doc. Mgr. Roman Baron, Ph.D., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., Ústav právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Praha
prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc., Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i. (†)
prof. PhDr. Hana Pátková, Ph.D., Katedra pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha (od 24. 10. 2023)
PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc., Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., Ústav historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice, Pardubice

■ Dozorčí rada**Předseda:**

PhDr. Pavel Baran, CSc. (Akademie věd ČR), funkční období: 1. 2. 2019 – 31. 1. 2024

Místopředseda:

Mgr. Milan Řepa, Ph.D. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

Tajemník:

PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc. (Historický ústav AV ČR, v. v. i.), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

Členové:

prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027
doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc. (Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027
PhDr. Ondřej Ševeček, Ph.D. (Filozofický ústav AV ČR, v. v. i.), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

VIII. Další informace

Informace o změnách zřizovací listiny

V roce 2023 nedošlo ke změnám ve znění zřizovací listiny.

Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření a zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce

V roce 2023 byly na HÚ provedeny celkem čtyři kontroly:

1. Kontrola Odboru veřejnosprávní kontroly Kanceláře AV ČR (zahájení kontroly dne 19. ledna 2023). Veřejnosprávní kontrola včetně finanční kontroly dle zákona 218/2000 Sb. a zákona 320/2002 Sb. zahrnovala kontrolované období 2021 a v případě dlouhodobých projektů i roky předcházející. V souvislosti s drobnými formálními nedostatky zjištěnými při kontrole byla stanovena a uskutečněna nápravná opatření.
2. Kontrola TA ČR na projektu TL03000264 (zahájení kontroly dne 30. ledna 2023). Výsledkem kontroly byla vratka neuznatelných nákladů v celkové výši 62.832,96 Kč; nedostatky byly odstraněny 19. října 2023.
3. Odborová kontrola bezpečnosti a ochrany zdraví při práci ve smyslu §322 zákona č. 262/2001 Sb., zákoníku práce, byla provedena prostřednictvím pověřených zástupců Odborovým svazem pracovníků vědy a výzkumu (zahájení kontroly 27. března 2023). Drobné nedostatky byly napraveny bezprostředně.
4. Kontrola Hasičského záchranného sboru hl. m. Prahy, Oddělení prevence pro městské části (zahájení kontroly dne 23. května 2023). Týkala se povinností stanovených předpisy o požární kontrole. Drobné nedostatky byly napraveny vydáním nových předpisů požární ochrany.

Finanční informace o skutečnostech, které jsou významné z hlediska posouzení hospodářského postavení instituce a mohou mít vliv na její vývoj⁵²

Příslušné informace poskytuje účetní rozvaha, výkaz zisku a ztráty, příloha k účetní závěrce a zpráva auditora. Oproti roku 2022 nedošlo k žádným podstatným změnám v oblasti nákladů a výnosů ani v rozvahových účtech. Výrazná úsporná opatření při šetrném hospodaření nebylo nutné přijmout.

Předpokládaný vývoj činnosti pracoviště⁵³

Předpokládaný vývoj pracoviště se bude odvíjet od stanovených koncepčních záměrů výzkumného programu a od přidělených a získaných finančních prostředků (rozpočet, grantové prostředky a pro-

středky získané prodejem publikací), přičemž pracoviště bude postupovat podle zákona č. 504/2002 Sb. Významnou roli v oblasti výzkumného programu HÚ hraje zapojení do *Strategie AV21*, řešení získaných grantových projektů a podávání žádostí na základě příslušných výzev. Prioritou výzkumné činnosti bude zejména důraz na mezinárodní a meziinstitucionální spolupráci.

Aktivity v oblasti ochrany životního prostředí⁵⁴

Ve spolupráci s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. – majitelem budovy, v níž sídlí pražské pracoviště HÚ, je důsledně (stejně jako v předešlých letech) prováděno třídění papírového a plastového odpadu, baterií a ekologická likvidace tonerů z tiskáren užívaných v HÚ. Elektronický i další nebezpečný odpad je odvážen do příslušných sběrných dvorů. Obdobná opatření byla už v minulosti přijata i na pracovišti brněnské pobočky, na pracovišti v Českých Budějovicích a v prostorách Českého historického ústavu v Římě.

Aktivity v oblasti pracovněprávních vztahů⁵⁵

Pracovněprávní vztahy byly upraveny Kolektivní smlouvou mezi odborovou organizací a ředitelem HÚ. Personální otázky byly řešeny na základě osobních bilančních a výhledových pohovorů s výzkumnými i nevýzkumnými pracovníky ústavu ve spolupráci s Radou HÚ a dle doporučení Atestační komise HÚ a konzultovány s vedením odborové organizace.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím⁵⁶

V roce 2023 nebyla poskytnuta žádná informace podle zákona č. 106/1999 Sb.

■ Seznam vysvětlivek uvedených v textu

- 1 <https://www.hiu.cas.cz/sbirky-database-a-portaly-1>
- 2 <http://biblio.hiu.cas.cz>
- 3 <http://biography.hiu.cas.cz>
- 4 <http://reholnici.hiu.cas.cz>
- 5 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 6 <https://www.hiu.cas.cz/pozustalost-augusta-sedlacka;>
<http://www.augustsedlacek.cz>
- 7 <https://www.hiu.cas.cz/mapova-sbirka-a-dalsi-digitalni-mapove-sbirky>
- 8 <https://www.hiu.cas.cz/fotosbirka-historickeho-ustavu>
- 9 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 10 <http://www.augustsedlacek.cz>
- 11 <https://cha.fsv.cvut.cz>
- 12 [https://cha.fsv.cvut.cz/web/Tomek/index.html;](https://cha.fsv.cvut.cz/web/Tomek/index.html)
<https://experience.arcgis.com/experience/8dbbc61bcb17481a846668bc6d0f858b>
- 13 <http://didaktik.hiu.cas.cz>
- 14 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumny-plan-ii-2022-2029>
- 15 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumne-centrum-dvory-a-rezidence>
- 16 <https://curiavitkov.cz>
- 17 <https://www.hiu.cas.cz/udalosti/vystava-experimentalni-pestovani-obilovin-2022-2023;>
<https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>
- 18 <https://cha.fsv.cvut.cz/web/Tomek/index.html>
- 19 <https://strategie.avcr.cz/programy/identity>
- 20 <https://pohromyakatastrofy.cz>
- 21 <https://strategie.avcr.cz>
- 22 <https://biblio.hiu.cas.cz>
- 23 <https://hucentral.kpsys.cz>
- 24 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 25 <https://aecd.kpsys.cz>
- 26 <https://husav.portaro.eu>
- 27 <https://nacv.kpsys.cz>
- 28 <http://biography.hiu.cas.cz>
- 29 <https://www.chartae-antiquae.cz>
- 30 <https://www.oldmapsonline.org>
- 31 <https://www.dgfe.de/sektionen-kommissionen-ag/sektion-1-historische-bildungsforschung/arbeitskreise-kooperationen/ave-arbeitskreis-vormoderne-erziehungsgeschichte>
- 32 <https://www.dgfe.de/sektionen-kommissionen-ag/sektion-1-historische-bildungsforschung/arbeitskreise-kooperationen/ave-arbeitskreis-vormoderne-erziehungsgeschichte>
- 33 <http://www.medieval-ashkenaz.org>
- 34 <http://reholnici.hiu.cas.cz/literaeannue>
- 35 <http://dantiscus.ibi.uw.edu.pl>
- 36 <https://vokabular.ujc.cas.cz>
- 37 <https://sourceforge.net/projects/evt-project>

- 38 <http://theatrum-neolatinum.cz/index.html>
- 39 <https://www.courtstudies.org>
- 40 <https://www.royalstudiesnetwork.org>
- 41 <https://expertturn.hiu.cas.cz>
- 42 <https://www.hiu.cas.cz/vydavatelaska-cinnost>
- 43 <https://www.youtube.com/channel/UCxZ6gf8fgHvk-uYHnpFwc0g>
- 44 <https://www.hiu.cas.cz/pro-ucitele-dejepisu>
- 45 <https://www.hiu.cas.cz/aktuality/pozvete-vedce-do-vyuky-projekt-akademie-ved-cr>
- 46 <https://www.avcr.cz/cs/pro-verejnost/jedu-vedu>
- 47 <https://www.hiu.cas.cz/gep>
- 48 https://www.hiu.cas.cz/user_uploads/o_nas/gep/strategie_naboru_CZ.pdf
- 49 https://euraxess.ec.europa.eu/sites/default/files/brochures/kina21620b1c_cs.pdf
- 50 https://www.hiu.cas.cz/user_uploads/o_nas/povinne_zverejnovane_informace/eticky_kodex_HU.PDF
- 51 <https://www.hiu.cas.cz/ombudsman-ka>
- 52 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 53 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 54 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 55 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 56 Údaje požadované dle §18 odst. 2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky, v. v. i.

www.hiu.cas.cz